Biblioteca Jud. Alexandria
SALA DE LECTURA

ANUL XXVI
11
(1 089)
Sîmbătă
19 martie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Țară a muncii

evident, în complexul de probleme pe care le ridică societatea, atît în plan teoretic, cît mai ales în acela practic, intră din etapa în etapă, și acel calcul de eficiență prin care se probează și se obțin indici superiori — în materie de echilibru și de durată, măsura — altfel spus — prin care se relevă și se cumpănește în esența ei realitatea. Cum scopul programatic al oricărui demers politic și social subliniat de atîtea ori în cuvîntările secretarului general al partidului și reafirmat categoric în documentele Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale ale P.C.R. îl reprezintă dezvoltarea neîntreruptă a societății și în consecință creșterea nivelului de trai material și spiritual, un factor — se înțelege, fundamental — al acestei realități îl reprezintă omul, mobilul sau de constiința, puterea sa de echilibru, marile sale resurse de inițiativă și angajare, capacitatea sa de efort și creație puse în contact nemijlocit cu propria sa condiție morală și socială, cu propriul său destin și în perspectiva împlinirii propriilor sale cerințe și posibilități. Imaginea este a unei permanente stări de lucru care angajează eforturi în toate compartimentele și din toate orizonturile existenței, la latitudinea unei noi calități și, de bună seamă, a unor noi rezultate prin care ieșim în întîmpinarea propriilor noastre convingeri și aspirații. Raportul este cît se poate de evident și el ne implică în mod real, ca atitudine : dorim mai mult, trebuie să muncim și să creăm mai mult, să ne perfecționăm mijloacele de sporire a avuției țării, să ne folosim cu maximum de randament zestrea economică și socială, cu un larg spirit creator și, în același timp, cu un intens spirit de economicitate. Este aceasta și ideea centrală pe care o reținem de pe ordinea de zi a recentei ședințe a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. întrunită sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Așa după cum s-a anunțat, în acest cadru a fost dezbătut și programul de aplicare a hotărîrilor Conferinței Naționale a partidului din 16—18 decembrie 1982 în domeniul retribuirii muncii și repartiției, veniturilor oamenilor muncii, program care are în vedere promovarea mai fermă a principiului socialist de repartiție în raport cu cantitatea și calitatea muncii, retribuția și veniturile trebuind să reflecte contribuția adusă la realizarea planului de producție. Corespunzător politicii consecvente a partidului de ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii, Comitetul Politic Executiv a aprobat trecerea în anul 1983 la o nouă majorare a retribuțiilor medii nominale, astfel încît retribuția reală la încheierea acestei acțiuni, în anul viitor, să fie cu 5 la sută mai mare decît în 1980.

O țară a muncii fiind, România garantează ideea și înfăptuirea ideii de muncă. Ne amintim în acest sens de cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită nu demult la Adunarea generală a oamenilor muncii de la întreprinderea „23 August" din Capitală : **În raport de munca depusă, nu vom limita nimănui veniturile ! Dar nu vom garanta nimănui venituri fără muncă.** Implicată în întregimea normelor și principiilor sale, își spune aici un hotărîtor cuvînt însăși puterea democrației noastre socialiste, fapt care asigură și mai bună ei funcționare, largul consens pe care îl întrunește și care are o benefică înrîurire asupra stării noastre de conștiință. Cointeresarea materială trezește și întreține un viu ecou în lumea creației, atrage după sine și susține o mai amplă cointeresare spirituală. Se fring bariere de rutină și prejudecăți, se sparg cercurile de interese mărunte și de abdicare de la efort, de la conduita răspunderii și angajării sociale, a spiritului militant. Măsurile care privesc îmbunătățirea sistemului de retribuție aduc, firește, ceva nou nu numai în ceea ce privește latura practică, terenul concret pe care funcționează și se exercită dreptul democratic și garantat al muncii și creației, ci și în modul nostru de a ne concepe locul și rolul în societate.

Și, întrucît ne aflăm la echinocțiul de primăvară 1983, acel sentiment al egalității din natură dobîndește parcă ceva intim și solidar în plan uman, căci despre un echinocțiu social se poate vorbi odată cu anunțarea și trecerea la înfăptuirea acestor măsuri, despre un echinocțiu care poate fi și un criteriu al muncii dar și un rezultat al ei.

Luceafărul

Dimitrie Gavrilean : „Călin (file de poveste)"

EMINESCIANA

«Regina stelelor»

Luna, Astrul nocturn, Steaua în genere, zeitate și ea de rang tutelar înalt (**Raze de lună**, vroia să-și intitulezc cartea de poezie, Eminescu), este componentă lirică esențială, înlesnind, generînd și confundîndu-se cu însuși actul creației, în tot ceea ce are el mai puternică stare demiurgică. Pe această „regină a stelelor", nenumită nici de mare, „în tristele ei plînger", nici de străbunul nord, în geamătul lui lung, nici de noapte, „în visarea-i", nici de „nourii ce pling", o știe doar „povestea", de-o seamă în bătrînețe cu lumea — Povestea care povestea întrupînd, învelind stelei „cu taină destinu-i de lumină". Steaua menține echilibrul, în continuă prefacere și refacere, dintre astral și pămîntean, dintre pur și impur, ridicînd ființa către o lege mai luminoasă, veghind medierea dintre om și înger („Un om se naște — un înger o stea din cer aprinde / Și pe pămînt coboară în corpul lui de lut, / A gîndurilor aripi în om el le întinde / Și pune graiul dulce în pieptul lui cel mut.") Luna este și Dochia, „zînă Dacicei", avînd loc de cinste printre zei; este implicată cu îndreptățită măsură în ritualurile fecundității și ale morții, ale nașterii și trecerii, ale odihnei și neodihnei; reședința ei este cea știut protocolară, măreață, de vis ; ființa ei domină necontenit și autoritar ; raza ei — necruțătoare, pătrunzînd — rivalizează cu „geniul morții", capabilă însă, prin încetinire și voluptuoasă visătorie, să sugereze și să conducă în același timp și către „eterna pace". Somnie corosivă. În materialitatea ei net decupată, traversează materia fără a o atinge, sporindu-i dimensiunile, deținătoare a unui inefabil surplus ponderos. Ea crește totul în jur, crescîndu-se pe sine, într-un magic joc de oglinzi. Magnetismul ei congulează, din primordii, pămîntul în chip de insulă. Este pasărea și oul ei cît întreg trupul încremenindu-se peste ape. Steaua, acea stea a singurătății, este sinonimă nemuririi și orice ocol al ființei de la benefica ei rază îi aduce grave prejudicii. Ea alimentează, prin simplă prezență, energia amintirilor și visurilor cuprinzătoare de întreaga lume. Îndulcește către moarte, către tărîmul de dincolo, către ultima întrebare. Pe fundal dosmic, lumina ei este prezența unei dispariții. O miraculoasă iluzie deasupra celor de rînd. Un simbol, o schemă din care conținutul a fugit.

Nicăieri decît în **Povestea,** steaua nu este mai multiplu denumită, cu mai ample trimiteri, aparținînd realității și visului deopotrivă: „luceafăr dulce", „diamant de foc", „stea polară", „fiica nordului" („străbunul rege" căruia lumea îi pare „un vis măreț"), „înger dulce, blînd", „înger senin de pază", „astrul valurilor", „amorul mării", „regina stelelor", „meteorul nopții", „fiica miezonopții" („a visurilor mumă", „ce doarme cînd veghează"), „înger-rege". Interesantă de subliniat este similitudinea hyperionică de destin a multistelei, fugită și ea de pe firmament, în căutarea fericirii pămîntene, transformată în „înger femeie și regină": **Acel luceafăr dulce, acel diamant de foc / Pieri din ceru-i rece, zbură din naltu-i loc. / De-atunci pe cer n-apare o altă stea polară, / De-atunci mai tristă marea, se plînge mai amară. / De-atunci mai rece-i vîntul și iarna e mai albă, /De-atunci prin stînci de gheață, ca o suflare slabă, / Se-aude-un gemet aspru etern și amorțit: / E Nordul care plînge pe fiica ce-a fugit. / Frumoasă acea fiică, un înger dulce, blînd, / De-o frumusețe care senină strălucind, / Ai crede că-i a lumii înger senin de pază, / Încununat de stele, învesmîntat de raze — / Al valurilor astru, al mării sînt amor, / A stelelor regină, a nopții meteor, / A miezenopții fiică, a nordului bătrîn / Copilă răsfățată. Pe-a polului senin / Frunte eternă — de-aur înseninată stemă — / Un înger-rege palid, cu fruntea-n diademă.**

În **Memento mori (Panorama deșertăciunilor),** Luna, zeiță și ea a Daciei, în parcurgerea unui lung și fastuos drum dimpreună cu Dochia, își confunda eternele făpturi. Nu mai știi, cel mai adesea, dacă descrierea vizează pe una sau alta dintre zine, într-atît se aseamănă și se completează portretele între ele. Părăsindu-și reședințele, îndreptîndu-se către zeii dacici, Luna și Dochia se întrupă din rădăcina unui vis comun, tainic în alternanța de umbre și lumini. Luna o cuprinde pe Dochia în sînea ei, mai aptă, în confruntarea cu drumul, să se materializeze: **Într-un loc crăpată-i bolta, cu-a ei streșin-arboroasa / Și printr-însa-n cer vezi luna trecînd albă și frumoasă, / O regină junâ, blondă și cu brațe de argint, / Ce unesc încrucișate a ei mantie-nstelată / Și albastră peste pieptu-i alb, ca virgină zăpadă, / Ochii ei cei mari albaștri peste nori aruncă blînd, / / Cari se-ntind albi ca zăpada și ca straturi argintoase, / Oferindu-i flori de aur și viole-ntunecoase ; / Ea din cînd în cînd plivește cîte una, aruncînd / Flori de neaua peste ape ce alerg fulgeratoare, / Raze albe peste lumea văilor celor în floare, / Dungi de-argint în verzii codri, duioșie pe pămînt. / / Dar un nor pe ceruri negru se înalță și se-ngheagă, / Se formează, -nceremeneste și devine-o domă-ntreagă, Plin de umbra de columnă ce-i înconjură-mprejur ; / Prin columnele-i măreț trece cîte-o rază mată, / A lui cupolă boltită e cu-argint înconjurată, / Pe arcatele-i ferestre sunt perdele de azur. / / Luna înspre ea îndreaptă pasuri luminoase,-ncete, / Diadem de topîli aștri arde-n blondele ei piete.**

Luna înscenează ritualuri funerare cosmice: **Luna iese dintre codri, noaptea toată stă s-o vadă, / Zugrăvește umbre negre peste giulgiuri de zăpadă / Și mereu ea le lungește și sulnd pe cer le mută, / Parcă fața-i cuvioasă e cu ceară învăscută / Și cu neguri îmbrăcate-s lan, dumbravă și pădure, / Stele galben tremurînde mișcă-n negurele sure, / Intră-n domele de nouri argintii multicoloane, / De-a lor rugă-i plină noaptea, a lor dulci și mari icoane / Împle văile de lacrimi, de-un sclipit împrăștiet, / Cînd în cîrduri cuvioase sus pe cer se mișcă-ncet (Călin Nebunul).** Ea este, printre genii, sora geniului morții: **Lună tu, stăpîna-a mării, pe a lumii boltă luneci / Și gîndirilor dînd viață, suferințele întuneci; / Mii pustiuri scînteiază sub lumina ta, fecioară, / Și ciți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară ! / Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate, / Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate! / Cîte țărmuri înflorite, ce palate și cetăți, / Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți! Și în cîte mii de case lin pătruns-ai prin ferești, / Cîte frunți pline de gînduri, gînditoare le privești! Vezi pe-un rege ce-mpinzește globu-n planuri pe un veac, / Cînd la ziua cea de mîine abia cuget-un sărac... / Deși trepte osebite le-au ieșit din urma sorții, / Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții (Scrisoarea I).**

În **Scrisoarea IV** (fragment reluat și în **Sarmis**), atracția lunei, exercită un impuls atît de puternic, încît, antrenînd în creștere apa, țărmul și codrul, el se reîntoarce asupra ei însăși, mărindu-i discul stăpînitor. O inefabilă undă astrală începînd să se audă: **Luna... Luna iese-ntreagă, se înalț-așa bălaie / Și din țărm în țărm durează o cărare de văpaie, / Ca pe-o repede-nmiire de mici unde o așterne / Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne; / Și cu cît lumina-i dulce tot mai mult se lămurește, / Cu-atît valurile apei, cu-atît țărmul parcă crește, / Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape / Dempreună cu al lunei disc, stăpînitor de ape.**

Lumina lunei mărește și conștilnța singurătății. Lacul, rece aprins, lunar, strălucește cu intensitatea luceafărului : **Iată lacul. Luna plină. / Poleindu-l, îl străbate ; / El, aprins de-a ei lumină, / Simte-a lui singurătate (Lasă-ți lumea ta uitată).** O singurătate, subt înalte auspicii stelare, capabilă să asigure altădată nemurirea : **Nu credeam să-nvăț a muri vreodată; / Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi, / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății (Odă — în metru antic —).** Acum luna, sensibilizînd codrul și frunza, arinul și cornul, pare să îndulcească sufletul cu un ciudat, regenerator suflu al morții: **Peste virfuri trece luna, / Codru-și bate frunza lin, / Dintre ramuri de arin / Melancolic cornul sună. / / Mai departe, mai departe, / Mai incet, tot mai incet, / Sufletu-mi nemingiiet / Înduleind cu dor de moarte (Peste virfuri).** Dar ce e și luna, decît o iluzie printre iluzii, asemeni tuturor stelelor: **La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă, / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă. / / Poate de mult s-a stins în drum / În depărtări albastre, / Iar raza ei abia acum / Luci vederii noastre. / / Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie : / Era pe cînd nu s-a zărît, / Azi o vedem și nu e (La steaua...).**

Grigore Hagiu

JURNAL DE POET

Demnitatea logosului

mi-a pășit pragul casei pentru clipe care au devenit trei ceasuri bune poetul spaniol Justo Jorge Padron, invitat de Uniunea Scriitorilor să ne viziteze țara, încă tînăr în floarea maturității, născut în anii războiului, om de patruzeci de ani cu frunte cerată de cărturar și obraz sfios de poet, cu ochiul pîndit de umbra lacrimii latine. Ce-i ilumineaza constelația inimii cînd cuvîntul își la avînt roditor din rădăcini întru încoronarea ca Logos. Începusem să-i spun cîte ceva despre istoria neamului nostru, despre natura spirituală a latinității noastre, singura de tradiție bizantină, încă de dimineața de la întîlnirea cu alți colegi de la Uniune, iar acum la lumina înserării, începeam cu nou suflu să-l evoc pe Constantin Brâncoveanu și pe fiii săi acestui de asemeni urmaș al împăratului Traian atît de adînc rămas și în ființa neamului nostru.

Îmi spuneam cît de adînc și la inimă poate pătrunde graiul poeților, cît de firesc se șterg distanțe și deosebiri acolo unde intră în lucrare mărturisitoare ardoarea toposului.

Padrón publică poesie în revista sa de prestigiu din toată lumea, poesie de orice fel în afară de cea care ar putea fi pornografică, în afară de cea care nu are valoare și forță și sinceritate și har în jertfa cuvîntului.

Știu că în ochiul său scînteietor, ascultîndu-mă în acea undă a lacrimii de adîncuri, a poposit un simțămînt puternic legat de acest spațiu de jertfe și suferință dar și sublime fericiri ce sînt o permanență a sufletului românesc.

Îl vom aștepta cu dragoste frațernă să-i arătăm umbra Voronețului pe poetul, pe omul Justo Jorge Padron, această conștiință europeană angajată întru adeverirea **Demnității Logosului** cu toate virtuțile și jertfele ce le implică celor ce îl slujesc spre binele și propășirea propriilor lor culturi și spiritualități.

Ioan Alexandru

ÎN TREACĂT

Armistițiul echinocțiului

deci lunga, apriga și înfrigurata (la propriu și la figurat, de fapt mai mult la figurat pentru că n-am avut o iarnă prea aspră și friguroasă) — luptă dintre zi și noapte se va termina după armistițiul de la 21 martie. Ca orice armistițiu el nu va dura mult. De la echinocțiul de acum pînă la cel din 23 septembrie cînd timpul nopții va mușca iar din vremea zilei sînt doar cîteva luni. Luni de lumină multă și bogată, de zile-muncă-lumină.

Acum, după armistițiul echinocțiului mutăm iar dulapurile, paturile, pernele și căpătîiele din dormitoare și tot ce mai e prin case, așezate în așa fel ca să fie potrivite și să prelungească somnolența dulce a unei ierni care, chiar tîrzie fiind, a avut și și-a respectat cîteva zile fastuoase de zăpezi masive și de nopți albastre și feerice și ne-a perdeluit alb ferestrele pe dinafară, cu șoaptă mică de zăpadă mare și le-a pipăit cu fulgi

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 7-a

Martie

O femeie vinde în piață
butașii de trandafiri –
mîinile ei zgîriate
printre rădăcini și tulpini care-nvie –
„Ce culoare au ?"
„Uite, asta !"
și-mi arată pata de sînge pe mînă.

Grete Tartler

«Limba noastră-i graiul pînii»

la 16 martie 1888 se năștea în satul moldovenesc Călinari poetul Alecu Mateevici, despre care G. Călinescu scria în monumentala sa „Istorie a literaturii române" : „...ar fi fost un poet mare, dacă trăia. Numai Eminescu a mai știut să scoată atîta mireasmă din ritmurile poporane". Și mai departe : „După G. Sion, Mateevici dădu o nouă serie de definiții ale limbii române («Limba noastră») cu imagini superioare de mare poezie."

Dar Alecu Mateevici nu-i autorul unei singure poezii, nu a scris numai „Limba noastră". Această nemuritoare creație a sa a avut norocul de-a fi pusă pe note de compozitorul Al. Cristea, căpătînd în felul acesta o mare putere de circulație în toate regiunile țării. La valoarea sa intrinsecă, de-o mare frumusețe poetică, s-a adăugat melodia perfect adecvată, care i-a adus o audiență rar întîlnită.

Într-un volum editat între cele două războaie mondiale de către cercetătorul Petre V. Haneș, întîlnim numeroase alte poezii, care i-au smuls admirația lui G. Călinescu, obligîndu-l să și citeze din ele.

Într-o formă populară alertă se desfășoară elegia „Pietre vechi" — o descriere plină de patetism a locurilor sale de baștină : „Uneori mai dă să-nșire / Cîte-un baci la povestire... / Spune vrute și nevrute / Despre pietrele tăcute. / Știm ceva, dar greu de tot / să te-alegi de-aci c-un rod. / Numai piatra de mormînt / Vrednică-i de crezămînt."

Protestatar în poezia sa cu caracter social, Alecu Mateevici, poetul născut și crescut printre țărani, le-a cunoscut suferințele și nevoile — și și-a exprimat în versuri de-o duritate rar întîlnită în celelalte poezii, solidaritatea cu revendicările țărănimii : „Dar iată de-odată s-aude, / Un glas de flăcău din țărani se desparte / Puternic — se duce departe, / Deșteaptă cîmpiile, viile mute / Și cîntecul sună-n ogoare / Și mîndru vorbește de drepturi și voie / și-ți pare aprinsă a țării nevoie / De versuri cu foc arzătoare."

După cum am mai spus, cea mai cunoscută poezie a lui Alecu Mateevici rămîne „Limba noastră", prea bine știută pentru a o mai reproduce aci, dar prea frumoasă pentru a nu cita măcar unele versuri din ea, și anume pe acelea în care poetul își definește graiul matern : „Limba noastră-i o comoară", „Limba noastră-i foc ce arde", „Limba noastră-i graiul pînii" sau „Limba noastră-i frunza verde".

În apărarea acestei curate limbi românești se ridică Alecu Mateevici și în poezia „Unora", în care ia atitudine împotriva stricătorilor de limbă : „Destulă înflorire păstrat-a limba noastră / Din sînul maicii sale cel vechi și sănătos / Și nu-i mai trebui leacuri și nici boia albastră / Să zugrăvească cerul cel sfînt și luminos. // Noi nu ne înțelegem, povestea nu-i de-asară / Și par-ar fi să tragem și noi învățături / Să nu ne-aducem graiul în stare de ocară, / Să tăvălim pe uliți cîntarea din paduri."

Poezia „Unora" a fost scrisă la 13—14 iulie 1917, pe frontul Mărășeștilor, unde Alecu Mateevici se afla mobilizat ca preot militar. Peste puține zile se va îmbolnăvi de tifos exantematic și va muri în vara aceluiași an, cu adînca durere de a nu fi apucat să vadă marea Unire din anul 1918, în care a crezut cu toată ființa.

Andrei Ciurunga

REMEMORĂRI

Unicul Grigore

înalt și spătos ca un paharnic de Domn moldav, melancolic și iute obositoriu la prostie, preferînd „să tragă un somnic" decît să asculte vorbe fără rost, Grigore, zis Guță, zis Gryg, zis Guțica, zis Gregoar, vine la-nceput de săptămînă să-ne-ntrebe : „voi cu ce vă mai ocupați copii ?"

Mă chestionează cu ironie bonomă, în gura mare : „Cît e ora dom' Mincu ?", (apelativ **respectuos** derivînd din jena diverșilor slujbași ai caselor de creație față de numele meu care nu puteau concepe că mă cheamă... Micu) și eu îi răspund lui Grigore invariabil : „Șase făr' un sfert !").

— Cît e ceasul dom' Mincu ? se încăpățînează autorul **sonetelor de vineri.**

Vir mina în buzunarul din stînga hainei unde ticăie un vechi Helvetius fără trebuință de tensiometru și silabisesc arătîndu-i-l :

— Șase făr' un sfert domn' Grigore...

...Să-l fi văzut prima oară prin dreptul edificiului Casei Scînteii, însoțit de nelipsitul său amic, (pe atunci), Radu Chirovici ?

Să-l fi văzut ultima oară ieri, pe holurile aceluiași edificiu pieptănat cu cărare precum Rasputin din filmul ce m-a fermecat, cu sfiala blîndă a expresiej de ins venit de la țară. De la Otopeni adică...

Poet din rasa celor tulburați de Eminescu, Grigore Hagiu e cel mai imprevizibil născător de versuri pe care talentul îl poate propulsa spre orice, fiindcă-l are !

N-am văzut cetățean mai pașnic decît el și

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a

CENTENAR URMUZ

TRADIȚIA CA MODERNITATE

Semnează : ● Artur Silvestri ● Constantin Sorescu ● Lucian Chișu ● Mira Simian

Istoria literară și bibliografia

OPINII

În ultimul timp, revistele **Contemporanul** și **Luceafărul** au pus în discuție o problemă viu resimțită în viața noastră culturală actuală, și anume, aceea a apariției unei istorii a literaturii române contemporane. Se conchide că lucrarea ar trebui să pornească de la punctul în care a lăsat-o G. Călinescu și, pe cît posibil, să se realizeze în spiritul și la înălțimea marii sale întreprinderi. Desigur, ultimul deziderat depinde foarte mult de talentul celui (sau celor) ce se angajează pe un astfel de drum. Există însă și condiții pregătitoare, prealabile, care favorizează sau împiedică realizarea unei astfel de opere. Între acestea : ediții de jertfe și suferință dar și sublime fericiri ce sînt o permanență a sufletului românesc.

ția critice, sintezele parțiale, încercările de ansamblu mai mult sau mai puțin reușite. Să ne amintim că nici **Istoria...** lui G. Călinescu n-a apărut pe un teren gol. Sintezele de același fel ale lui N. Iorga și E. Lovinescu (pentru secolul XX) au constituit puncte de reper indiscutabile. Nici pentru perioada contemporană sintezele parțiale nu lipsesc. Pot fi considerate în acest sens : **Scriitori români de azi** (vol. I și II) de Eugen Simion, **Poezia românească contemporană** (1950—1975) de Al. Piru, cele două ediții ale **Dicționarului de literatură română contemporană** de Marian Popa ș.a.

Sectorul cel mai deficitar se arată a fi însă acela al sistematizării izvoarelor de informație, cu alte cuvinte al bibliografiei. Nu ne pare întîmplător faptul că, în preajma elaborării marii sale sinteze din 1941, G. Călinescu acorda o atenție deosebită bibliografiei literare, atrăgînd atenția asupra activității pe această linie

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE CIOBANU: «Întîlnirea cu opera»

Nicolae Ciobanu este, indenegabil, unul dintre autorii pentru care activitatea de critic foiletonist nu este o servitute ci, dimpotrivă, o sigilă a spiritului viu, mobil, angajat în fluxul vieții literare. Pasajul ce deschide eseul **Tinărul C. Dobrogeanu-Gherea între condiția practică și condiția teoretică a actului critic** din ultima sa carte **Întîlnirea cu opera** (Editura **Cartea Românească**, 1982) poate fi citită, fără riscul de a greși, și ca o profesiune de credință : „Aproape fără excepție, imboldul firesc al criticului român dintotdeauna de a reflecta în marginea activității sale atît din unghi estetico-metodologic, cît și din unghi moral — morala criticii ! — s-a implicat în exercițiul interpretativ curent, în textele de natură fățiș foiletonistică. S-ar părea deci că acest spirit activ, nedisimulat practic, refractar ceremonialului amplu și exclusiv teoretizant, stă la originea modului spontan de a pune în discuție teme atît de gingașe și atît de complexe ce se circumscriu sferei problematicii vizînd condiția criticii în general. Vocația teoretică a criticului român a revendicat și revendică mai totdeauna cadre de manifestare foarte vii, pe loc înscrise în „epica" vieții literare curente. Curios dar și semnificativ este faptul că efectul în timp al punctelor de vedere formulate dintr-un asemenea chip riscă mai puțin să se perimeze și, cu atît mai puțin, să se anuleze, în comparație cu ceea ce se întîmplă atunci cînd aserțiuni și puncte de vedere înscrise în spații similare aparțin teoreticienilor de profesie". Într-adevăr, Nicolae Ciobanu se dorește mereu angrenat în organismul vieții literare, pe care îl explorează în dublă perspectivă, de **practician** și **diagnostician** al fenomenului viu, în special, și de **teoretician implicit** al actului critic. Ceea ce nu înseamnă că autorul nu abordează cu egală dezinvoltură și competență și domeniul istoriei literare. Ultimele sale volume, **Însemnări critice**, **Însemne ale modernității (I și II)** prezintă, de altfel, această structură tripartită : serioase și riguroase contribuții de istorie literară, cronici literare și articole, desigur, despre contemporani, și glose teoretice despre statutul și condiția criticii. Cartea de față este și ea concepută în aceeași manieră. Prima secțiune, **Exegeze**, cuprinde trei ample studii despre I.L. Caragiale (**I.L. Caragiale : Duh balcanic și sanatism — structuri ale fantasticului**), C. Dobrogeanu-Gherea cu titlul amintit la început și Ionel Teodoreanu (**Ionel Teodoreanu : „Visul treaz" al poetului**) dintre care, cel dintîi mi-a atras în mod deosebit atenția fiind, indiscutabil, cea mai detaliată și pătrunzătoare analiză de pînă acum a prozei fantastice caragialiene. Menționăm, de la început, că Nicolae Ciobanu acordă conceptului de fantastic o largă deschidere semantică, identificîndu-l, practic, cu cel de imaginar, așa încît miraculosul și straniul devin categorii ale lui. Pe baza acestei translații subînțelese, criticul operează subtile disociații și clasificări stabilind o tipologie ierarhică, în sensul complexității, a textelor fantastice, și anume : **„foiletonul narativ și miraculaosul buf"** în care intră, spre exemplu, **Norocul culegătorului** sau **Olga și spiridușul**, **„basmul nuvelistic ca «pastișă»"**, **„basmul nuvelistic ca «poveste orientală»"**, **„epicul realist-fabulos ca «basm satanic»"**, **„epicul realist pitoresc și motivul «Femeia care a speriat și pe dracul»"**, **„epicul realist-psihologic în trei ipostaze fantastic-satanice"**, acesta din urmă cuprinzînd și structurile cele mai dezvoltate. **(În vreme de război, La conac, La banul lui Minjoală)**. Autorul pune în evidență în urma unei minuțioase analize textuale, atît **personalizarea motivelor** și filiațiilor tematice cît și **arta narativă** desăvîrșită a lui I.L. Caragiale, pe care nu îl mai putem reduce în proză, așa cum au probat-o și alți exegeți, doar la „momente" și schițe. În această direcție, contribuția lui Nicolae Ciobanu de la care așteptăm, urmărind preocupările sale mai vechi și mai noi, un volum despre fantasticul românesc, este dintre cele mai importante.

Un alt capitol, **În contemporaneitate**, este dedicat cărților unor scriitori contemporani (poeți, prozatori, critici) consacrați, ca Nichita Stănescu, **Ion Gheorghe**, **Ion Horea**, **Grigore Hagiu**, Cezar Ivănescu, Gheorghe Pituț, Marin Preda, Mircea Horia Simionescu, Teodor Mazilu, Ion Lăncrănjan, Dumitru Micu, Liviu Leonte, etc. dar și unor autori tineri, Daniela Crăsnaru, Doina Uricariu, Mircea Florin Șandru, Nicolae Dan Fruntelată, sau chiar debutanți, Ion Iovan, Nichita Danilov, Domnița Petri, Alexandru Ruja, Mihai Coman etc. Nota dominantă a foiletoanelor literare semnate de Nicolae Ciobanu, care mai totdeauna au un aspect de articole-medalion, scrise și în vederea unei judecăți ulterioare, este pertinența observațiilor, interesul punctului de vedere și comprehensiva lor amabilitate. Criticul are însă opinii ferme, decise, pe care, într-o formă neostentativă, le exprimă totuși cu aplomb, situîndu-se pe o poziție proprie. Despre una dintre cărțile cele mai controversate ale lui Nichita Stănescu, **Opere imperfecte**, nu ezită să afirme : „Nu ne preocupă, firește, ideea de a examina în detaliu multitudinea obiecțiilor și rezervelor exprimate de un cronicar sau altul în legătură și cu **Operele imperfecte** mai ales că în ipostaza de «cititor oarecare», la urma urmei, este dreptul fiecăruia dintre cronicarii în cauză să-și afirme opinia. Problema este însă alta : cît și cum atare obiecții și rezerve se justifică într-adevăr în momentul în care ele nu mai sînt doar emanația acelei relații singulare și inconstante despre care vorbește Valéry în **Mauvaises pensées et autres**, fiind în realitate, circumscris celuilalt context cauzal, celui impus de relația poetului cu propriul său proiect, cu dificultățile pe care acest proiect și le asumă. Or, situîndu-ne pe o asemenea poziție, trebuie să arătăm că, adesea, receptarea critică a poeziei lui Nichita Stănescu este deficitară în chiar punctul ei de pornire. Nu numai curios, ci cu totul de neînțeles rămîne faptul că în majoritatea cazurilor se uită sau nu se observă că ne aflăm în prezența unuia dintre cei mai mari poeți români ce acționează neabătut în virtutea unui proiect artistic care i se relevă, diversifică și consolidează conținutul cu prilejul apariției aproape fiecărei noi cărți a scriitorului". Fixînd aceste coordonate și unghiul „de atac" criticul întreprinde una din cele mai inspirate interpretări ale cărții, cu deschidere spre întreaga poezie a lui Nichita Stănescu. Profundă și de un real interes pentru o cercetare mai amplă mi se pare ideea că **«Operele imperfecte** vizează instituirea conceptului de poezie ca „imperfecțiune" a perfecțiunii adevărului absolut.» De aceeași tratare nuanțată a textului cu trimiteri însă și la ansamblul operei, beneficiază Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Teodor Mazilu, Mircea Horia Simionescu etc. În schimb, articolul despre romanul lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pămînteni**, scris parcă sub presiunea momentului, nu mi se pare a fi avut parte de unghiul cel mai adecvat de discuție și nici de încadrarea cea mai exact posibilă, fiind pus alături de **Răscoala** sau **Frații Jderi**. Și nu numai în acest caz, criticul se lasă sedus de magia paralelismelor și comparațiilor ce nu funcționează totdeauna ireproșabil. În sfîrșit, o ultimă secțiune, **Alte pagini dintr-un posibil „jurnal de critic"** ne arată un Nicolae Ciobanu preocupat cu dezinvoltură și suplețe (trăsături ce le-am dori mai prezente și în studiile „serioase"), de aspectele teoretice ale praxisului literar. **Întîlnirea cu opera**, carte relevatoare pentru portretul criticului la maturitate, este, fără îndoială, una din cele mai reușite cărți ale lui Nicolae Ciobanu și, nu ne sfiim să o spunem, una dintre cele mai bune ale anului 1982.

Paul Dugneanu

„Interviuri neconvenționale"

Viața literaturii este, în esență, însăși viața societății noastre, iată prima impresie pe care mi-a produs-o cartea lui Mihai Ungheanu, **Interviuri neconvenționale**. (Cartea Românească, 1982). Istoria mai veche sau mai recentă și reflectarea ei în literatură, rolul și destinul țărănimii în revoluția socialistă, relațiile românești cu străinătatea, de independență, de deschidere spre alte zone ale omenirii sau de circumscriere a eforturilor în cadrul autohton, dacă trebuie să preluăm totul din exterior sau să creem prin noi înșine, locul și rostul nostru în istoria Europei etc., iată numai cîteva din problemele pe care le discută scriitorii intervievați de Mihai Ungheanu, valabile și pentru alte domenii ale existenței noastre. Se adaugă, desigur, și teme mai speciale, referitoare la arta literară, la conceptele de istoria culturii române, la semnificația diferitelor curente literare, la raporturile dintre ele și de asemenea aspecte restrînse la opera fiecăruia dintre autorii chestionați. Se înțelege că pentru a ne forma o imagine cît mai amplă asupra modului în care gîndește, scrie, trăiește și visează scriitorul român contemporan trebuie să adăugăm la lectura acestei cărți și alte mărturii, sau interviuri (de aceeași factură, adică tot „neconvenționale") ale altor scriitori, publicate în alte volume asemănătoare. Nu putem trece la chestiuni mai concrete înainte de a releva rolul lui Mihai Ungheanu în constituirea acestei cărți, în provocarea răspunsurilor și în orientarea lor spre aspectele cele mai fierbinți ale literaturii române actuale. Implicat în toate disputele culturale ale vremii noastre, cu pasiune, cu talent, iar de multe ori cu energie de ferment care incită și accelerează reacțiile, el știe să întrebe, să asculte, totodată să revină asupra unor idei, să creeze puntea de contact între preocupările scriitorilor chestionați și temele generale ale literelor contemporane. Or, grație unor asemenea virtuți, interviurile sale izbutesc să ne releve în toată autenticitatea, individualitatea fiecăruia dintre scriitorii anchetați și de asemenea poziția lor față de coordonatele specifice culturii noastre în ansamblu.

Citeva probleme discutate în interviuri merită a fi memorate pentru ineditul sau gravitatea lor : tema autorului la Marin Preda și tot din replicile sale — relația dialectică dintre istorie și literatură ; considerațiile despre proză, despre limba română și necesitatea studierii ei în școli la Fănuș Neagu ; opiniile despre romanul politic ale lui Ion Lăncrănjan și pasiunea cu care apără dreptul țăranului de a fi obiect de reprezentare în literatură, datele și interpretările noi în definirea suprarealismului românesc la Virgil Teodorescu, precizările lui Al. Piru în legătură cu ediția Ibrăileanu și cu unele idei ale criticului de la „Viața Românească" ; corectările aduse de Al. Oprea răstălmăcirilor referitoare la biografia lui Panait Istrati ; profundele idei despre hermeneutică ale lui Adrian Marino ; pătrunzătoarele propoziții despre poezie ale lui Tudor George (din interviul luat de Valentin F. Mihăescu) etc.

Un lot de interviuri se prezintă mai unitar, prin problematica lor comună : cultura română în raport cu alte culturi europene. Intră aici dialogurile cu Virgil Cândea, Edgar Papu, Dan Zamfirescu și Paul Anghel.

Ne oprim mai mult la cîteva motive, adesea discutate și controversate în polemicile din ultimii ani. Unul se referă la granița dintre literatura română veche și cea modernă, plasată cînd la începutul sec. al XIX-lea, cînd la momentul Școlii Ardelene și mutată ca rezultat al cercetărilor actuale de literatură veche cu cîteva veacuri mai în urmă. Virgil Cândea, autorul **Rațiunii dominante**, susținînd ideea unei literaturi române continui, pe tot parcursul existenței poporului nostru, afirmă într-una din replicile sale : „...nu putem fi de acord că **Pripealele** lui Filotei au fost cea dintîi manifestare literară într-o cultură în care, cu mult înaintea acestui cărturar, literatura bizantină era cunoscută în clasa dominantă a boierimii și clerului cel puțin printr-o parte din creațiile ei — teologice, iconografice, juridice, fie și prin intermediul slavon obligatoriu atunci în Europa de sud-est — iar poporul „necultivat" își hrănea viața spirituală dintr-un tezaur de credințe și mituri arhaice exaltate azi prin studiile lui Mircea Eliade". Nimic mai adevărat : cultura face parte din existența umană, iar unde sînt doi oameni la un loc vorbind aceeași limbă, se naște automat o literatură. Numai că faptele alăturate în propoziția de mai sus sînt prea eterogene ca să dea seama de sensul culturii române într-o epocă veche. „Creațiile... teologice, iconografice", medievale s-au ridicat la o cultură oficială prin combaterea și anularea „credințelor și miturilor arhaice", care s-au conservat într-un chip cam subteran în folclorul popoarelor europene. În plus, cum s-a dovedit în folcloristică acestea aveau ele însele o origine general umană, „arhaică", și au reprezentat numai asimilate și modificate specificul unor popoare în formare, cum erau toate popoarele europene în urma prăbușirii imperiului roman. (v. **Cărțile populare...**, de același Mircea Eliade). Încît firesc e să vorbim de literaturi naționale odată cu formarea limbilor noi europene și a literaturilor în aceste limbi noi. Fapt întîrziat și de tendința programatic universalistă a culturii religioase medievale, care deprecia spiritul național și original al popoarelor ca pe o îndepărtare de la spiritualitatea dogmatică, cultivînd creația în cele cîteva limbi „sacre" și în sensul ideologic stabilit de textele fundamentale. Dar un alt criteriu mai sigur al literaturilor moderne este tendința lor particularistă : literaturile noi se nasc din sine și pentru sine, au adică o funcție internă. Care sînt semnele particularității în culturile europene : cultivarea limbii naționale, renașterea valorilor antice, ca modele formale pentru noile literaturi, conștiința de sine a națiunilor noi. Deci : limbă, modele literare antice, încrederea în propria capacitate de creație. Le aflăm întocmai la scriitorii Pleiadei (Renașterea franceză), la un Ronsard, Du Bellay etc. Acestea sînt și principiile culturii române din sec. XVII : conștiința limbii, a națiunii (la Ureche, Udrițe Năsturel), cultivarea limbii prin modelele antice (la Miron Costin). Iar dacă literatura modernă franceză începe cu Pleiada, literatura română modernă e firesc să înceapă cu sec. al XVII-lea cînd sînt enunțate principiile culturilor moderne europene. Așadar nu putem să nu consimțim la afirmația următoare, aparținînd tot lui Virgil Cândea, conform căreia, „putem, firește, muta pragul (literaturii moderne — n.n.) nu numai în sec. al XVIII-lea, ci chiar în a doua jumătate a sec. precedent, al XVII-lea, marcat de cronicarii „clasici", de proza lui Dosoftei, de scrisul umanist al lui Năsturel și Milescu, de începuturile lui Cantemir... Ce ne împiedică să fixăm atunci începuturile unei literaturi române moderne, ale cărei idealuri au fost apoi exaltate, prin Școala Ardeleană și romantici, pînă la jumătatea veacului trecut ?". Nimic nu ne împiedică, într-adevăr : din sec. al XVII-lea funcția literaturii române este echivalentă funcției din literaturile europene moderne. Nu și realizărilor artistice din aceste literaturi, fapt ce creează unele dificultăți în receptarea altor aserțiuni, aparținînd lui Virgil Cândea și Dan Zamfirescu, îndeosebi aceea referitoare la „veacul de aur" al diverselor literaturi.

★

„Veacul de aur", definește deobicei o culme a limbii literare și deci a literaturii beletristice : epoca lui Cervantes și Lope de Vega la spanioli, Clasicismul sec. al XVII-lea la francezi, secolul lui Pușkin, Lermontov, Gogol, Dostoievski, Tolstoi în literatura rusă. Dacă sec. al XVII-lea reprezintă începutul culturii române moderne e mai greu să-l considerăm un „veac de aur", întrucît literatura beletristică e abia la debutul ei, și valorile produse nu ajung să fixeze un model superior de artă a limbajului, similar celui spaniol sau francez. Valabile ca ideologie și intenționalitate, operele literare din acest secol nu se concretizează în valori artistice cu care să ne delectăm azi fără impedimente de limbaj. Încît din acest unghi, nu le putem refuza o anume îndreptățire și istoricilor care încep lit. rom. modernă de la Văcărești și de la romantici. Limba noastră literară acum se fixează, devine o limbă în adevăr națională, prin marea aprehendare publică, prin opere și capodopere care ne-au impus limbajul lor ca pe un limbaj comun și firesc.

Cu atît mai puțin putem vorbi de un „veac de aur" anterior sec. al XVII-lea, cînd literatura se scria în limbile sacre, greacă și slavă. Aceste opere trebuie să ni le asumăm cu măsură și disociere. **Învățăturile lui Neagoe Basarab** sau **Ucenicia lui Ioan cel Nou de la Suceava** sînt opere cu o altă funcționalitate culturală decît poemele lui Miron Costin sau chiar **Psaltirea** lui Dosoftei. Aceasta e o traducere în versuri românești, cu intenționalitate artistică și ideologică modernă cum excelent argumentează Dan Zamfirescu. Celelalte sînt scrise într-o limbă universală, dar mai mult, au și un conținut și o orientare universalistă. Ele țin de cultura bizantină și ne aparțin tot atît cît aparțin și altor culturi din această zonă. Funcționalitatea lor era aceeași (în măsura în care circulau) la români, greci, bulgari, ruși, sîrbi. Exprimau un spirit din care se împărtășeau egal toate popoarele din zona bizantină. Că după căderea Bizanțului un mare travaliu cultural, în folosul fostelor regiuni bizantine s-a exercitat pe teritoriul țărilor române e un fapt adevărat, totuși literatura noastră, română propriu zisă, începe cu operele în limba

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

„Rostire românească"

● **Luni, 14 martie 1983, la ora 19, la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu"** (Calea Victoriei 115), în prezența unui public numeros, a avut loc spectacolul literar **Rostire românească**, organizat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România. Programul, cuprinzînd pagini antologice de literatură (poezie, proză, teatru) din operele lui Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, precum și din tezaurul folcloric național, a fost prezentat, într-o scurtă alocuțiune, de către **Alexandru Paleologu**. Au interpretat actorii : **Irina Răchițeanu-Șirianu** (artistă emerită), **Ovidiu Iuliu Moldovan**, **Costel Constantin**, **Marin Moraru**, **Marian Hudac**, **Alexandru Repan**, **Elena Sereda**, **Ștefan Radof** și **Mitzura Arghezi**.

BREVIAR

■ **„EMINESCU — ORIGINILE ROMANTISMULUI"**. În foarte utila colecție „Sinteze Lyceum" a Editurii „Albatros" a apărut recent studiul **Eminescu — originile romantismului** de Aurel Petrescu. Beneficiind, pe de o parte, de exegezele devenite de mult clasice ale unor D. Popovici, G. Călinescu și Tudor Vianu, iar, pe de altă parte, apelînd, cu măsură, la sugestii metodologice actuale de aspect interdisciplinar, autorul realizează o compactă investigație istorico-literară, caracteristică prin ținuta ei superior didactică. Adresîndu-se în primul rînd tineretului, studiul genetic al lui Aurel Petrescu se apleacă asupra unor teme de real interes instructiv, fiind, implicit, o replică eficientă la excesele metodologizante, ostentativ modernizante, din perspectiva cărora este uneori abordată opera eminesciană.

■ **PROFESIONALISM ȘI DIVERSITATE** sînt, credem, atributele cele mai potrivite chemate să caracterizeze profilul general înverșunat de revista băcăuană „Ateneu". Astfel, nr. 2 a.c. al publicației oferă imaginea elocventă a unor avizate și inspirate eforturi redacționale, al căror rezultat este pe măsură. Referindu-ne, întîi, la sectorul rezervat publicisticii culturale, criticii și istoriei literare, remarcăm, în egală măsură, diversitatea temelor abordate și spiritul prob, obiectiv, din unghiul cărora acestea sînt examinate : **Redescoperirea unui geu : interviul** de Constantin Călin, **Traducerile** de Constantin Pricop, **Politicul în romanul actual** de Vlad Sorianu, **Geo Bogza — consecvență și conștiință** de Liviu Leonte, **Marius Robescu „Pielea Minotaurului"** de Costin Tuchilă, **Glose la „Rezervația de zimbri"** de Calistrat Costin, **Receptarea literară în orizontul istoriei** de Al. Zub, **Ion Petrovici** de Alexandru Boboc, **Sabin Bălașa : Devenirea întru spirit** de Radu Cârneci, **Libertate și axiologie la Hegel** de Octavian Opriș, **Montaigne și învecinările filozofiei** de Ludwig Grünberg, **Estetica tăcerii** de Susan Sontag, în traducerea lui George Stanca. La sectorul beletristicii originale reținem atenția în chip deosebit nuvela **Pedagogul Grințu** de Mircea Nedelciu și grupajul liric inedit semnat de Adrian Popescu.

■ **„CARTEA DE CRITICĂ"**. Lăudabilă inițiativa „Contemporanului", nr. 11 a.c., de a consacra un generos spațiu comentariului al cărui obiect îl constituie cartea de critică. Din penetrantele considerații introductive ale acad. Al. Rosetti, citîm : „La un critic am căutat întotdeauna și caut, sper cu îndreptățire, idei originale, judecăți viabile. Se știe că o anumită critică e pîndită de anulare cînd opera literară e doar simplu pretext pentru generalități. Cred că numai intuiția, gustul, cultura estetică și talentul pot asigura prestigiul și durata operei critice". Și, trebuie spus, în bună măsură, exemplificările propuse de cărțile comentate răspund acestor indiscutabile deziderate ; Ion Dodu Bălan analizează volumul **Orizonturi la începput de veac** de Edgar Papu, Florin Manolescu, volumul **Interviuri neconvenționale** de Mihai Ungheanu, Cristian Livescu, volumul **Perspective eminesciene** de Dan C. Mihăilescu, Mircea Scarlat, volumul **Ceara și sigiliul** de Mircea Iorgulescu și Ioana Lipoveanu-Theodorescu, volumul **Intre da și nu** de Alex. Ștefănescu. Raportîndu-ne însă la „zicerea" acad. Al. Rosetti mai sus citată, rămîne să ne întrebăm ce vor să însemneze formulări de tipul : „Textul acesta trăiește prin calitățile literare, putînd fi citit cu plăcere chiar făcîndu-se abstracție de cartea la care se referă" (Mircea Scarlat) ; „...Alex. Ștefănescu lansează, programatic, unele idei excesive care, chiar în eroare, se dovedesc mai productive decît..." etc. Apropo de excese, evident, numai... excesul de laudă poate isca asemenea silogisme critice...

Cronicar

19 MARTIE 1983

L2

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«Elegii vorbite»

Principalul atribut al poeziilor publicate de Ștefania Plopeanu *) este cursivitatea. Scrînd o lirică elegiacă, în care materialul poetizat cuprinde mai mult forme, contururi decît „corpuri" concrete, acest aspect devine o calitate. De altfel, e de neconceput o poezie elegiacă lipsită de fluență, aspră sau degajînd volute verbale. Elegia este în mod esențial un text cursiv, tot așa cum melancolia, indiferent de suportul ei, de componenta reflexivă și de răsfrîngerea stilistică, rămîne un sentiment difuz — ori o stare a difuzului. Fluența este condiția tematică, retorică a speciei. Elegii vorbite, textele Ștefaniei Plopeanu conțin o muzicalitate interioară generică, în care semnele individuale își îngroașă trăsăturile pînă la obținerea unui efect de deplasticizare a discursului. Puțină grație își face loc în „încruntarea" temperamentală a versurilor sale. A vorbi textul elegiac nu e, desigur, întreprinderea cea mai ușoară. A-l vorbi, adică a valorifica exact latura lui formală, ceea ce trebuie mai degrabă rostit în șoaptă, înseamnă a-l trăda.

În baza acestui formalism liric, adesea agreabil, poeta construiește un volum unitar, bine proporționat. Poeziile sale justifică și propun — ca supoziții iluzorii și acte de „autoapărare" — în primul rînd un *spațiu* elegiac, ale cărui dimensiuni abstracte trebuie să susțină confesiunea. *Elegie* e sinonim în măsură rezonabilă și cu *confesiune*. Suficientă cerebralitate încape însă în volumul Ștefaniei Plopeanu. În acest punct se cere căutată și trăsătura distinctivă a acestei poezii : voluptatea, trăirea sentimentală și senzorială sînt cenzurate de tensiunea introspectivă, comportament eminamente intelectual. Introspecția pare aici o treptată „răcire" a spiritului însuflețit de perceperea lumii. Această dimensiune se transformă în altă calitate, lirică. „Vorbitul" este pentru poezia Ștefaniei Plopeanu modalitate de autoapărare ; el asigură *suprafața* în spatele căreia se ascunde personalitatea. Pentru ca ea „să plîngă" în voie e necesară această protecție ca „de sticlă". Actul vorbirii ia forme nefirești : monologul nu e susținut de glasul carnal al simțurilor ori al fiziului melancolice, ci de o duritate sticloasă ; e un glas al distanței, o voce-obiect personificînd elegia, dîndu-i argumentul unei acțiuni încă abstracte, niciodată posibil de concretizat.

Parabolic, această distanțare a poeziei de subiectul său liric, a textului de personalitatea care îl face să existe, ajunge concluzia unui dramatism — a unui cortegiu de „întîmplări" dramatice. Sinteza lor ar fi o imagine desprinsă dintr-un inventar așa-zicînd tradițional : se va vedea cît de atrăgătoare chiar în sensul fluenței elegiace. Temperament introspectiv, persoana lirică din *Elegii vorbite* nu se poate regăsi în nici un contur, în nici o materie volum, substanță, deși toate o reflectă, încearcă să o conțină. Oglinda se preface în cioburi imediat ce chipul vrea să se regăsească în ea. În egală măsură, cuvîntul parcurge acest stadiu. Aspirația — aspirație convergînd totuși spre *comunicare* — este ascunderea și dispariția parabolică : „Fug și mă ascund într-un lucru / astăzi sînt vasul spart / din care roua curge / mîine mă voi refugia într-o pasăre / și voi dormi / în timp ce ea va zbura / mă voi apropia de un cal / și voi fi ochiul lui blînd / și umbrit / voi zăcea ca un vierme / în fructe / rozind miresme / voi fi un urcior mare roșu / și mă voi lăsa umplut / voi fi apa care-l umple / voi fi întunericul din urcior / răcoarea și clipocitul / din mine, urciorul / voi fi culoarea pămîntului / pe care cade umbra lui / pusă peste umbra umărului frumos / care doare ușor sub greutate / și răceala plăcută și apăsarea / și amintirea lor numele / și nimeni nu mă va mai găsi". Versurile acestea induc o stare generală, unind nevoia de cercetare lăuntrică, mutenia abstragerii în „anonimatul" prolific, cu fizica „vorbitului". Trup, spirit, voce sau privire — totul vorbește și de aceea discursul acesta cursiv include o bună doză de artificiu. A *fugi* și a *reapare* sînt etapele aceleiași realități, pentru că sînt fioruri descrise în simultaneitate. Vorbind, ființa ia act de propria melancolie și de dramatismul *unic* al reprezentărilor. Vorbind, *este* : dispare în lucruri pentru a reapărea în formele lor, se întoarce în sine pentru a se regăsi dincolo de sine.

Lăsînd la o parte cele cîteva „excese" de gesticulație, care încă îl artificializează versul, poezia Ștefaniei Plopeanu poate deveni o prezență remarcabilă.

Costin Tuchilă

*) **Ștefania Plopeanu : „Elegii vorbite", Editura „Cartea Românească", 1982.**

PROZA

Autorul și personajele sale

Recenta carte a lui Vlad Mușatescu*) se constituie dintr-o suită de întîmplări cu haz și cu tîlc avînd ca protagoniști trei copii — Biba, Babane și Babacu — și trei oameni mari : un „detectiv" (autorul însuși zis și Conan doi, supranumit „măiestrică" în familie — desigur, cu dublă aluzie : la „măiestria" penei sale dar și la „stricăciunile" pe care le provoacă sau le suportă ca „detectiv") soția sa, Penke : „omul de aur cu glas de argint", și un „detectiv-ajutor", tanti Ralița. Li se adaugă un cățel, nea Mișu Falconetti, o mașină, Bombița... Două grupuri de personaje dornice să se găsească împreună în lumea copilăriei. Cartea este un fel de jurnal de creație pe viu : căutînd spațiul și timpul propice pentru a scrie ceva pentru nepoții săi, unchiul Andi notează întîmplările grupului compact sau ale unor membri ai lui. Copiii sînt din Valea cu Urși, un canton de sub munte — celelalte personaje sînt bucureștene. Geografia predilectă a tuturor urmează firul Argeșului și ieșirile din aceste limite aduc, parcă, ghinion : vrînd să se recreeze la cabana Cheia, de pildă, membrii echipajului nu găsesc loc de cazare, nu au noroc de timp bun, de gazde primitoare etc. — sînt constrînși a părăsi în grabă zona. Întîmplările cărții se pot organiza, și ele, în trei categorii : întîmplări care se petrec la Valea cu Urși și în împrejurimi — acasă la copii, deci — întîmplări din București și din împrejurimi și, în sfîrșit, întîmplări din timpul călătoriilor. Prima categorie este cea mai interesantă prin „contaminările" pe care le realizează autorul între lumea urbană și cea de dincolo de sat, din cantonul izolat de la Valea cu Urși. Vedem aici locuința unui inginer silvic cu toate amenajările moderne — electricitate, garaj, fîntînă etc. — în jurul căreia copiii udă o grădină de zarzavaturi, îngrijesc animale domestice dar sînt puși la punct și cu ultimele seriale de televiziune. Comicul, întreținut continuu prin limbaj — jocuri de cuvinte, expresii șablon care intervin în vorbirea curentă, apelative sonore, exotice, explicații „tehnice" într-un limbaj de excesivă specializare pentru fenomene banale, etc. — mustește de aceste întîmplări și de situații insolite în care este pus bucureșteanul, el găsește același mod de comunicare cu lumea din jur aplicabil, însă, altei realități. Dimpotrivă, întîmplările grupului în București și în împrejurimi au un vădit caracter moralizator: ele se soldează, de altfel, de cele mai multe ori cu amenzi pe care unchiul Andi le plătește cu stoicism din dorința ca nepoții săi să învețe cum se trăiește la oraș: amendă pentru că nea Mișu Falconetti, dulăul copiilor, a pătruns în parcul zoologic, amendă pentru că „Trabantul" tantei Ralița poluează excesiv atmosfera, amendă pentru viteză prea mare, etc. În timpul călătoriilor, în fine, importanța lor o au evenimentele neprevăzute: defecțiuni la „Fiatul" unchiului Andi, încurcarea trenului și ajungerea la altă destinație, etc.

Rezultă, în tot, o carte despre copii — dar și despre oamenii mari care iubesc copiii — avînd hazul și tîlcul ei, transmițînd cititorului melancolia unei vîrste comune, căutînd inocența dincolo de greșeala aparentă — o carte dăruită din inimă celor mici de un umorist dintre cei mai talentați.

Nicolae Georgescu

*) **Vlad Mușatescu : „Unchiul Andi — detectivul și nepoții săi", Editura „Ion Creangă", 1982.**

CRITICA

Spiritul riguros

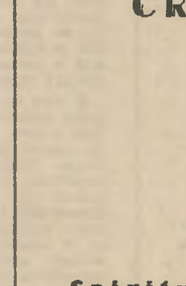

Recenta culegere de eseuri critice și schițe de istorie literară semnate de Pompiliu Marcea *), deși intitulată modest, are în ansamblu o construcție unitară, omogenă în ciuda „varietăților" ce o compun, estompînd, totodată, aspectul mozaicat prin identitatea ubicuă a **spiritului lucid** cu care criticul observă fenomenul literar și prin care interpretează și unifică luxurianța acestuia. Caracterul compozit al volumului se organizează sub tutela acestui spirit riguros într-o structură, coagulîndu-se dinspre general, teoretic și stil istoriografico-asertiv către particular, concret, aplicat, stil combativ, totul convergînd către **judecata de valoare** care, dacă nu întotdeauna forțează ineditul și spectaculosul, în schimb se situează pe solul ferm al demonstrației sever argumentate. „Fidele" sau nu, „lecturile" lui Pompiliu Marcea ies din incidența cu acest spirit consolidate parcă lăuntric; text despre alt text, care la rîndul său este spațiul de intersectare al unei pluralități de texte, studiile lui Pompiliu Marcea par a fi într-o perpetuă căutare a unghiului optim de surprindere a **esențialului**. Și aceasta pentru că, bănuim, Pompiliu Marcea este animat de același demon al investigației lipsite de complexele ariilor literare „laterale" (să ne fie iertată terminologia) atît sub raport axiologic cît și temporal, coborînd spre zorii literaturii noastre. Asemenea lui Al. Piru, Pompiliu Marcea se dovedește o sagacitate în mișcare, sedusă de spectacolul literaturii, de la Grigore Alexandrescu pînă la contemporani.

Istoria literară („Unirea țărilor române în poezia vremii", „Romanul românesc în secolul al XIX-lea", „Al. Macedonski", „Eminescu în viziunea lui Călinescu", „Un poet al naturii — Calistrat Hogaș" ș.a.), probleme de teorie și sociologia literaturii („Cultivarea valorilor", un studiu intitulat semnificativ „Spiritul universitar", „Rolul social al scriitorului", „Iraționalism și dogmatism literar" etc.), „pagini despre poezie" (Ion Pillat, Păunescu, Ion Dodu Bălan sau Ilarie Hinoveanu), „pagini despre proză" (Marin Preda, Radu Tudoran, Laurențiu Fulga, Paul Anghel, Dinu Săraru, Marin Sorescu numărîndu-se printre autorii interpretați), „critici, istorici literari, cărturari", „valori românești peste hotare" sau laureatul Premiului Nobel pe 1972, Heinrich Böll, intră, de la sine, în orizontul vast al preocupărilor lui Pompiliu Marcea. Ceea ce ne-a reținut însă în mod deosebit atenția a fost **polemosul** deferent, abia insinuat al criticului, dar nu mai puțin eficient modul în care autorul încearcă să ia poziție față de exagerările unor sentințe, suspectate fie de tendențiozitate, fie de insuficiența demonstrației. În eseuri mai mult sau mai puțin polemice (din rîndul cărora amintim numai cîteva: „Între Lovinescu și Călinescu?", „O interpretare a lui M. Sadoveanu", „Pornind de la o exegeză"), criticul demontează cu o minuție rar contaminată de ironie cîteva exegeze care au făcut vîlvă în critica românească, cum ar fi cartea Ilenei Vrancea despre Călinescu sau „Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu" de Al. Paleologu, demonstrînd fragilitatea multor teze pe care se întemeiază eseurile respective, ori semnalînd necesitatea depășirii „comentariului culturalist" al unor monografii (ca cea a lui Ov. Papadima despre Ion Pillat). Varietățile literare exprimă o viziune riguroasă asupra actului critic, un clasicism deschis spre efervescența novatoare a Operei și pentru care dezbaterea de idei implică, în primul rînd, o responsabilitate morală.

Cristian Moraru

*) **Pompiliu Marcea : „Varietăți literare", Editura „Scrisul Românesc", 1982.**

TRADITIA CA MODERNITATE

CENTENAR URMUZ

ÎNAINTE DE URMUZ

Oricît ne-ar părea de bizară literatura lui Urmuz și dezlegată, așa cum și este, de înșiruirea comună de școli și curente, totuși, o „preistorie" românească, dacă nu folclorică în orice caz cultă, i se poate deduce. Scriitorul n-a apărut din neant, alții se încercaseră în asemenea curiozități mai înainte și, chiar dacă „involuntare", se pot izola „urmuzianisme", așa cum a făcut ici și colo G. Călinescu (în „Istoria literaturii române") chiar la o sută de ani înainte de Urmuz. Cît din toate acestea îi trecuse scriitorului pe sub ochi este în ultimă analiză de o insemnătate minoră deși s-ar putea observa că o parte din presa umoristică a vremii, la origină caragialiană, îl interesa categoric. Nu sursologia e aici totul ci o inclinație către absurd care și-a găsit, odată cu Urmuz, expresia omogenă.

Urmuziană, prin absurd, e descripția de „lucruri minunate / și peste măsură ciudate" întreprinsă de Pitarul Hristache, la 1817, în „Istoria faptelor lui Mavrogheni vodă", începînd de la teroarea criminală (spînzurări, trageri în țeapă și altele de acest soi), privită cu „naivitate". Un Turnavitu, nume iubit de Urmuz, era printre favoriții lui Mavrogheni și Pitarul Hristache nu îl uită. Dealtfel, o ediție din această „istorie" a apărut în jur de 1900 prin osîrdia lui Gh. Adamescu iar la 1911 un N. Docan reproducea cronica unui anonim despre Mavrogheni comparînd-o cu ceea ce se știa de la Pitarul Hristache.

Sovăitoarea formulă „urmuziană", de la Pitarul Hristache, e însă la Mihail Zamphirescu, în „Muza de la Borta rece" (1873), curată literatură absurdă. Această operetă „bufă", antijunimistă, emană, precum se știe, de la „Revista contemporană" în scop polemic și distructiv, însă făcînd fără vole un pas enorm către avangardă. O mică prezentare de „zei" antici e, prin demitizare, urmuziană. Joe fumează „ciubuc" slobozind adesea, „lumini electrice", Apelline „apare într-un costum trențăros dar tot incoronat de lauri; este șchiop; coardele lirei ce ține sînt de sfoară de Brașov. El tiraste o targă în care zace Brutnărescu". Lirica scornită de Mihail Zamphirescu într-o manieră parodică a poeților junimiști întrevede în multe puncte stilul din „Cronicari". O epigramă pusă pe socoteala lui Brutnărescu e o probă : „O ! Doamne, o drăguți ostași și popi de foc / Zăpada este verde și fructele se coc". Alte exerciții ludice nu sînt decît o presimțire a mecanismelor avangardiste : „O ! brudi, O ! refugiu nevirsnic, sunt copil / Nevirsnic, o ! refugiu, o ! brudiu, o, asil / Și ghiața ca și focul sînt tot de cașcaval / o barcă peste arbori s'avîntă către mal". Rimele mecanice adăugate la anacronisme par extrase chiar din „Cronicari" de Urmuz: „Că Ștefan Domnul cel mare ca poetul Mencicof / A jucat conțina oarbă lîngă turnul Malakof /.../Că Ioan gură de aur, ca și Sfîntul Nicodim / Purta frac cu nasturi galbeni". Călătoria lui Brutnărescu spre Olimp poate fi alăturată de utopia urmuziană a ilogismelor lumii văzute din „căruciorul cu manivelă": „Văzui oameni de hîrtie / Cu mustăți de chilimbar / Lei de cocă pe cîmpie / Mîncînd stridii cu mușchiul / Văzui urși în uniformă / Slavonească pe un nor / Și p-un munte fără formă / Rațe fripte la cuptor / Văzui fraze d-ale mele / Șchioape, slute în cătușe / Și alăturea de ele / Epigrame făcînd duș". Curat urmuziene, prin aceea că ating (cu „frazele" șchioape și încătușate și cu „epigramele" făcînd duș) însăși ideea de literatură, producțiile parodice ale lui Mihail Zamphirescu mergeau dincolo de logic prin alte exemplificări, aproape automatice, ca aici : „Pe pod pe la Spiridon / Trece un car cu scoarță / Sufletul tău n-are credință / Dacă nu ți-am fost pe plac / La ce m-au adus de la Buzeu?". Sau ca aici : „Lovește-mă lele în spate c-un bulgăre de iască / Să știe toată lumea din țara românească". Înainte, așadar, de a pune sub semnul întrebării însăși literatura simțul instinctiv al avangardei pătrunderea în literatură sub înfățișarea, scuzabilă esteticește, a umorului. Urmuzianisme sînt, ca atare, de găsit într-o bună parte a producției umoristice, de speță jurnalistică, mai ales de inspirație caragialiană. „O mare chestie spiritistă" (de la 1893), parodiind pe Hajdeu, descria cum spiritul lui Ghiță „a ieșit din corp. Peste citva timp trebuia să intre într-un corp și prin urmare intră în corpul lui Niță. Ce se întîmplă însă ? Niță, fără să știe istoria cum s-a făcut incarnarea lui, vrea să cheme pe Ghiță" etc. „Miticismele" caragialiene cultivau un absurd curat ; un portret al lui „Tony" (Bacalbașa) era curat urmuzian... „S-a · pierdut un Tony (...) Muncitor (poartă întotdeauna mănuși galbene cu trei butoni) intelectual. Miroase grozav a Oppoppponax, Chypre etc. (vezi Prospectus complet de la Maison Lubin et Co.). Mic, nervos și drăcos, se iritează extrem cînd glumești cît de inocent asupra socialismului științific, atunci devine mușcător." Chiar și Tony Bacalbașa dădea semne că ar presimți pe Urmuz cu astfel de raționamente „cazone" despre geografie : „Întinderea unei țări cuprinse între două paralele și ai cărei locuitori au zile mai lungi sau mai scurte decît a vecinilor lor se numesc climă (...) Ca să afli ce-i clima, iei o țară și-o viri pentru 24 de ore între două paralele. După aia faci o anchetă pe la cetățeni și-i întrebi : „Măi leat, cum ți-s ție zilele ? Mai lungi sau mai scurte decît ale vecinilor ?"

„Urmuziene" pe canal parodic sau umoristic, producțiuni bizare ori ingenioase, precum sînt acestea, n-ar fi produs modificări în optica asupra literaturii dacă nu ar fi apărut, mai tîrziu, avangardele. Dealtfel, excluzînd de aici pe Mihail Zamphirescu, un adevărat dramaturg grotesc, nu sînt semne că vreunul dintre acești precursori ar fi luat în serios exercițiile lor ludice, și că și-ar fi imaginat pentru ele un viitor. Nu este însă și cazul lui Dallocrin (Nicolae Oprea Dinu), un extraordinar prozator ignorat care trebuie socotit adevăratul precursor al avangardei românești înainte chiar de Urmuz, ale cărui „schițe și nuvele" au mult din inovațiile acestui necunoscut. Într-o curioasă producțiune, „Inginerul Tinca" (ed. „Dragonilor de foc", Pitești, 1914), Dallocrin nu urmuzianizează, în principal, ci dezvoltă, înainte de naivi, o pictură naivă, luxuriantă, ca de Rousseau le Douanier („fericit", „iazuri", „nicoree", „tămîie albastră din vilaetul Yemen" etc). Cea mai durabilă parte din acest roman fantast e probabil aceea care presimte suprarealismul visului, al lui Breton din „Nadja", al picturii metafizice. Cum despre acestea mă voi ocupa mai pe larg altădată, cînd voi edita pe acest precursor, mă rezum acum să notez un număr de scheme urmuziene, publicate cu opt ani înainte de apariția lui Urmuz. „Portretul" fantezist e și aici, cu asociațiile arbitrare urmuziene încă estompate : „Era sărac lipit... Făcuse rotațiunea dezastrului, dar n-o măsurase, cu toată matematica lui, căci tocurile de la ghete i se mișcau ca pe două rotile de mosorel... el abia călca de rușine. Cițiva nasturi de la haină îi lipseau ! Un păr blond, în care domnea Simunul, îi cădea pe delaturile gîtului într-o atmosferă îmbîcsită de rușine". Însă asociativitatea mergea la Dallocrin în sensul unui fantast baroc.

Seria „urmuziană" a literaturii române se exprimase, așadar, și pînă la Urmuz și toți aceia care au creat apoi o școală de emuli și imitatori (G. Apunake, Moldov, Jacques G. Costin, V. Dobrian, Jonathan, X. Uranus, A. Zaremba) nu au făcut decît să întărească sub raport cantitativ o perspectivă care se exprimase și avea, prin aceasta, creată și preistoria ei.

Artur Silvestri

„Înainte de a trece la poezia străină așa-zis suprarealistă, trebuie să amintim că un precursor de tot interesul al dicteului automatic este un român și anume Urmuz (...) Acest Urmuz, simplu grefier, era un om de rară cultură, pricepător de muzică bună și chiar compozitor, și cine citește fără prejudecăți compunerile lui poate să-i respingă direcția poetică, dar nu-i poate tăgădui finețea evidentă a spiritului (...) În această absurditate este remarcabilă demnitatea stilistică, liniștea de mare prozator clasic din care, prin contrast firește, iese și comicul".

★

„Suprarealismul român este, prin Urmuz, anterior celui francez și independent."

G. CĂLINESCU

„Era în Urmuz o mare vervă creatoare și o fantezie neostoită capabilă nu numai să implice datele realității curente, să le amestece și să dea, la fel cu jocul norilor, forme noi, îndrăznețe și uimitoare, proprii tuturor mitologiilor, dar chiar să evolueze spre basme în care nihilismul fantastic al primelor fragmente și automatismul marionetelor sale primare să se așeze în compoziții limpezi și armonioase".

PERPESSICIUS

„Mulți avangardiști reali nici nu știu că fac «avangardă», cazul lui Urmuz, de pildă. În orice caz, ei nu cultivau o astfel de etichetă conceptuală, exterioară actului intrinsec de creație."

★

„Sub forma antifricțiunii, antiromanul are origini avangardiste, ostile imaginarului gratuit. Nu mai departe, o proză absurdă a lui Urmuz, «Pilnia și Stamate», este prezentată, în parodie, drept «roman în patru părți.»"

ADRIAN MARINO

„Dintre cei zbuciumați, Urmuz este îndeosebi semnificativ (...) Spunem aceasta pentru că acum i s-au strîns în plachetă prozele al căror loc, ca valoare explicativă, este în apropierea enigmaticelor «Saisons en Enfer», «Igitur» sau «Coup de dés» (...) Opera lui Urmuz este semnificativă pentru că însăși lipsa de speculație teoretică este o atitudine cugetată. Opera urmuziană, superba teratologie a intelectului, trimisă spre edificarea noastră, trebuie înțeleasă ca o chemare la ordine."

LUCIAN BOZ

„Există o categorie de texte esențiale, pe care suprarealismul românesc le-a produs cu profunzime și care au devenit emblematice pentru noul curent : este vorba, desigur, de scrierile lui Urmuz (...) Fapt esențial, (...) textul urmuzian devine un fel de matrice prozastică a noului curent".

MIHAI ZAMFIR

„Urmuz (...) n-a scris în total decît nouă bucăți, sub 50 de pagini, anticipînd pe plan mondial literatura absurdului."

AL. PIRU

RĂDĂCINILE FOLCLORICE

S-a pus mare accent pe morbiditea psihologică a lui Urmuz, iar arta lui a fost analizată în sine sau prin repercusiuni, ca noutate absolută, fără nici o atenție pentru radicalul ei, ca și cum ar fi ieșit din goluri. În realitate, arta urmuziană izvorăște din tiparul folclorului românesc vechi.

Demetru, copilul, a trăit într-o atmosferă folclorizantă **specială**, căci tatăl său, Dimitrie Ionescu-Buzău, a ținut, mai bine de un deceniu și jumătate, prelegeri de medicină populară teologilor de la Seminarul central (1891—1907). Or, pentru a se documenta, profesorul trebuia să cerceteze colecțiile folclorice în care rețetele leacurilor tradiționale sînt însoțite de texte de vrăji și descîntece curat... urmuziene. Se mai adaugă amănuntul deloc neglijabil că Demetrescu-Buzău își compune textele în tribulațiile de la Răchițele (din Argeș), Casimcea (din Dobrogea) și Ghergani (din Dîmbovița), adică acolo unde se află sursa folclorului absurd autohton. Dim. Demetrescu-Buzău devine Urmuz sub presiunea unui model care-l obligă la inițiativă creativă proprie. Stabilindu-se la București, ca grefier, el confirmă atracția organică față de arta nutrită de matcă : se înscrie în „Societatea corală pentru cultivarea simțului artistic «Cîntarea României»", poposește îndelung cu ochii, potrivit mărturiilor unor amici, pe tablourile lui Grigorescu, Andreescu, Luchian și Aman și exultă privind **Cumințenia pămîntului.** Fără a fi uitate, aceste date n-au spus nimic comentatorilor, preocupați să facă din Urmuz un mesager al vidului. De fapt, ele spun totul.

Mai întîi, tipul compozit pe care Urmuz îl introduce în dicționarul de personaje al prozei moderne e o prezență abundentă în basme și eresuri. Monștrii săi, în care se poate citi confuzia de regnuri, coboară din stîrpea zmeului împărășat, care lasă scîntei din picioare și scoate foc pe gură, iar în cap închide o piatră nestemată, mare ca aluna sau nuca ; din a Zburătorului care, în chip de sul de foc, de stea prelungă sau de pasăre, pătrunde pe coșul sau hornul casei, pentru a se preface apoi în om : să ne amintim că protagonistul din **Pilnia și Stamate** se lansează în astfel de incursiuni, iar tema din **Fuchsiada** e preumblarea pe astfel de canale. Omul mecanomorf urmuzian, de singularitatea căruia s-a vorbit atîta s-a născut din contemplarea căpcăunilor, oameni cu cap de cîine, impodobiți cu două guri, una în față, alta la ceafă, și cu patru ochi, din care unul încrustează fruntea, dotați cu dinți de fier, ceea ce le permite să-și satisfacă vocația antropofagică. Or, care dintre monștrii compoziți ai lui Urmuz n-o are ? Iată-i pe Algazy și Grummer cum se devoră reciproc : **„Înfometați și nefiind în stare să găsească prin întuneric hrana ideală de care amîndoi aveau atîta nevoie, reluară atunci lupta cu puteri îndoite și, sub pretext că se gustă numai pentru a se completa și cunoaște mai bine, începură să se muște cu furie mereu crescîndă, pînă ce, consumîndu-se treptat unul pe altul, ajunseră amîndoi la ultimul os... Algazy termină mai întîi...".** În oamenii-pasăre, Emil Gayk și Grummer, Urmuz proiectează o metaforă curentă în comunitatea rurală la începutul secolului : funcționarii administrativi (primari, notari, agenți fiscali, judecători) erau asimilați păsărilor cu cioc de foc sau de fier, ca o consecință a funcției caracteristice (spoliatorii) și a uneltei emblematice (condeiul sau tocul). Dim. Demetrescu-Buzău se va fi «bucurat» el însuși de această identificare folclorică naivă, pe care Urmuz o acidulează pînă la naturalism : **„Nu mai avea nici un moment de pierdut. Intrase în al șaptezecelea an al existenței sale, lăsînd în urmă un trecut glorios, și acuma zilele îi erau numărate. Singura dorință ce mai avea era să-și serbeze nunta de argint. În acest scop chemă pe toți argații și, după ce îi invită mai întîi să ciugulească din niște sămînță de cînepă, îi aruncă în o cristelniță de var".** Firește, se vede bine, scriitorul își transcende modelele, dar că pornește de la ele, iată un lucru cert.

Însă Urmuz nu la din folclor numai structura compozită a personajelor, ci și mecanismul para sau antilogic. Poetul român anonim a încercat foarte devreme și falsa metodă a dicteului, ambiționînd să obțină o expresie pur formală, neangajată de nici un sens în afara aceluia al hazardului și al sonorităților care curg una din alta. Dar, ca și-n cazul poeticii suprarealiste, inclusiv al aceleia urmuziene, controlul nu piere cu desăvîrșire în zămislirea textului, pentru că o retorică îl organizează întotdeauna, cum se întîmplă în discursul cumulativ al copiilor : **„— Cioc — moara ! / — Eu o dreg. / — Tuguliță cu untură unde e ? / — În pod. / — Podul unde e ? / — L-a ars focul. / — Focu unde e ? / L-a stins ploaia. / — Ploaia unde e ? / — A băut-o boii. / — Boii unde e ? / — I-a împușcat pușca. / — Pușca unde e ? / — A mîncat-o rugina. / — Rugina unde e ? / — A mîncat-o pisica. / — Pisica unde e ? / — A murit. / — Moartea unde e? / — A pierit".** (variantă Gh. I. Neagu). Rezultatele în direcția exprimării prin „automatism psihic pur" a „funcționării reale a gîndirii", așa cum voia André Breton, pot fi considerate remarcabile : imaginea ospățului cu rugină la care se dedă pisica atestă un nivel superior la care se poate înălța metoda. Iată și o snoavă bucovineană, construită pe același motiv, al consumării absurde și al decimării în lanț, dintr-un motiv și cu un scop și ele anormale : **„O babă, gătind bucate, strigă pe cocoșei să-i aducă surcele. Culegînd surcele, cocoșelul își feștelì piciorușul și se duse la baba să i-l șteargă cu fuiorușul, «dar baba n-a vrut și i-a zis bai» // Cum se întoarse moșneagul, cocoșelul fuge la dînsul : «Moșule, moșule, bate baba, să ia fuiorușul, să-mi șteargă piciorușul». Și moșul încă zise «bai». // Cocoșelul atunci fuga la mugur : «Mugure, bate pe moșneag să bată baba, baba să ia fuiorușul». // Apoi la capră : «Capră, roade mugurul, mugurul să bată pe moșneag, moșneagul să bată baba...» // În urmă la lup : «Lupule, mănîncă capra, capra să roadă mugurul, mugurul să bată pe moșneag...» // După aceea la pușcă : «Pușcă, împușcă lupul, lupul să mănînce capra, capra să roadă mugurul...» // În urmă la șoarece : «Șoarece, roade pușca, pușca să împuște pe lup, lupul să mănînce capra...» // În cele din urmă la miță : «Miță, mănîncă pe șoarece, șoarecele să roadă pușca, pușca să împuște lupul, lupul să mănînce capra, capra să roadă mugurul, mugurul să bată moșneagul, moșneagul să bată baba și baba să ia fuiorușul să-mi șteargă piciorușul...». Mița l-a ascultat. A dat îndată mare fuga la șoarece, șoarecele fuga la pușcă, pușca fuga la lup, lupul fuga la capră, capra fuga la mugur, mugurul fuga la moșneag, moșneagul fuga la babă și baba a luat fuiorușul și a șters cocoșelului piciorușul".** (variantă Sbiera). Ce e aceasta decît o narațiune goală de sens, dar de un dramatism gradat savant, asemenea, de pildă, **Fuchsiadei ?** Bufoneria, parodia enormă, caricaturalul, umorul negru, butada paradoxală, calamburul și condiționarea derutantă între regnuri, toate acestea se află într-o asemenea snoavă de un urmuzianism arhaic. Filmului de o plasticitate violent paralogică, al șoarecelui mîncat care roade pușca, al puștii dereglate care ucide lupul, al lupului omorît care se hrănește cu o capră s.a.m.d., și tabloului pisicii care se întreține cu rugină, Urmuz le adaugă isprăvile gastronomice ale lui Ismail : **„Ismail nu umblă niciodată singur. Poate fi găsit însă pe la ora 5 1/2 dimineața, rătăcind în zig-zag pe strada Arionoaiei, însoțit fiind de un viezure de care se află strîns legat cu odgon de vapor și pe care în timpul nopții îl mănîncă crud și viu, după ce mai întîi i-a rupt urechile și a stors pe el puțină lămîie...".**

De asemenea, celebra pseudofabulă **Cronicari** (**„Cică niște cronicari / Duceau lipsă de șalvari. / Și-au rugat pe Rapaport / Să le dea un pașaport. / Rapaport cel drăgălaș / Juca un carambolaj, / Neștiind că-Aristotel / Nu văzuse ostropel. / «Galileu! O, Galileu ! / Strigă el atunci mereu — / Nu mai trage de urechi / Ale tale ghete vechi». / Galileu scoate-o sinteză / Din redingota franceză, / Și exclamă : «Sarafoff, / Servește-te de cartof !» MORALĂ : Pelicanul sau Babița"**), în care o imaginație productivă leagă între ele secvențe care n-au nici o legătură, dintr-o niciodată cheltuită bucurie a ludicului, e o variantă modernă la pseudofabulele copiilor, țesite dintr-un spirit identic, nepăsător la convenția logicii, pudorii și gramaticii : **„Oale, oale, rapănă, / Șade-n c... și dapănă, / Și se roagă rugului / Și se-nchină cucului : / — Cuculeț, mărita ta, / Venii pin' la dumneata, / Să-mi dai ăl cal porumbac / Să mă duc pin' la Novac, / C-am auzit / C-a făcut / Trei feți, / Logofeți. / Unul a murit / Și-umul a pierit ; / Unu-n munte s-a suit, / Muntele s-a surupat, / Apele s-au turburat, / Peste-un gros, / Furnigos. / Tiști un iepure flocos. / Mă dusei la muse'a mare ; / Muse'a mare treiera / Cu fetița lîngă ea, / Cu fetița cu chitie / De spanghie. / Cu pană de ciocîrlie. / — Dă-mi, fetiță, cheile. / — Nu-s la mine, / Vai de mine ; / Sînt la Radea-n București, / Sus pe curțile domnești. / Mă dusei la Alburuș. / Alburuș, ceară-ceară s-aprindea, / Roiul se deschidea. / Cruce-n casă, / Cruce-n masă, / Dumnezeu cu noi la masă. / Ionete, / Înflorete, / Dumnezeu să ne ierte".** (variantă Grigore G. Tocilescu). Dind artificiului ce e al artificiului, această cavalcadă urmuziană de bizarerii e superioară pseudofabulei care îi împrumută numele.

Meritul lui Urmuz e de a fi avut ochi pentru acele texte folclorice pe care scriitorii de pînă la el, chiar dacă le-au cunoscut, le-au ignorat. El nu s-a sfiit, ca aceștia, de infantilismul și hilaritatea lor. Preluindu-le mecanismul antilogic, a scris altele la fel de infantile și de hilare, dar într-o limbă renovată și cu un inventar de început de secol XX. Oricît ar încerca unii să facă din el un debusolat care agonizează în cușca unui destin nemilos, Urmuz este în felul său, și un... urmaș al copiilor din satul românesc.

Constantin Sorescu

«CAZUL CIPRIAN»

Un sinuos hazard a adus opera de mici dimensiuni a lui Urmuz în atenția generală de abia după voita sa dispariție. Convertirea operei în obiect de cult a durat o vreme, pînă ce avangardismul literar de la noi, devenit grupare literară, și l-a ales, cu îndreptățire, precursor. „Mitul Urmuz", a cărui manifestare îmbrăca totalitarismul elogiilor de la începutul deceniului al IV-lea, se întrevedea încă de prin 1927, cînd comedia „Omul cu mîrțoaga", a prietenului său din adolescență, actorul-dramaturg G. Ciprian, provoacă în presă acuzația, enunțată cu mijloace literare și nu cu probe juridice, de plagiat. Acuzatorul nu era altul decît Tudor Arghezi, cel care-i publicase, lui Urmuz, lucrările în „Cugetul românesc" (1922—1923) și-l virise-n „cristelniță fringindu-i genunchii" pentru a-l transforma pe măruntul grefier de la Curtea de casație din Demetru Demetrescu-Buzău în Urmuz. Acuzația lui Arghezi, apărută în paginile „Biletelor de papagal" (I, nr. 16, 19 feb. 1928) era formulată în următorii termeni : „Am stat la spectacol și ne-am surprins tulburat. M-am zvîrcolit în mine, în vreme ce întreaga sală aplauda cu hohotul de rîs. M-am strîns și m-am desfăcut ca să alung o impresie, zece impresii, o sută de impresii. Eram în fața unei crime : făcuse crima Ciprian sau comiteam crima eu ? Într-o pauză, l-am văzut pe Urmuz, care murise, strecurîndu-se cu surîsul său printre staluri, salutînd cucoanele deranjate și venind la urechea mea și șoptind : — Nu e de Ciprian ! De zece ori l-am alungat, de zece ori a fugit și s-a întors prin întunericul sălii"...

Desigur, Tudor Arghezi se baza nu numai pe uimitoarea asemănare a unor personaje și situații („Chirică e al lui Urmuz, mîrțoaga e a lui Urmuz" spune el în același articol) și pe faptul, cunoscut de toată lumea, că Urmuz își concepuse opera (schițele, poeziile) prin 1908—1909, după care le încredințase prietenului său, actorul Ciprian, acesta „popularizîndu-le" în lumea teatrului și a cafenelei literare. Ele, este iarăși bine știut, circulau prin oralitate, făcînd deliciul ascultătorilor. Răspunsul actorului-dramaturg nu întîrzie să apară, G. Ciprian „apelînd" la Urmuz ca „martor al apărării". „Scumpe domnule Arghezi... în ce mă privește refuz să primesc paternitatea unor personaje create exclusiv în creierul amicului meu" afirmă „Urmuz" din postumitate.

În fața lipsei evidente de probe, admiratorii lui Urmuz n-au încetat să acrediteze ideea unei influențe covîrșitoare a acestuia față de G. Ciprian. În 1929, aflat pe Coasta de azur, Ciprian începe subiectul unei noi piese, „Nae Niculae", care, pusă în scenă, a fost un răsunător fiasco, dar a sporit „bănuielile" „că G. Ciprian n-ar fi scris «Omul cu mîrțoaga»" (Ov. S. Crohmălniceanu). Astfel se explică faptul că, într-un articol din 1930 („Îndreptar", l. nr. 12, oct. 1930) Mihail Cruceanu, reia discuția întreruptă de Arghezi, aducînd unele argumente, de detaliu, în plus : «Unii au încercat să-l completeze și să-l imite, dar „absurdițățile" lor n-aveau nepreväzutul, fluiditatea, în fine, succesul pe care-l obțineau divagațiile lui Demetrescu. Unul dintre acești prieteni a fost și artistul Ciprian zis „omul". De aceea, mulți au bănuit că piesa „Omul cu mîrțoaga", aparține în ceea ce privește concepția, lui Demetrescu Buzău. Înclin a crede la fel, căci satira din piesă oglindește prea bine felul personal de judecăți al lui Demetrescu. În special scena puțin teatrală din actul al III-lea, cu inspectorul căruia îi fuge morga o dată cu terenul de sub picioare, și scena din actul IV, unde admiratorii eroului sînt culcați în genunchi, am auzit-o din gura lui Demetrescu în formă de glosă filosofică și morală, așa cum avea obiceiul să povestească și să comenteze tot ce-i trecea prin minte, înainte de a scrie, sau în timpul cît scria.»

Dacă, între timp, elucidarea situației create nu a înaintat, deviind totuși spre ideea că Ciprian a folosit un procedeu nerecomandabil, scrierile ulterioare ale actorului relevă unele aspecte ce nu trebuie ignorate. În amintirile sale, intitulate „Măscărici și mizgălici" (1958), Ciprian acordă un spațiu întins atît prieteniei sale cu Urmuz, de a cărei personalitate frapantă era puternic influrit, cît și genezei subiectelor pieselor sale. Este clar că subiectul „Omului cu mîrțoaga" l-a găsit participînd la curse (un sufleor din teatru era proprietarul unui cal de curse), cum tot neîndoielnic, e că momente din creația lor de școlari, deci autentice, apar în piesă. Despre „Nea Niculae" aflăm amănunte și în corespondența lui Ciprian cu Corneliu Moldovan, directorul Teatrului național, pe care îl ținea la curent cu preocupările sale literar-dramatice, nepierzînd ocazia de a scăpa afirmații simpatic-acide despre Arghezi, din motive lesne de înțeles.

Dacă amintirile lui Ciprian aduc noi argumente — nu directe, pentru că el nu se referă la acuzația ce a stăruit în epoca referitoare la paternitatea pieselor sale — trebuie spus că dramaturgul a încercat prin „Capul de rățoi" (1940)

Desen de Marcel Iancu

o primă piesă suprarealistă din dramaturgia noastră, să înlăture prejudecățile care conduceau spre plagiat, conturînd o „dramaturgie Ciprian" sui-generis.

Dar încercarea lui Ciprian de a demonstra existența unui suprarealism al dramaturgiei sale a reprezentat mereu principala sursă de muniție pentru cei care văd în aceste piese geniul lui Urmuz.

Lucian Chișu

«URMUZ — IL PRECURSORE»

● În urmă cu cîțiva ani a apărut în limba italiană o plachetă conținînd cîteva eseuri critice, fragmente de interviuri și o traducere, reunite sub titlul „Urmuz l'anarchico". Din această plachetă, a editurii „Il Libero Accordo", reproducem un fragment din studiul Mirei Simian, o analiză detaliată a fabulei „Cronicari".

După ce a dezvăluit o lume de monștri mecanici, fantoșe intersanjabile, fruct al singurătății și al nimicului, Urmuz încheie cu o fabulă producția lui descărnată. Autorul, care pune în evidență absurditatea condiției umane și moartea ideilor, vrea să ne dea aici totuși puțină speranță. Opera lui, inclusiv această fabulă, semnează nașterea unui mod de exprimare nou : literatura Absurdului. În versurile lui scurte, ironice, ilogice, Urmuz inventează o perspectivă nouă, o formulă originală de compoziție. Ca în operele, mai recente cu treizeci de ani, ale lui Eugen Ionescu și Samuel Beckett, marionetele lui Urmuz apar pe scena vieții recitind partea lor și apoi mor, fantasme ale lucrurilor, epave care se precipită în vid. Pentru întîia dată asistăm la reprezentarea unui **Guignol** uman, alegorie a sorții și a nimicului celest și terestru. Temele lui Urmuz sintetizează în aceste strofe ultimul strigăt al revoltei. E omul secolului nostru care luptă contra mașinilor și avertizează asupra pericolului de a fi nimicit de automatism, de perspectiva de a dispărea în anonimat.

Urmuz începe poezia lui lent, ca și cum ar fi o povestire pentru copii, ne prezintă un grup de marionete prăfuite, cronicarii. Îmbrăcați în ample și lungi pantaloni turcești, „salvarii", sînt conștienți de caducitatea a ceea ce fac și doresc, cu ardoare, să meargă în lume în căutarea unor noi forme expresive. Însă proiectata evaziune a cronicarilor e, se poate spune, respinsă încă de la începutul textului. Rappaport are altceva de făcut : joacă biliard și e pe punctul de a face un „carambol". Aici, fabula lui Urmuz își asumă o dimensiune fatalistă. (...) Apare, nestăpînit în nebunia lui un al doilea grup de marionete, „filosofii". Dacă acei cronicari sînt simbolul istoriei, acești filosofi-marionete întruchipează moartea ideilor. În acest punct autorul unește două vocabule strict diforme, pentru a distruge textul. Numele lui Aristotel (Logica) e asociat cu acela al ostropelului (mîncare comună, imagine a vieții cotidiene), indicînd că logica e alungată definitiv din viața de toate zilele.

Rappaport, iritat de deranj, începe să strige. Cheamă acum o altă marionetă, Galileu (Filosoful care a descoperit pendula și mișcarea stelelor), care e simbolul Timpului. Aristotel e doar numit, în timp ce Galileu e descris în amănunt. Ca și cronicarii, care îmbracă pantaloni vechi, el încearcă în zadar să încalțe o pereche de ghete uzate. Mișcarea mecanică a lui Galileu dă sensul esenței sale de fantoșă, ne face să simțim că timpul s-a oprit. Sîntem în chiar miezul profeției lui Urmuz, care prevede viitoarele curente literare. Asistăm la un spectacol de circ. Galileu, înfofolit într-o redingotă prăfuită, cu abilitatea unui prestidigitator, ca un clown (figura clownului a avut mare influență în teatrul absurd) scoate o sinteză nouă din mantaua lui ; o nouă formă expresivă. Eugen Ionescu, fondator al curentului absurdului, pune opera lui în punctul de întîlnire a două literaturi, franceză și română. Urmuz prevede cu toată evidența o fuziune de acest fel, cu treizeci de ani înainte. Ideea de înnoire se precizează în versul care urmează.

Vorbind de Sarafof (revoluționar bulgar) și de cartof, autorul continuă adunarea de termeni diformi, creînd încă o dată expresia unui text în cheie absurdă. Sarafof trebuie să se alimenteze cu cartofi. Sensul acestor versuri e complex. [...] Ultimele cuvinte sînt ale lui Rappaport, al cărui ordin e ca un testament, anunțînd viitoarele tehnici ; obiectul va fi protagonist. Urmuz încheie fabula cu o morală. Reduce aceste fantoșe, acești cronicari, filosofi, revoluționari, la un simbol : pelicanul, zburătoare stupidă și pretențioasă.

Cum se întîmplă întotdeauna în opera lui Urmuz, și aici umanitatea se degradează : autorul găsește în lumea păsărilor adevăratul coresponden al morții sufletelor. Aici sînt semne premonitorii ale reducerii limbajului la sunet pur, ale anulării gîndirii, ale absolutului vid spiritual. În același timp, putem nota că și simbolul pelicanului este substituibil cu o sosie oarecare, babița.

Mira Simian

Prezentare și traducere de Artur Silvestri

mara nicoară

Jurnal

Sub munți zac zilele mele,
Colbul adunat sub munți.
Acum adevărul pe balanță este sămînța
de mac,
Ochiul de vrabie.
Pășesc prin ierburi, fumuri inalte,
— Cutremurată în fața tufei de trandafiri
singerii :
Cine se uită la mine,
Urmai cui a rămas în grădină ?

Din nou

Te-au părăsit zeii, păsările se reintorc
tot mai puține,
Holdele galbene stau nemișcate,
Zgomot de roți pe căile depărtate ale
văzduhului
Din cînd în cînd
Întunericul se lasă
Peste munții Carpați.
Turme blinde pasc ierburi amare.
Sufletul abia palpitînd
Se va ridica din nou pe ceruri eterne.

Singurătate

Cum trandafirul se naște cu propria-i
moarte odată,
Cum focul se mistuie singur,
Cum fluturele și pasărea
Lunecă pe aer și timpul vieții lor
se scurtează cu înaintarea,
Așa sufletul meu arde.
Plopii singuratici din jurul lacului te văd
Zăpada păpădiilor te atinge
Fără tine sufletul meu se mistuie singur,
Razele soarelui sînt negre.

Ninge

Banii tociți ai cuvintelor
Subțiri, străvezii, prin argintul lor
Acoperișurile roșii ale vechiului burg
Se văd urite și mici.
Timpane vii sînt frunzele și geamurile,
Vrăbiile, ușile, vintul,
Pe trepte zdrăngănind, spre un adînc unic
Toate cuvintele alunecă.
Trebuie alte cuvinte pentru adevăr,
Trebuie alte cuvinte pentru iubire.
Sînt un crin în placenta albastră a văzduhului
Ninge cu vorbe
Încît stelele se depărtează și se sfîșie totul.

Floarea de mac

Cum aș putea să intru în casa nopții singură
Cînd fără tine ierburi își ascut lănciile
deasupra mea
Și vîntul stîrnește animalul de sticlă albastră
Al lacului ?
Atîtea capcane sînt la tot pasul
Așezate de un nevăzut vînător,
Între cuvinte sînt prăpăstii pline de lupi
Care mă privesc cu ochii roșii.
Ține-mă strîns în brațe și nu mă lăsa
Altfel voi înroși ogorul veacului
Fiecare poet e o floare de mac
Luminînd.

Dimitrie Gavrilean : „Ultima Licornă"

valeriu armeanu

Macaze

Nu vezi tu, Relly
că s-a întors lumea pe dos,
pînă și la bomba cu neutroni
am ajuns să facem coadă,
pînă și la scaunul meu de șaișpe lei,
pe care scriu,
s-a constatat o pneumonie ușoară ;
ți-am spus că a coborît dracu
pe pămînt,
că prin rai miroase-a puciousă,
și nu m-ai crezut,
spune-mi tu ce să-ți spun
ca să mă crezi,
că am ajuns ca soldatul
să merg după tine tiriș,
te-am rugat să nu mă mai enervezi,
că sînt oprit de doctor,
dar tu ai rîs,
mereu mi-ai tras nervii la indigo
și fericirea la gheștender,
nu-mi ajunge mie
cîte nopți n-am dormit
din cauza turnului din Pisa
pe care nici pînă azi
n-am reușit să-l îndrept,
nu-mi ajunge mie cîte războaie,
cîte șenile și cîte nenorociri
au curs peste mine,
știi bine c-am fost lovit de noroc
și lovit întruna de cisme,
am dus viață de bos
și-am dus viață de cîine,
am fost prinț și hamal
am fost virgula vremii
aruncată prin fraze,
tras mi-a fost trupul pe roată
și sîngele tras pe macaze.

Vagonul de dormit

Ca o membrană și ca un vîsc de drojdii
ce proclamă seducții,
devine un simplu dezghet,
acolo unde moartea
acolo unde sînt marile șoșoiele
pe care cîntă pădurea...
Există o gară
în care n-a oprit nici un tren,
există un geamantan de eșecuri,
ceri cheia la impiegat
dar el își întoarce buzunarele pe dos,
dă din umeri, transpiră,
își șterge fruntea
spargi lacăte, spargi balamale
cu gîndul la pensie,
în cele din urmă
își aduce aminte că a uitat-o în bors,
și deodată respiri ușurat,
vezi că geamantanul se deschide
ca o gură de pușlama,
înăuntru nu e nimic
sau aproape nimic.
Aștepți trenul dar în locul lui
vine bucătăreasa
și-ți bagă soarta în ciulama
și speranța în ghips,
le mestecă puțin, după care, cu lacrimi în ochi
îți spune că pantofii sînt tot acolo
unde îi lași deobicei, în antreu,
pe covorașul acela încert,
ca un strănut de papagal,
livada e pe noptieră și riul
tot la locul lui, în sertar,
eu merg mai departe, zice ea,
te rog să nu te superi,
azi sînt coletărie rapidă,
nu pot să întîrzii în nici un chip,
nu pot să fac lumea s-aștepte,
tu cheamă pe cineva
ce să-i faci,
cu tine aș avea atîtea de vorbit,
nu mai pot, din păcate, nici să regret,
regretele vin cu celălalt tren,
le-am înghesuit pe toate,
într-un vagon de dormit.

Dimitrie Gavrilean : „Înțelepții"

sorin preda

conversația

Simțeam că toată povestea asta o să se termine prost. De la un timp încoace, telefoanele Marei căpătaseră o regularitate exasperantă. Ele erau o palmă, un cot, o prăjină, o leghe, un nod, o milă, un yard, un baril, o tonă dw, dar mai ales o milă, cu care îmi măsura săptămînile și, desigur, răbdarea.

În fiecare luni la ora șase, imediat cum intru în casă, telefonul trebuie să zbirnîie. Aș putea ca tocmai luni la ora șase să rămîn în oraș sau la serviciu, să plec la țară, să mă dau dispărut, să uit, să mă încurc cu prietenii sau cu o femeie mai nostimă. Cred totuși că avantajele ar fi minime. I-aș interzice un obicei, obligînd-o în același timp să-și creeze un altul, mai agasant poate. Oricum, simt nevoia unui minim control asupra situației, pe care numai acceptarea acestui joc de-a telefonul mi-l poate oferi.

Constat că nu ne-am despărțit, cît ne-am îmbolnăvit de despărțire. E o diferență, trebuie să recunosc. Și chiar de n-ar fi așa, gîndesc că o palpare, un control general de specialitate nu au ce să strice sănătății relațiilor noastre. Dimpotrivă. Cu puțin noroc și fără să facem excese, o putem duce așa pînă la adînci bătrînețe.

Deci, trebuie să ridic receptorul, să vorbesc și s-o ascult. Așa, cel puțin, sînt scutit de surorize ulterioare, de reproșuri absurde sau de interogatorii fără sfîrșit... Unde-ai fost ? Pe unde umbli ? Chiar nu te interesează ce face copilul ? Nu cumva te-am deranjat ? Ar trebui să mi-o spui și să nu mă lași ca pe-o caraghioasă să insist, întrebări la care nu se poate răspunde decît într-un anumit fel : plictisit, încurcat, monosilabic, cu da și nu.

— Vezi cum ești ? Și mai vorbeai de mine...

La vîrsta mea nu mai suport să fiu pus la colț pentru orice fleac, dar cînd e vorba de Andrei, orgoliul meu e o jucărie, un ursuleț descompletat, un ursuleț cu ochii scoși, jumulit, cu picioarele rupte, pierdute pe drum.

Alteori îmi pune muzică, aceeași de regulă, Paul Anca sau c' était ton décembre, sur la plage, sur la plage...

— Ei, ce spui ? Îți place ? O mai pun o dată ? Hai, nu-nchide. Nu fi uricios. Te rog. Nu pot să cred că muzica asta nu-ți amintește de...

Dimitrie Gavrilean : „Căruța mascaților"

— Vag. (Un concediu la mare, la corturi, cutii de conserve goale, cotoare de mere și simburi de piersici peste tot, trupuri goale, noi doi făcînd dragoste de dimineața pînă seara, în cort, în apă, pe plajă, la discotecă, chiar și la Autoservirea din colț, noaptea, briza mării, nu alta decît cea cîntată de poeți, vapoarele în largul lor luminate ca niște bostani cu luminarea aprinsă înăuntrul lor golit, aerul sărat, pielea sărată, sărutul sărat, iluzia că măcar o dată pe an ai voie să faci tot ce vrei, inclusiv să stai expus în fundul gol la soare și să-i faci vecinei semn cu ochiul... Ei, crezi că merită să încerci ? Ce spui, mă ridic la nivelul cerințelor sau nu ?). Ei și ?...

În fiecare luni la ora șase deci ridic receptorul. Soneria stridentă mi-a declanșat deja prima întrebare și desigur o salivație abundentă. Nici Pavlov nu s-ar fi descurcat mai bine decît Mara... Ce faci ?... Dar tu ?... Amănunte, întîmplări obișnuite, tăcere (important e să nu uit a întreba ce face copilul, cum mai stă cu parasimpaticul, cu calcemia, cu obrăznicille, cu ideile lui morbide, dar de mine ce zice ? Nu m-a uitat ?... Mai și întrebi...). La sfîrșit, ca o încununare a convorbirii noastre, ca o răsplată a răbdării mele, mi se face rezumatul săptămînii abia încheiate și trebuie să recunosc că Mara se descurcă mulțumitor, mai ales cînd se lamentează. De argumente nu duce lipsă. Le schimbă din mers ca vitezele la bicicletele de cursă Bianco, Campagnolo, Sputnik, în funcție de înclinația pantei — panta vieții, desigur.

...Nu e ușor, dee, cam totul se schimbă. Oamenii te privesc acum cu alți ochi, mai ales la serviciu, unde bărbații au început de acum să te considere victimă sigură... E în mare lipsă, îți spun eu. Îi faci un mare serviciu, nu vezi cît e de nervoasă ? Ha-ha. La început se va codi, așa fac toate, dar cu puțină perseverență și putin sentiment plasat cînd trebuie, totul se rezolvă. Hai că știi și tu, cotoi bătrîn. Trebuie să te învăț eu care-i meșteșugul ? Caută deci să fii cît mai des în preajmă și cînd ești singur cu ea plînge-te, spune-i fără ocolișuri că-ți merge prost viața de familie, soția te neglijează, probabil că și-a găsit pe unul cu care te înșeală. Asta obligă la o atitudine protectoare de răspuns. Femeia trebuie să mîngîie și să strîngă la piept chiar și atunci cînd nu are cu cine să o facă. Plînge-te deci bărbătește, fără să te umilești. Nu orice suferință înnobilează omul. Vorbește-i mai bine de visurile tale casnice făcute praf, cere-i discreție totală, pentru a fi cît mai credibil, obligă-o să facă mereu comparație cu însăși situația ei de nici văduvă — nici fecioară, dă-i de înțeles că e singura ființă în stare să te înțeleagă, revoltă-te la gîndul că cei din birou, așa zișii prieteni și colegi de opt ore, își vor imagina că discuția voastră trebuie să ascundă cine știe ce legătură amoroasă, ei neființ în stare să înțeleagă că între un bărbat și o femeie poate să existe o legătură sinceră și curată cum este cea a voastră, pentru că ei, sărmane ființe glandulare, nu fac altceva decît să judece lumea după propria lor înfățișare. În tot cazul, prietenește ți-o spun, nu risca de la bun început gesturi obscene (palme și pișcături de fund, cum ai obiceiul), propuneri fără perdea, îmbrățișări pripite, declarații penibile, cadouri scumpe care să-ți trădeze nerăbdarea. O să ai timp destul după. Cu o femeie totul se aranjează. Asta-i legea lor, ce vrei ? Mai degrabă vei avea probleme cu ea la despărțire. Pare a fi genul — ceva melo, în amestec cu ceva abilitate muierească. Caz tipic. Totul va fi să pună laba pe tine, iar cînd va vedea că nu-i ține figura, va deveni brusc viperă, șarpe cu clopoței, fiară de pădure. Ca să scapi cu fața curată, va trebui să o prinzi cu ceva, dacă nu, să inventezi, să pui la cale și numai în ultimă instanță să fugi, dar atunci s-o faci mîncînd pămîntul, să nu ți se vadă călcîiele. Hai că te descurci tu că nu ești copil. Îți trebuie doar puțin curaj. Vezi numai ca nevastă-ta să nu miroase ceva și, cum spuneam, fără cadouri — neapărat să nu uiți asta. Cadourile obligă, denaturează și fac despărțirea greu de suportat. Totuși, pentru început, caută să nu-i pari zgîrcit, cît mai degrabă calculat, om cu capul pe umeri. Fii atent mai ales cu copilul. Nu te duce acolo niciodată cu mîna goală. Asta face impresie și apoi, în felul ăsta îți asiguri tăcerea puștiului. Copiii știu crescuți doar de mamă sînt foarte agresivi și geloși, tind mereu să înlocuiască lipsa tatălui. Gelozia unui copil e ceva groaznic. În unele cazuri se poate ajunge și la sinucidere. Numai asta nu ți-ar mai lipsi. Așa că împrietenește-te cu el, fă-l să se simtă important, spune-i povești, dar nu te limita numai la atît, lasă-l să te călărească și să-ți bage degetele în ochi. Zîmbește și repetă mereu cît de dragi îți sînt copiii. Drumul spre patul mamei trece negreșit prin camera copilului. Asta-i situația. Nevestii-ți poți să-i mărturisești cîteceva, dar să o faci ca și cum ai reproduce bîrfele cretine și otrăvite ale colegilor.

— Da, dragă, toți bărbații sînt niște porci ! Ai perfectă dreptate. Îmbucurător mi se pare faptul că ești perfect lucidă, că știi la ce să te aștepți din partea lor. Devii astfel o redută pe care nu orice topîrlan o poate călări după bunul lui plac. Pe de altă parte, mă gîndesc însă că n-ar strica să-ți trăiești pînă la capăt starea asta de divorț. Altcumva, cine știe dacă nu vei avea toată viața iluzia unei mari neîmpliniri. Ar fi păcat. Cu toții sîntem datori unei suferințe. Dar, pentru că veni vorba, ai încercat vreodată să fii indiferentă, să nu-ți pese și mai ales, să nu discuți, să nu-ți verbalizezi starea. Cuvîntul este pînă la urmă cel care suspendă realitatea, e o lupă care o mărește și o generalizează, făcînd-o (cum să-ți explic ca să mă pricepi mai bine ?), făcînd-o monedă de schimb. Ai observat că la bucurie omul nu vorbește mult ? Își freacă mulțumit mîinile, rîde, e bine dispus, dar despre bucuria lui în sine nu prea vorbește. De asta memoria noastră nu o reține decît sub forma unei date, a unei zile de vară, a unui chip sau nume. Dacă vei lua această bucurie și o vei ciocăni mai atent, vei observa că ea sună a gol, a minciună nevinovată. Nu spun să faci neapărat cum spun eu, dar măcar încearcă. Mai tîrziu ai să-mi mulțumești.

Voiam eu să spun că ar fi fost cazul să înceteze cu telefoanele astea idioate, că dacă nu am fost în stare să ne iubim ca lumea, atunci măcar să știm o socoteală și să ne urîm, să învățăm asta, dacă altfel nu se poate, să ne dăm sfîrșita sau măcar să arătăm puțină bunăvoință. Am și eu nervii mei, liniștea și pretențiile mele. Sînt bolnav, nerestabilit încă, am de scris, am de spălat. Timpul ăsta pierdut cine mi-l dă înapoi ? Aud ? Cer numai să fiu respectat. Cer mult ?

Niciodată nu ajung să-mi duc pînă la capăt ideea, protestul, gîndul, fraza, subordonata, pentru că atunci cînd nu-i convine ceva, cînd discuția merge clar în defavoarea ei, Mara închide telefonul, mă lasă cu complementul direct, cu adjectivul în aer. A doua zi, dacă îi reproșez măgăria, dă invariabil vina pe Telefoane.

— S-a întrerupt, ce vrei să fac ? Sînt proaste circuitele. Doar n-ai crezut că aș fi în stare să... Te știu băiat inteligent. N-aș vrea să mă dezamăgești tocmai acum. Eu cînd am de spus ceva, îi spun omului în față.

Cineva, pînă la urmă, trebuie să plătească. Asta-i adevărata lege a lui Om. Important e că eu rămîn de fiecare dată cu telefonul în mînă, fixînd încurcat țevile de la calorifer, de parcă aș aștepta de la el un sfat prietenesc, o mîngîiere oarecare. Situația e cu atît mai timpită, cu cît o simt pe Poligamia Căprioara bucurîndu-se în spatele meu... Ți-ai găsit nasul, băietas ! Poate așa vei învăța să mă prețuiești mai mult. Tot ca e cea care vorbește prima.

— N-aș vrea să crezi că vreau să mă bag în viața ta, dar nu pot să nu observ că soția ta e o măgăriță...

Neprimind nici o confirmare din partea mea, se foiește pe marginea patului, aprinzîndu-și o nouă țigară, pe care o scutură din cînd în cînd, izbind-o zgomotos de scrumieră. Cam așa voia să facă și cu mine. Are un talent grozav să deschidă subiecte jenante și să mă enerveze cu fornăiala ei de fumător înrăit.

Întrebările ei cad din senin, grele și prefăcute, mimînd destul de stîngaci spontaneitatea... Și pe copil de cînd nu l-ai mai văzut ? Crezi că merită ? Cu martorii cum stai ? Ai aranjat ceva ? Ea ce spune ? De ce nu-i mărturisești adevărul ? Cum poți suporta ? Ești bărbat sau jucărie ? Nu-ți dai seama că situația asta poate continua la nesfîrșit ?

De cîte ori are ocazia îmi amintește de Mara. Din fericire nu-i prea ofer des această ocazie. La mine e ca la restaurant — la orele 23 se închide. Dacă am ajuns în situația asta, numai eu sînt de vină. Trebuia de la bun început să-i interzic orice imixtiune. E o problemă care mă privește direct și personal. Cer să fiu respectat, să nu-și bage oricine ritul în treburile mele. Nu am prea multe, dar cîte sînt, sînt numai ale mele.

Poligamia Căprioara zîmbește în barba ei voluntară și despicată la mijloc ca la bărbați.

— Așa crezi tu. Problemele astea de care vorbești sînt într-un fel și ale mele. Eu îți vreau binele. Nu suport să te văd că suferi, pentru că nu-mi ești indiferent, prostule ! Pînă acum nu ți-ai dat seama ? N-am fost suficient de clară, de convingătoare sau refuzi și acum ideea că cineva poate să țină adevărat și sincer la tine ? Nu înțelegi, prostule, că lîngă tine am simțit pentru prima oară în viața mea că trăiesc, că sînt femeie ? Ar fi trebuit să mă întîlnești înaintea ei.

Cînd e vorba de explicații, toată lumea se dovedește extrem de pricepută. De asta nici nu le iau în seamă, iar toate părerile și concluziile la care ajung, le țin doar pentru mine. Intru în mutenie, trîntesc obloanele, sting lumina, nu mai sînt acasă pentru nimeni, spre exasperarea Căprioarei care refuză adevărul, tăcerea mea.

— Cu mine de ce nu vorbești ? Sînt și eu un om. Cum crezi că te pot ajuta dacă tu taci mereu ? Rumegi totul în tine, devii arici, broască țestoasă, melc. Crezi că toate femeile din lume sînt ca ea ?

Vrea oare să mă vindece, turuindu-mi despre chestiuni care n-o privesc absolut deloc ? Ar fi de două ori timpită. Îmi vine să mă reped la ea și s-o scutur zdravăn de cîteva ori... Nu pricepi că nu am nimic pentru tine ? Îmi ești necesară din cînd în cînd. Parcă așa am și convenit de la bun început. Acum nu-ți mai convine ? Ce-i patul meu, sală de așteptare ? cofetărie ? Gara de Nord ? Ce aștepți, mă rog ? Ți-am spus de la început că nu am ce să-ți ofer, nici măcar un nume. Între noi lucrurile sînt clare. Ești liberă să pleci oricînd. N-am nici un chef să te încurc. Te redau societății și viitorului cu mare plăcere. Îmi sînt deajuns certurile cu Mara.

Dimitrie Gavrilean : „Marele claun"

— Cred că o judeci prea aspru. Ai cîștiga infinit mai mult dacă n-ai mai fi pătimaș, cum ești. O discuție sinceră ar rezolva multe, nu crezi ? Mara nu e genul de om cu care să nu te înțelegi pînă la urmă...

Mă întreb de unde atîta înțelegere. Înclin să cred că între ele s-a stabilit un anume respect de adversari cu forțe relativ egale, o înțelegere fără nici un dumnezeu, fără vreun scop anume, masca unei serii lungi de sentimente din cele mai contradictorii. A ajuns chiar să-i descopere calități.

— Da, da, multe i se pot reproșa unei femei cu care ai trăit alături ani de zile, dar trebuie să recunoști că are un cap foarte drăgut și nostim. Cap de păpușă...

— Și ce să fi făcut cu capul ei ?

— M-ai înțeles greșit, dragă. Eu vorbeam din punct de vedere estetic.

Cine știe prin ce calcul a ajuns la constatarea asta. În nici un caz, o femeie n-o laudă pe alta de pomană. O femeie adevărată știe că bărbatul are criteriile lui personale de apreciere, o mică listă de priorități anatomice : fese, gambă (mai puțin), coapse, (da cît cuprinde), git, sîni (citeodată), un fel de Picior al lui Procust. Numai că o femeie adevărată, cum spuneam, se sinchisește prea puțin de toate astea, pentru că ea știe foarte bine că orice teorie se oprește chiar în dreptul patului, momentul suprem al adevărului. O femeie, cum este Căprioara, trage cu urechea, maimuțărește ce vede că fac alții și, mai ales, perseverează.

— Dacă nici capul nu-ți place la ea, atunci ce ? Săraca, vrea să-mi cunoască preferințele, portretul robot al femeii mele ideale și, schimbînd ceea ce e de schimbat, înlocuind, aducînd din condei unele amănunte, să i se substituie finalmente.

Îi pun poșeta în brațe și o conduc spre ieșire, împingînd-o ușor de la spate... Bonsoir !

teatru

t

Turneu

O întîmplare și nu tocmai, a reunit în turneul bucureștean al Teatrului dramatic Galați pe Mihail Bulgakov și Dumitru Solomon, spectacolele **Tarul Ivan își schimbă meseria** și **Fata morgana** dobîndind relativ recent cîteva premii importante la Colocviul de comedie. Ambele piese fac parte din acea familie de comedii care-și asociază și termenul de pseudo, deci o falsă feerie și o farsă pseudo-politistă, un pretext extravagant și un lanț de situații aberante — prilej de satiră la adresa tarelor sociale de ieri, de azi, de aici sau de oriunde. Tema oarecum comună se circumscrie unui motiv de perpetuă actualitate : imixtiunea în viața personală și repercusiunile ei catastrofice, privite însă din unghi comic.

Știind că pentru transpunerea bulgakoviană esențial este efectul revelator al sugestiei, Magdalena Klein și Adrian Lupu au exploatat deopotrivă sugestia subtextului și sugestia plastică (decor George Rasovszki, costume Carmen Rasovszki). Veleitarul autodidact pus în situația de a conduce o împărăție își dovedește incapacitatea de a gospodări chiar și un imobil ; lipsit de prerogativele rangului, țarul devine neputincios, un tip oarecare taxat drept nebun sau excelent actor. Într-o epocă numită a libertății pot exista și interdicții care să o îngrădească, așa cum spațiul deschis poate indica totuși claustrare (excelentă figurarea vieții de nesuportat dintr-o localință „la comun"), iar somptuozitatea poate evidenția nimicnicia (similitudinile mențin confuzia). Savoarea replicilor și burlescul stărilor orchestrate atent desenează fin parafraza intenționată de autor, ingenios întreținută de interferența fabuloasă a planurilor. Schițe de portret — de atitudine, de caracter — reușesc interpreții rolurilor importante. Cu uimitoare agilitate Mihai Mihail schimbă masca obtuzității cu cea a grandiloc-venței, pe cînd Gheorghe V. Gheorghe joacă cu haz tipul șmecherului care se descurcă în orice condiții. Romeo Pop mimează agreabil necazurile savantului bucucaș a cărui mașinărie își probează virtuțile indirect. Sanda Maria Ulmeni trece cu dezinvoltură de la ipostaza onirică de soție frivolă, la cea terestră de consoartă grijulie. Liliana Lupan se travestește o dată în femeia energică cu pretenții de cinste și disponibilități erotice, a doua oară în simplu cobzar. George Serbina e delatorul sensibil la avansuri, dar hipervigilent.

Dincolo de aglomerarea de șabloane și locuri comune, care pînă la un punct pot înșela auspra valorii acestui spiritual joc de inteligență — pariu profesional de tinerețe, piesa dramaturgului român, mai precis structura comică, își păstrează intactă vitalitatea și vivacitatea. Mircea Cornișteanu a ambiționat să regleze sarabanda umăritorului urmărit cît mai perfect și cît mai în amănunt : de la ușoara ironie îndreptată asupra cuplului de anchetatori, pînă la detaliile atmosferei stresante din hotelul de provincie bîntuit de ciudați aspiranți la o diplomă. De fapt prețurile oferite pentru un bacalaureat indică simptomele unei maladii mai generale : corupția. Într-un decor unic (Victor Crețulescu) personajele se perindă într-un ritm amețitor actorii animîndu-le cu vervă și aplomb. Romeo Pop și Liliana Lupan — ofițerul și procurorul ; Gheorghe V. Gheorghe — un îndatoritor director de hotel cu doi nepoți trecuți demult de vîrsta majoratului — Mitică Iancu în savuroasă dedublare ; Magda Georgescu — o debordantă cameristă ; Ioana Citta Baciu — o prea fragilă soție ; Carmen Maria Strujac — o dîrză iubită gata de sacrificii pntru un sportiv pe cît de înfumurat, pe atît de timp — Dan Andrei Bubulici ; Grig Dristaru — un misterios profitor și Marcel Hîrjoghe — nenorocitul expert în prepoziții și conjuncții care mai are și ghinionul să semene cu un veritabil criminal.

Două meritorii opțiuni repertoriale exemplar onorate.

Irina Coroiu

film

f

«Micul Lord»

Little Lord Fountleroy este un film realizat în cea mai bună tradiție a peliculelor inspirate de clasicii prozei engleze. Autoarea romanului apărut cu aproape un veac în urmă, **Frances Hodgson Burnett** dezvoltă nucleul epic conform principiilor realismului lucid practicat de Thackeray sau Dickens, fără a forța nota surprinderii psihologiei personajelor sale prin accente exagerat critice, prin tentația caricaturii sau pamfletului.

Echilibrul și seninătatea prozei, calități păstrate în filmul lui **Jack Gold**, însoțesc o detașare dublată atît de un umor autentic, cît și de o privire plină de înțelegere asupra relațiilor umane într-o epocă revoltă, dar care poate genera și concluzii cu valori moralizatoare valabile și astăzi.

Jack Gold își construiește ecranizarea manevrînd cu dezinvoltură aturile profesioniștilor experimentați : o distribuție ideală cu monștri sacri ca : **Alec Guiness** — Dorincourt (cunoscut din „Marile speranțe", „Oliver Twist", „Comedianții", „Cromwell", „Războiul stelelor", **Eric Porter-Havisham** (văzut în „Antoniu și Cleopatra", „Vizuina vulpii" „39 de trepte"), cu copii-minune, verificați și capabili de longevive filmografii (**Ricky Schroder** — Ceddie Errol, admirat de spectatorii români în „Campionul"), cu o imagine (semnată de **Peter Ibbetson**), care descoperă atît virtuțile plastice ale exterioarelor, cît și eleganța rafinată a interioarelor gîndite de scenografi, buni cunoscători nu numai ai epocii, ci și ai caracterelor cărora le oferă ambianța perfectă pentru exprimarea dramatică.

Puritatea și frumusețea morală a micului american devenit peste noapte nobil englez dau o notă aparte nu lipsită de ironie posibilei melodrame țesute în jurul unui morocănos bunic retras în prejudecăți nu prea lesne de clintit.

Epurată de emoții sută la sută lacrimogene (cîte ceva mai rămîne, bineînțeles), pelicula lui **Gold** aplaudată mai mult de spectatori decît de critici, constituie un model al ecranizării de succes, în care valoarea componentelor realizării oferă un produs artistic, care depășește nivelul standard prin spectacolul țopit într-o expresie cinematografică de calitate.

Micul lord nu este o capodoperă, ci doar un film bine făcut în stilul școlii clasice engleze, care ne-a oferit atîtea titluri de referință.

● În această săptămînă, rămîne de văzut încă o remarcabilă realizare a cineaștilor sovietici — **Izvorul**, semnat de **Arkadi Sirenko**, cu o temă bine cunoscută — războiul, abordată dintr-un unghi inedit, acela al unor țărani puși pentru prima oară în contact cu efectele conflagrației mondiale.

● Interesantă rămîne inițiativa programatorilor de film de la Televiziune de a ne oferi „**Setea**", paralel cu prezența pe ecrane a celui mai recent film semnat de **Mircea Drăgan**. După **Setea** apar cu mai multă pregnanță personaje, situații, conflicte interesant dezvoltate de scenaristul de cursă lungă **Titus Popovici** în **Lumini și umbre**. De altfel, succesul serialului românesc obligă realizatorii, și nu numai pe ei, la o cu interes așteptată continuare.

● Printre viitoarele re-editări cinematografice realizate pentru noile generații de spectatori se anunță două titluri importante — „**Cursa**" și „**Septembrie**", semnate de **Mircea Daneliuc** și **Timotei Ursu**.

Călin Stănculescu

ion drăgănoiu

Caz 00 : 02

Tu crezi că poți să...
Noi ne întrebăm dacă tu poți.
Poate că poate Ea... O, de-ar putea...
Dar dincolo de jocuri, jucare, jugulare
tu crezi că ai iubit vreodată în viață
Un Enkidu !
Nu, tu nu i-ai iubit decît pe cei care stau
la capătul ombilical al telefonului de
dimineață ;
mama, tata, prietenii
din ce în ce mai departe, din ce în ce
mai slab
se aud.
Hai, încearcă să faci din nimic ceva.
Ce ?
Ce vrei tu !
Ce vrei tu ? Ție ți-e dor de prietenia dintre
Ghilgameș și Enkidu.

Caz 00 : 03

O clipă uleioasă. Curgînd greu în pahare.
Nevrînd să curgă. Alergînd după ea cu un
ogar leneș,
cu prea puțină cerneală, cu prea puțini C P.
Ea stînd și tu, totuși, neputînd s-o ajungi.
Paradoxul lui Ahile și al broaștei țestoase
se dos.
Nu-i așa că Ahile nu aleargă mai repede
decît broasca țestoasă care nu vrea să
alerge,
care nu mai vrea să alerge, care stă ?
Nu-i așa ?
Nu-i așa.

Caz 00 : 05

Se anunța sfîrșitul serbării. Chelneri unsuroși
stringeau de pe masă amintirile sparte.
Stăteam, ca deobicei, cu spatele
la ușă și așteptam. Dar dacă vine ?
Alioșa Dimitrievici îmi făcea cu ochiul
peste timp. Eram răgușiți amîndoi
ne uiejaitie
moi galubcic...). Gunaierii curățau fundul
milos
al lacului. Singuri și răgușiți, Singuri,
mai cu seamă. Pescărușii de buzunar ai
metropolei
ciuguleau peștii de-o vară.
Dar dacă vine ?

Monte Carlo, 6 ianuarie 1983

Încercare asupra limitei III

Într-o lume cu cearceafuri scrobite, aspre,
de' neculcat
pe ele, dormeam.
Peretele rece, Thomas Mann (omul), nu mă
lăsau să visez.
Să visez ce ?
Celentano, piramida lui Keops, Kopta, coptul
de cozonac
cu nuci. Două frumoase nurci îmi potriveau
ceasul.
Se făcea că era prinz. Că trebuie să mîncăm.
Să ne mîncăm amintirile.
Ne ridicam flămînzi de la masă : doamnă,
domnule...
Doamne !

Caz 00 : 07

Să biciuiești poemul pînă la singe. Și apoi,
să-i cazi în genunchi,
cerîndu-i iertare.
Să spargi cu pietre geamurile
casei lui liniștite. Și apoi, să-i plîngi pe umăr
cerîndu-i iertare.
Să-i stringi silabele în deschizătura
indiferentă a ușii,
uitîndu-te cu o reală curiozitate
cum sîngele curge pe podea.
Și apoi, să mîngîi îndelung rănile proaspete,
mirosind a floare de lotus,
cerîndu-i iertare.
Să deschizi „Viața albinelor" a lui
Maeterlinck, privind
din cînd în cînd spre ușa pe care
trebuie să intre un prieten care se
pregătește să plece la Viena.
Să citești : „Omul devine cu adevărat
stăpînul albinelor,
stăpîn ascuns și neștiut, conducînd totul fără
să dea porunci,
ascultat de toți fără a fi cunoscut."
Să visezi că devii cu adevărat stăpînul
poemului...
Și apoi, să-i cazi în genunchi,
cerîndu-i iertare.

Dumitru Constantin, care ne deschidea revista Săptămîna scrutînd viața politică de pe Planetă, a intrat în curțile interioare ale literaturii, unde o să simtă el cum se bat cocoșii, cum se mănîncă grăunțe date prin mustar și alte plăceri ale condeiului zgîriind hîrtia.

Surpriza, pentru mine, a fost mare pentru că trecerea de la gazetărie în rastelul cuvintelor potrivite presupune un risc pe care premonițiile îmi spun că-l va trece cu ușurință.

Eugen Barbu

SOLSTIȚIUL DE VARĂ

dumitru constantin

Ne puteam întîlni doar seara, tîrziu. Ea, din cauza cochetăriilor sau a precauțiilor, iar eu pentru că trebuia să urmăresc niște evenimente între care și lovitura de stat dintr-o țară africană care-l răsturnase pe Împărat și tinerii se plimbau prin capitală, pe bulevardul ce purta numele Majestății Sale Detronate în chiar caleașca Lui aurită, la care se înhămau tot ei, cu rîndul, și, cu un ceremonial aparte, schimbau plăcuțele cu somptuosul nume al străzii. Aceiași tineri, aflam din telegramele de presă, legaseră o frînghie de statuia fragilă a Suveranului, o răsturnaseră, o urcaseră în caleașca și defilau cu ea, în timp ce fotografii și telereporterii alergau transpirați și sufocați pentru a consemna atari momente, care sînt sarea și piperul relatărilor lor.

Urma să ajung, deci, în plină seară, acasă la ea, care se angajase să mă aștepte la fereastră, sub aburul florilor de tei, zvon de greieri și de frunze. Exista, însă, un consemn clar : nu puteam intra în curte și apoi în casă decît dacă, sus, la etaj, nu ardea lumina sau, pe balcon, nu era lume.

Parcă mai procedasem cîndva așa, dar, de atunci trecuse multă vreme.

Astă seară s-a întîmplat să fie și lumina aprinsă, și lume gălăgioasă pe balcon. Am trecut prin față, dar pe celălalt trotuar, poate i-am zîmbit Ei, care se afla, cum promisese, la geam, nu i-am zărit însă expresia feței. La primul telefon, răbdarea a cam dispărut și i-am format numărul. A sunat mult. Nu voia să răspundă sau nu-l auzea. Pînă la urmă a ridicat receptorul : „Ce fac ?" Nu m-am prezentat, n-am spus altceva nimic în introducere sau în plus. — „Mai așteaptă, sau nu ești obișnuit ? Mai plimbă-te, mai treci prin față, mai telefonează. Pînă nu se încheie conversația de pe balcon nu știu ce să-ți zic".

A închis. M-am întors pe stradă. Sus, pe balcon încă se juca bridge, canastă sau cine știe ce altceva. Rareori se auzea cîte un zgomot de uși trîntite ori de radiouri deschise pe știri. Persista zvonul de greieri și de frunze și, peste el se instala tot mai bine, în adierea plăpîndei nopți, mirosul florilor de tei apărut atît de tîrziu din motive știute doar de ele.

Era încă zăpușeală, sau așa simțeam eu, care nu prea aveam chef să fac observații, mă interesa doar casa cu balconul populat subit și mai ales întîlnirea mea în primejdie. Am mai trecut de cîteva ori prin fața Ei, cu pași mici, și cu o decisă nonșalanță. Într-o vreme, iată-mă interceptat și flancat. — „Acte sau ceva documente... Da, pare în regulă, dar e tîrziu, umblatul e suspect numai pe strada asta, nu tu un cîine, o pisică ceva, un animal de plimbat. Așa că..."

I-am însoțit dar nu m-am descumpănit. Poate doar derutat. Am zărit în fugă masa de pe terasa ei : cu cești pentru cafeaua ce urma să fie încălzită, pentru că era făcută deja, cu casetofonul și cărțile între care, singur, și un meticulos „Jurnal al întîlnirilor ratate", pe a cărui primă filă stătea scris, de o mînă grijulie cu caligrafie, un gînd al unui filosof, cred, celebru : „Ca să știi care e adevărul despre un lucru trebuie să ai acordul cu acel lucru". Mai jos, cu creionul, tot aceeași mînă, adăugase cu o oarecare neglijență : „Există adevăruri și nu adevăr".

...În camera relativ mare, cu tavan înalt, vopsită în albastru deschis și alb, cu scaune și bănci de culori încerte, cu atmosfera vădit austeră, neaerisită, nu sînt singur.

Zgomot de oră exactă. E miezul nopții și, data trecută — asta însemnînd ultimul solstițiu de vară —, exact în asemenea clipe Ea mi-a zis să spun ceva, ce-mi trece prin minte, să improvizez iar Ea să imprime pe casetofon. Motiva, sau pretexta că, așa cum recitești povești sau cărți, scrisori sau bilete, poți reasculta niște gînduri chiar tandre și delicate.

Am căutat paharul cu apă, am încercat să văd dacă mai am cafea, am mai spus ceva despre casetofon și am început să vorbesc. Vocea mi-era calmă, cred eu, îmi căutam vorbele dar nu ostentativ.

...Cum pot tăcerea de aici și depărtarea din timp să mi te redescopere atît de des, atît de tristă cîteodată, atît de caldă în dor și durere ? Mă uimește și umilește această viață a sentimentelor noastre, colecție, subliniez co-lec-ți-e sui-generis de prilejuri pierdute, de plecări dureroase și reveniri întîmplătoare, dar împărtășite totdeauna cu acrul pur al înălțimilor. Stranie generozitate, rectific, consolare, pentru ceea ce s-a risipit, bizară generozitate cu orele și zilele tinereții noastre ! Să fie oare aventură cultivată cu dichis ? Hazard generos ? Rație de fericire ? Dorința de a schimba culoarea cenușie a obișnuinței ?

Cum poți să-mi reproșezi atît de multe, atît de grave ?! De pildă, că port vina așa-zisei tale inhibiții față de solstițiul nostru... Așa să fie oare ? Cum nu știi să citești peste emoții de moment îndemnul meu de a continua, de a decenta fiorul existențelor noastre unite sau însingurate, de a-ți sluji cu dăruire ideile și sentimentele pe care le-am rînduit totdeauna în preajma înzestrării de a le împărtăși și altora ?

Poate te-am dezamăgit. Dar să ne încredem în steaua noastră pentru ca să înlocuim ceea ce venea de la alții prin ceea ce ne oferă lumea interioară — filigran migălos al romanticului din noi. Căci ce ești tu altceva decît o romantică ? Și, ca orice romantică, o estetă a vieții sentimentale. Te-am simțit adunînd ca pentru un ospăț al spiritului, daruri și imagini, trandafiri albi de Băneasa, cedri libanezi, cîmpuri cu mari amintiri care se sting în zile de echinocțiu, pentru ca să triumfe tulburătoare în noaptea solstițiului de vară. Știu că ești sensibilă la tot ceea ce înseamnă gînd și cuvînt despre propria-ți fire, ființă, faptă. Dar cine nu e oare ? Știu că te dor chiar și cuvintele, știu că viața nu te-a răsfățat și vei fi avînd nevoie de prie-

Dimitrie Gavrilean : „Povestea vorbei"

tenie și afecțiune mărturisită, dar ești destul de înțeleaptă pentru a-ți fi luat dintr-o apropiere ca a noastră ceea ce era admirație sinceră și mai ales...

Să fie oare doar credința mea nelimitată în cuvîntul tău ?

Să fie orgoliul meu măgulit de credință peste ani și despărțire ?

Și, totuși, ai trădat o vară pură, caldă, împăcată cu sine. De ce ?

Vine un timp cînd neliniștile trebuie să adoarmă și multe întrebări să apună fără răspuns.

Tăcerea poate fi crispare, indiferență sau așteptare. Am auzit sau citit că nu vorbele ci tăcerea dă cîntecului glas, așa că să ascultăm și noi, aici, zvonul de greieri și de frunze. E tot ce există...

— Coerentă redare și bună umplere a clipelor, îmi spune omul din fața mea cu țigară în colțul stîng al gurii, pufăind-o profesional. — Nu, îl știam bine pe dinafară, n-am jucat teatru susținînd că-l inventez pe loc, am reluat un text foarte vechi pe care mi-l aduc Ea într-o vară cînd ne fugise dintre proiecte. Adaptat puțin, l-am readus în atenție și nu știu dacă a recunoscut ceva sau nu, dar n-a zis nimic. — Știi, mie dacă mi-ar fi trecut prin minte să ratez o asemenea clipă și s-o dărui altcuiva, mă duceam a doua zi spășit în suflet acordîndu-i de două ori mai multe gînduri frumoase. — Vorbiți de cantități ale gîndurilor cînd ele pot ului printr-o propoziție simplă. — Vezi, am ajuns aici pentru că nu mi-am putut demonstra scriptic identitatea... — La mine, lucrul s-a probat dar era ciudată plimbarea pe sub teii ale căror flori se cam trecuseră. ...Și, cum spuneai bine în chestia cu adevărurile și adevărul, și eu trebuia să încerc să le aflu pe toate. Ești încă tînăr și pe deasupra ai multe speranțe. Chiar și acum, umpli și clipele mele ca să-mi treacă mai repede crezînd că o să mai prinzi ceva dintr-o chinuitor de scurtă noapte de solstițiu. Nu, nu ești naiv și nici nerealist, vrei doar să te legeni într-o îmbrățișare ca și într-o iluzie a verii, sau într-o suflare a vîntului ce se izbește de zvonul de greieri și frunze care te obsedează. Dar, nu uita, sîntem într-o convenție și nu putem face altceva decît să ne supunem ei. În ce mă privește, cred că tehnica umplerii clipelor o poți avea din fire sau o capeți, contează cum, dar și șansele ei. Aici, tu nu-ți umpli nici timpul și cu noi comunici foarte puțin. Știi, am aflat dintr-o carte de memorii ale unui diplomat că o soție a unui ambasador pe vremuri în post la Viena i-a scris unui viitor slujbaș al legației respective că dacă nu e bun dansator nici să nu se gîndească să vină la Viena.

— Și ce-i cu asta ? O aluzie, o parabolă ? — Nu, adică nu știu. Dar, nu poți fi în situația acelui tînăr pregătit dinainte ce-l așteaptă. Ai ajuns aici și vrei de fapt să-ți trăiești altfel, cum trebuia, solstițiul de vară. Nu contează că, temporal, e cea mai scurtă noapte și iată-te în fața celei mai lungi. Sigur că nu te așteptai la așa ceva dar n-are rost s-o ascunzi pentru că așa este. Asta era în ce privește povestea cu dansatorul. Pe urmă, ești sigur că ai zărit-o la fereastră, nu cumva era sus, pe balcon și juca acea canastă, vrînd să-i grăbească, sau, pur și simplu, abandonîndu-se jocului ? Zici că ați vorbit la telefon dar ți-a răspuns greu. Poate tocmai de asta. Cum o să-ți justifici dispariția? Dacă, exact în clipele următoare interceptării și zăririi (sau imaginării) „Jurnalului întîlnirilor ratate" pe masa de pe terasă, larma de la balcon s-a stins și tu erai așteptat cu emoție ? Cum poate ești și în aceste clipe, sau nu crezi în așa ceva ? Găsește o ipoteză și amuză-te verificînd-o mîine.

Nu garantez că ți se va spune exact adevărul dar, uneori, și confirmările de circumstanță sînt suficiente pentru speranțe. Ca să mă revanșez am să-ți povestesc eu ceva nostim în aparență.

„Eram tînăr, ca tine, și, într-o seară, m-am dus cu un grup de prieteni la un restaurant într-un parc. Sîmbăta aceea, subliniez co-lec-ți-e sui-generis de prilejuri pierdute, de plecări dureroase și reveniri întîmplătoare, dar împărtășite totdeauna cu acrul pur al înălțimilor. Stranie generozitate, rectific, consolare, pentru ceea ce s-a risipit, bizară generozitate cu orele și zilele tinereții noastre ! Să fie oare aventură cultivată cu dichis ? Hazard generos ? Rație de fericire ? Dorința de a schimba culoarea cenușie a obișnuinței ?

Cum poți să-mi reproșezi atît de multe, atît de grave ?! De pildă, că port vina așa-zisei tale inhibiții față de solstițiul nostru... Așa să fie oare ? Cum nu știi să citești peste emoții de moment îndemnul meu de a continua, de a decenta fiorul existențelor noastre unite sau însingurate, de a-ți sluji cu dăruire ideile și sentimentele pe care le-am rînduit totdeauna în preajma înzestrării de a le împărtăși și altora ?

Poate te-am dezamăgit. Dar să ne încredem în steaua noastră pentru ca să înlocuim ceea ce venea de la alții prin ceea ce ne oferă lumea interioară — filigran migălos al romanticului din noi. Căci ce ești tu altceva decît o romantică ? Și, ca orice romantică, o estetă a vieții sentimentale. Te-am simțit adunînd ca pentru un ospăț al spiritului, daruri și imagini, trandafiri albi de Băneasa, cedri libanezi, cîmpuri cu mari amintiri care se sting în zile de echinocțiu, pentru ca să triumfe tulburătoare în noaptea solstițiului de vară. Știu că ești sensibilă la tot ceea ce înseamnă gînd și cuvînt despre propria-ți fire, ființă, faptă. Dar cine nu e oare ? Știu că te dor chiar și cuvintele, știu că viața nu te-a răsfățat și vei fi avînd nevoie de prietenie și afecțiune mărturisită, dar ești destul de înțeleaptă pentru a-ți fi luat dintr-o apropiere ca a noastră ceea ce era admirație sinceră și mai ales...

Să fie oare doar credința mea nelimitată în cuvîntul tău ?

Să fie orgoliul meu măgulit de credință peste ani și despărțire ?

Și, totuși, ai trădat o vară pură, caldă, împăcată cu sine. De ce ?

Vine un timp cînd neliniștile trebuie să adoarmă și multe întrebări să apună fără răspuns.

Tăcerea poate fi crispare, indiferență sau așteptare. Am auzit sau citit că nu vorbele ci tăcerea dă cîntecului glas, așa că să ascultăm și noi, aici, zvonul de greieri și de frunze. E tot ce există...

— Coerentă redare și bună umplere a clipelor, îmi spune omul din fața mea cu țigară în colțul stîng al gurii, pufăind-o profesional. — Nu, îl știam bine pe dinafară, n-am jucat teatru susținînd că-l inventez pe loc, am reluat un text foarte vechi pe care mi-l aduc Ea într-o vară cînd ne fugise dintre proiecte. Adaptat puțin, l-am readus în atenție și nu știu dacă a recunoscut ceva sau nu, dar n-a zis nimic. — Știi, mie dacă mi-ar fi trecut prin minte să ratez o asemenea clipă și s-o dărui altcuiva, mă duceam a doua zi spășit în suflet acordîndu-i de două ori mai multe gînduri frumoase. — Vorbiți de cantități ale gîndurilor cînd ele pot ului printr-o propoziție simplă. — Vezi, am ajuns aici pentru că nu mi-am putut demonstra scriptic identitatea... — La mine, lucrul s-a probat dar era ciudată plimbarea pe sub teii ale căror flori se cam trecuseră. ...Și, cum spuneai bine în chestia cu adevărurile și adevărul, și eu trebuia să încerc să le aflu pe toate. Ești încă tînăr și pe deasupra ai multe speranțe. Chiar și acum, umpli și clipele mele ca să-mi treacă mai repede crezînd că o să mai prinzi ceva dintr-o chinuitor de scurtă noapte de solstițiu. Nu, nu ești naiv și nici nerealist, vrei doar să te legeni într-o îmbrățișare ca și într-o iluzie a verii, sau într-o suflare a vîntului ce se izbește de zvonul de greieri și frunze care te obsedează. Dar, nu uita, sîntem într-o convenție și nu putem face altceva decît să ne supunem ei. În ce mă privește, cred că tehnica umplerii clipelor o poți avea din fire sau o capeți, contează cum, dar și șansele ei. Aici, tu nu-ți umpli nici timpul și cu noi comunici foarte puțin. Știi, am aflat dintr-o carte de memorii ale unui diplomat că o soție a unui ambasador pe vremuri în post la Viena i-a scris unui viitor slujbaș al legației respective că dacă nu e bun dansator nici să nu se gîndească să vină la Viena.

— Și ce-i cu asta ? O aluzie, o parabolă ? — Nu, adică nu știu. Dar, nu poți fi în situația acelui tînăr pregătit dinainte ce-l așteaptă. Ai ajuns aici și vrei de fapt să-ți trăiești altfel, cum trebuia, solstițiul de vară. Nu contează că, temporal, e cea mai scurtă noapte și iată-te în fața celei mai lungi. Sigur că nu te așteptai la așa ceva dar n-are rost s-o ascunzi pentru că așa este. Asta era în ce privește povestea cu dansatorul. Pe urmă, ești sigur că ai zărit-o la fereastră, nu cumva era sus, pe balcon și juca acea canastă, vrînd să-i grăbească, sau, pur și simplu, abandonîndu-se jocului ? Zici că ați vorbit la telefon dar ți-a răspuns greu. Poate tocmai de asta. Cum o să-ți justifici dispariția? Dacă, exact în clipele următoare interceptării și zăririi (sau imaginării) „Jurnalului întîlnirilor ratate" pe masa de pe terasă, larma de la balcon s-a stins și tu erai așteptat cu emoție ? Cum poate ești și în aceste clipe, sau nu crezi în așa ceva ? Găsește o ipoteză și amuză-te verificînd-o mîine.

Nu garantez că ți se va spune exact adevărul dar, uneori, și confirmările de circumstanță sînt suficiente pentru speranțe. Ca să mă revanșez am să-ți povestesc eu ceva nostim în aparență.

„Eram tînăr, ca tine, și, într-o seară, m-am dus cu un grup de prieteni la un restaurant într-un parc. Sîmbăta aceea, subliniez co-lec-ți-e sui-generis de prilejuri pierdute, de plecări dureroase și reveniri întîmplătoare, dar împărtășite totdeauna cu acrul pur al înălțimilor. Stranie generozitate, rectific, consolare, pentru ceea ce s-a risipit, bizară generozitate cu orele și zilele tinereții noastre ! Să fie oare aventură cultivată cu dichis ? Hazard generos ? Rație de fericire ? Dorința de a schimba culoarea cenușie a obișnuinței ?

Cum poți să-mi reproșezi atît de multe, atît de grave ?! De pildă, că port vina așa-zisei tale inhibiții față de solstițiul nostru... Așa să fie oare ? Cum nu știi să citești peste emoții de moment îndemnul meu de a continua, de a decenta fiorul existențelor noastre unite sau însingurate, de a-ți sluji cu dăruire ideile și sentimentele pe care le-am rînduit totdeauna în preajma înzestrării de a le împărtăși și altora ?

Poate te-am dezamăgit. Dar să ne încredem în steaua noastră pentru ca să înlocuim ceea ce venea de la alții prin ceea ce ne oferă lumea interioară — filigran migălos al romanticului din noi. Căci ce ești tu altceva decît o romantică ? Și, ca orice romantică, o estetă a vieții sentimentale. Te-am simțit adunînd ca pentru un ospăț al spiritului, daruri și imagini, trandafiri albi de Băneasa, cedri libanezi, cîmpuri cu mari amintiri care se sting în zile de echinocțiu, pentru ca să triumfe tulburătoare în noaptea solstițiului de vară. Știu că ești sensibilă la tot ceea ce înseamnă gînd și cuvînt despre propria-ți fire, ființă, faptă. Dar cine nu e oare ? Știu că te dor chiar și cuvintele, știu că viața nu te-a răsfățat și vei fi avînd nevoie de prietenie și afecțiune mărturisită, dar ești destul de înțeleaptă pentru a-ți fi luat dintr-o apropiere ca a noastră ceea ce era admirație sinceră și mai ales...

Să fie oare doar credința mea nelimitată în cuvîntul tău ?

Să fie orgoliul meu măgulit de credință peste ani și despărțire ?

Și, totuși, ai trădat o vară pură, caldă, împăcată cu sine. De ce ?

Vine un timp cînd neliniștile trebuie să adoarmă și multe întrebări să apună fără răspuns.

Tăcerea poate fi crispare, indiferență sau așteptare. Am auzit sau citit că nu vorbele ci tăcerea dă cîntecului glas, așa că să ascultăm și noi, aici, zvonul de greieri și de frunze. E tot ce există...

— Coerentă redare și bună umplere a clipelor, îmi spune omul din fața mea cu țigară în colțul stîng al gurii, pufăind-o profesional. — Nu, îl știam bine pe dinafară, n-am jucat teatru susținînd că-l inventez pe loc, am reluat un text foarte vechi pe care mi-l aduc Ea într-o vară cînd ne fugise dintre proiecte. Adaptat puțin, l-am readus în atenție și nu știu dacă a recunoscut ceva sau nu, dar n-a zis nimic. — Știi, mie dacă mi-ar fi trecut prin minte să ratez o asemenea clipă și s-o dărui altcuiva, mă duceam a doua zi spășit în suflet acordîndu-i de două ori mai multe gînduri frumoase. — Vorbiți de cantități ale gîndurilor cînd ele pot ului printr-o propoziție simplă. — Vezi, am ajuns aici pentru că nu mi-am putut demonstra scriptic identitatea... — La mine, lucrul s-a probat dar era ciudată plimbarea pe sub teii ale căror flori se cam trecuseră. ...Și, cum spuneai bine în chestia cu adevărurile și adevărul, și eu trebuia să încerc să le aflu pe toate. Ești încă tînăr și pe deasupra ai multe speranțe. Chiar și acum, umpli și clipele mele ca să-mi treacă mai repede crezînd că o să mai prinzi ceva dintr-o chinuitor de scurtă noapte de solstițiu. Nu, nu ești naiv și nici nerealist, vrei doar să te legeni într-o îmbrățișare ca și într-o iluzie a verii, sau într-o suflare a vîntului ce se izbește de zvonul de greieri și frunze care te obsedează. Dar, nu uita, sîntem într-o convenție și nu putem face altceva decît să ne supunem ei. În ce mă privește, cred că tehnica umplerii clipelor o poți avea din fire sau o capeți, contează cum, dar și șansele ei. Aici, tu nu-ți umpli nici timpul și cu noi comunici foarte puțin. Știi, am aflat dintr-o carte de memorii ale unui diplomat că o soție a unui ambasador pe vremuri în post la Viena i-a scris unui viitor slujbaș al legației respective că dacă nu e bun dansator nici să nu se gîndească să vină la Viena.

— Și ce-i cu asta ? O aluzie, o parabolă ? — Nu, adică nu știu. Dar, nu poți fi în situația acelui tînăr pregătit dinainte ce-l așteaptă. Ai ajuns aici și vrei de fapt să-ți trăiești altfel, cum trebuia, solstițiul de vară. Nu contează că, temporal, e cea mai scurtă noapte și iată-te în fața celei mai lungi. Sigur că nu te așteptai la așa ceva dar n-are rost s-o ascunzi pentru că așa este. Asta era în ce privește povestea cu dansatorul. Pe urmă, ești sigur că ai zărit-o la fereastră, nu cumva era sus, pe balcon și juca acea canastă, vrînd să-i grăbească, sau, pur și simplu, abandonîndu-se jocului ? Zici că ați vorbit la telefon dar ți-a răspuns greu. Poate tocmai de asta. Cum o să-ți justifici dispariția? Dacă, exact în clipele următoare interceptării și zăririi (sau imaginării) „Jurnalului întîlnirilor ratate" pe masa de pe terasă, larma de la balcon s-a stins și tu erai așteptat cu emoție ? Cum poate ești și în aceste clipe, sau nu crezi în așa ceva ? Găsește o ipoteză și amuză-te verificînd-o mîine.

Nu garantez că ți se va spune exact adevărul dar, uneori, și confirmările de circumstanță sînt suficiente pentru speranțe. Ca să mă revanșez am să-ți povestesc eu ceva nostim în aparență.

„Eram tînăr, ca tine, și, într-o seară, m-am dus cu un grup de prieteni la un restaurant într-un parc. Sîmbăta aceea, S-a deschis o ușă, am fost înștiințați pe un ton incolor că verificarea nu a demonstrat ceva suspect sau contrar și că, deci, putem pleca. Să aruncăm însă chiștocurile stinse și să mai lăsăm baltă teoria chibritului în dragoste, și să nu uităm acolo ceva. Afară din radio-ul deschis la maximum răzbătea ora exactă. Apoi crainica, desigur nu aceeași de cîndva, dar cu un timbru plăcut, preciza că a fost noaptea solstițiului de vară, cea mai scurtă a anului.

Am mers amîndoi, tăcuți, spre stația troleibuzului, și ne-am urcat într-unul complet gol. El a ațipit aproape imediat, iar eu mă gîndeam cum să-i povestesc această noapte și, dacă mă va crede, ce va reține în „Jurnalul întîlnirilor ratate". Priveam nedefinit prin geamul parcă aburit cînd, apropiindu-ne de piață, de mijlocul străzii, am văzut o fată ce mergea desculță. Mi-am întors precipitat capul și am clipit de cîteva ori. Era Ea. Colegul nopții mele fără identitate silabisea în somnul său aparent profund : „Adevăruri, nu adevăr". În colțul gurii, chiștocul atîrna stins.

Noaptea fusese totuși lungă și îmi simțeam capul greu. Epuizat sau, mai curînd, nemulțumit de ceea ce ratasem, nu mai știu de ce mă urmărește imaginea tălpilor goale care se lipeau sfios pe piatra șoselei largi, pustii și curate. Apoi, deodată, nimic în fața acestei coli imaculate de fals „Jurnal" al unei nopți albe de vară.

ion sofia manolescu

Numărătoarea pleoapelor

de unde sfîrșesc cuvintele încep eu
de unde termin eu încep cuvintele

acolo unde nu vreau
să țin seama de mine
singur îmi întorc spatele

pe deasupra și pe dedesubtul timpului
trec bunele intenții
izbindu-se între ele
precum se izbesc fluturii
de luminile nopților

rămînînd același pe tot cuprinsul
la deschiderea către lume
cînd îmi refac numărătoarea
știu că trebuie să mă tulbur
căzînd în mărturisiri

asta înseamnă că știu
cum să mă întretai cu existența
înseamnă că știu
cum să mă întretai cu mine
la numărătoarea pleoapelor

Surîzătoarea Andromedă

cînd mi-am aruncat privirea
pe fereastra din fața neantului
unica mea ființă ființa mea pămîntie
se apropia vertiginos de celălalt capăt

o încleștare dureroasă
mă învăluia într-o sudoare rece
și-mi răsucea inima
ca pe-un sul de poeme

fără să-mi dau seama
de ce poate însemna acest lucru
în dosul unei umbre descărnate
mi-am descoperit spaima-n oglindă

surîzătoarea andromedă moartea
mă privea blînd
cu toată bunătatea
însăminîată în adîncul orbitelor

nici prin minte să-mi treacă
ce sublimă neființă
aveam să dau naștere

bine că mi-am terminat
„ultima pălărie" — mi-am zis
dar n-am apucat să-mi string
puțina zestre din suita poemelor
după e viață cheltuită
pe tot solul de vicisitudini

aruncîndu-mi o altă privire
pe fereastra din spatele absolutului
ființa mea unică unica mea ființă
își contura sufletul
ajuns în dreptul unei concesii

căzînd în ceasul clipelor contrarii
acolo unde nu se mai poate muri
mi-am dat drumul pe panta
unei alte vieți fără sfîrșit

Bocet lîngă umbra mea

scoală-te umbră din sarcofag
că prea mi-ai fost dragă
prea ți-am fost drag

din umbletul focului pe sub răstimp
n-am cucerit nici un olimp

pe rănile puse unui alt prometeu
numele tău e numele meu

n-am știut c-o să-mi ceri răsăritul
n-am știut c-am să-ți fiu risipitul
să mă pot întreba
pe sub alte-ntrebări
din patru unghiuri din patru zări

scoală-te umbră din sarcofag
că prea mi-ai fost dragă
prea ți-am fost drag

galbenul se clatină în asfințit
pe unde-am visat pe unde-am murit

plastică

Ofranda simplității și a sincerității

Se întîmplă adesea ca, traversînd orizonturile închipuite ale unor tablouri dintr-o expoziție, să ai sentimentul plăcut și egal al unei plutiri de nimeni și de nimic amenințată. Ochiul percepe succesiunea de cadre fără efort, fără surprize. Undeva, în adîncurile memoriei numai, se agită cînd și cînd, stirnite de grăbitele treceri ale pînzelor prin perpetua sărbătoare a galerillor, ecourile pașilor unor antemergători. Dar, fără asemenea acumulări prin vreme, fără obolul tenace și credincios al discipolilor, însăși eternitatea maeștrilor s-ar veșteji, lecția lor ar rămîne mută și neputincioasă sub sticla de insectar a unei colecții de raritâți.

Așa gîndeam într-o după-amiază de martie, cînd, prins în mreaja pînzelor lui **Ion Neagu** („Căminul Artei", etaj), am încercat să mă las pătruns de difuza lumină ce emana din ele, de curgerea aproape minerală, ca de anotimp fertil, a culorilor — brunul, ocrul, verdele și griurile perlate — ce făceau să se dilate în aerul din jur înfiorarea grațioasă a visării, a poeziei. Pentru că peisajele și florile (chiar și portretele) lui Ion Neagu, nu-și propun neapărat ilustrarea universului vizibil al realului, ci, mai degrabă, o secționare într-un unghi sensibil și oarecum polemic (cu unele modele consacrate) a lumii obiective. Pictorul se folosește de acest truc din dorința de a subjuga aparențele strict figurative. Nu această latură a perceptivității o urmărește artistul, deși multe din datele ce ni le oferă pictura sa ne-ar îndreptăți să ne oprim tocmai la acest nivel de cuprindere. Predilecția pentru desen, conturul net al suprafețelor de culoare, pasta aplicată subțire, cu delicatețe, în armonioase treceri cromatice îl definesc drept un subtil profesionist al șevaletului. Compozițiile lui, evocînd parcă maniera lui Almășanu, dar și a unuia dintre maeștrii săi, Vasile Blendea, nu sînt altceva decît formulări alegorice ale unor stări de spirit. El situează totul într-un cadru în care perspectiva joacă un rol cel puțin egal desfășurării propriu-zise a compoziției. Tocmai prin asta el se desprinde de modelele sale într-un efort de sublimare a mijloacelor plastice, dar și de depășire a artificiului, a locului comun, ce răzbat, pe ici, pe colo, în pînzele sale. Ceea ce reținem, în final, este simplitatea dicțiunii plastice pe care actuala expoziție a artistului o ilustrează cu discreție și sensibilitate.

Pentru **Augustin Costinescu** (Galeriile de Artă ale municipiului București) este foarte evident faptul că pictura constituie, cum ne-ar povățui Van Gogh, un fel de a trăi în mijlocul lucrurilor pe care le pictezi. Natura este de fiecare dată nouă, iar relația artistului cu elementele ei, cu tot ce o animă, este mereu alta. Augustin Costinescu nu descoperă, el și acum, această lecție. Ea vine din alte virste ale artei universale. Dar ceea ce ține să ne demonstreze pictura lui, este credința statornică în adevărul acestei lecții. Și exercițiul său trădează acest canon estetic prin stabilitatea motivelor tematice și, mai ales, prin densitatea variațională a operei ce ne-o propune Există, de accea, o tensiune a căutării în tonte pînzele artistului, ce comunică în exterior o febră cromatică deosebit de vie și de convingătoare. Tente energice de culoare, într-un registru adesea luxuriant, amintind jubilațiile cromatice ale fauvilor, ne transpun într-un univers dominat de atributele vitalității. Cele cîteva guașe, notate nervos, în tonuri ferme, desconspiră pasiunea lucrului direct în culoare și sinceritatea deplină a exprimării. Desenele, în schimb, dezvăluie inclinația artistului către analiza scrupuloasă a realului printr-o linie elegantă și sigură a conturelor, definind capacitatea artistului de a-și disciplina mijloacele cu care înțelege să ni se adreseze de fiecare dată.

Corneliu Antim

muzică

«Traiect»

O nouă formație profilată pe muzică românească contemporană este oricînd binevenită. Cu atît mai mult cu cît „Traiect" se arată deja activă, orientată repertorial, găsindu-și locuri de manifestare (ceea ce nu-i așa de ușor dată fiind aglomerarea diversificată celor doi producători de muzică bucureșteană, RTV și Filarmonica, și relativa osificare organizatorică a stagiunii pe făgașele rutinei). În privința spațiului de joc, formația „Traiect" s-a intersectat cu inițiativa Casei de Cultură „Friedrich Schiller" de a găzdui un ciclu de „Muzica deceniului 9" (înțelegînd nu numai pe cea scrisă după 1980, ci și pe cea care se păstrează actuală), ciclu în care am mai auzit concerte de ținută, cu cotă la public în creștere continuă, și unde și „Traiect" a mai apărut de cîteva ori, pînă cînd s-o interceptăm și noi. Ansamblul este alcătuit (în seara în care l-am urmărit, căci schema se poate adapta și altor cerințe) din violoniștii Ladislau Horvath și Otilia Horvath, violista Florela Suceava, violoncelistul George Atanasiu, pianista Inna Oncescu, sub conducerea compozitorului Sorin Lerescu, inițiatorul grupului, ale cărui intenții, criterii valorice, opțiuni repertoriale ni-l recomandă ca pe un promițător animator, alături de creator și dirijor. Nu în ultimul rînd, formația și organizatorul ciclului de concerte, Alexandru Birthelmer, și-au asigurat invitați de marcă, nume de rezonanță ca Martha Kessler, Stellana Calos, Pompei Hărășteanu, Ina Macarie-Birthelmer, Mihai Virtosu.

Firesc și voit, programul este divers stilistic, solicitînd ansamblul în modalități dintre cele mai variate, atît ca instrumentare cît și ca mod de participare. Atitudinea lui Anatol Vieru în trioul **Lupta cu inerția** din ciclul **Muzică pentru Bacovia și Labiș** este melodico-gestuală, în sensul că varietatea enunțurilor în simultaneitate nu bruiază firul conducător, cel ce este purtătorul sensurilor lirice ale acestei partituri, după cum s-a văzut la prima audiție integrală, după mai mult de două decenii de la compunere, la Operă în stagiunea trecută, lucrare de acea actualitate care nu se sinchisește de trecerea anilor.

Ciclul vocal **O oră de iubire**, după Gheorghe Tomozei, de Sorin Lerescu atrage prin înfuzarea atmosferei versului în muzică, prin diversitatea de stări fin nuanțate (cu corespondent vocal inscris în spațiul dintre recitativ și arioso), trecerea lejeră de la strict muzical la dramatic. Compozitorul, care a părăsit relativ recent conservatorul, se mișcă dezinvolt într-un registru în care modelele nu lipsesc. Aproape (sau chiar) colegă de generație, Carmen Cârneci se detașează prima de muzica sa (luîndune-o înainte, de

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

VII. „Un modest Faust valah" ? (4)

„In citeva clipite, cit il aruncase in obraz un pumn de apă fermecată, diavolul il purtase in șea pe intinsul unui veac de om ; il maturase in furtună, il intilnise cu Tecla și cu boierul Rovin, il insurase, il imbogățise, il boierise... și umflase in visul lui ca intr-o beșică, nimicindu-l !" Inserate la sfirșitul povestirii, aceste propoziții deschis explicative (caracteristică a prozei lui Galaction asupra căreia am mai zăbovit) enunță deci preceptul in virtutea căruia se declanșează nesăbuitul drum făcut de Stoicea la moara lui Călifar (setea de imbogățire pe căi necurate echivalează cu păcatul de neiertat al căderii sub stăpinirea diavolului). Totodată, însă, aceleași propoziții indică, lapidar, mecanismul ce pune in mișcare tehnica fantasticului, rezumindu-i inseși efectele practice. Străin de ceremonialul complicat vădit de „agentul" ezoterico-alchimist practicat, invariabil, orideciteori se pătrunde in zona aparținind temei faustice (inclusiv la Eminescu), autorul **Morii lui Călifar** are cutezanța de a nu se abate de la formula esențialmente simplă inscrisă in arsenalul magiei populare. Percepută — in alte rinduri, alături de elementul foc (vd. **In pădurea Cotoșmanei** și **Gloria Constantini**), cum ar zice G. Călinescu, din perspectiva adevăratelor „forțe numenale" și, ca atare, susceptibilă a fi intrepretată la modul bachelardean, cu loc privilegiat al „imaginației materiei" (de exemplu, in **De la noi la Cladova**), de data aceasta apa se relevă in ipostaza de element primordial investit cu funcții exclusiv ezoterice, constituind mijlocul prin care Călifar își exercită atributele mefistofelice. Echivocul ce duce la substituirea unui nivel onirico-fantastic de către altul constă in faptul de tot insolit că tinărul Stoicea, după ce se spală pe față cu apă din iazul morii, are certitudinea că abia acum s-a trezit din somn și că, drept urmare, a revenit la realitate, fiind, adică, treaz. Nebănuind sub nici o formă că se află deja sub stăpinirea deplină a lui Călifar — ceea ce, deja i-a tăiat orice legătură cu lumea reală, orice posibilitate de intoarcere la aceasta —, eroul lui Galaction acționează exact ca in viață ; neavind conștiința anormalității situației in care se află, el tratează totul din perspectiva celei mai normale percepții :

„A, ce vis intirziat ! Stoicea sare de pe ipingea și intelege că l-au desteptat picăturile reci ale unei ploi vijelioase, izvoditite pe neașteptate din seninul mințitor al zilei. «M-am păcălit cu socotcala mea : soarele, in loc să-mi ajungă pină la ochi și să mă trezească, a tras peste mine țolul ist greoi și leorcăit. Ce te faci acum ? Sub stejar nu stau, că e rău de trăsnet. Incotro s-o iau : inainte, spre moara lui Călifar, ori inapoi spre sat ? Pe ce vreme o fi. Bre, ce vijelie ! Auzi cum se fring moșnegii pădurii. Să mă intorc spre sat și să tai ziua de azi pe răbojul celor pierdute»".

Cum se vede, ceea ce un pătrunzător analist, Dumitru Micu, numește perfecta osmoză intre vis și viață, intre real și fantastic, in fond, se situează intr-un orizont existențial eminamente suprareal, adică fantastic. Efectele practicilor magice sint atit de aparent firești, ca rezultat al diabolicei hitroșenii in virtutea căreia Călifar acționează, incit impresia că realul se substituie irealului atinge gradul zero. Consecința ultimă a modului in care funcționează agentul magic stă in structura realist-nuvelistică a desfășurării visului in care se cuprinde tema faustică a trăirii unei intregi vieți intr-o singură clipă. Asumindu-și cvasiintegral intruchiparea eului fenomenal, eul metafizic al lui Stoicea „călătorește" in lumea visului intr-o stare de inflexibilă inocență. Spre deosebire de marii săi congeneri (din proza lui Eminescu, de exemplu) eroul lui Galaction nu are absolut deloc conștiința „dublului" său.

Aceasta explică, desigur, absența oricărui simț diasociativ, capabil a-l face să suspecteze de spirit diabolic „realitatea" visului pe care il „trăiește". Stoicea acceptă totul ca pe o „poveste adevărată", o „poveste" pe care a dorit-o cu atita ardoare și care, normal, i se oferă ca atare.

Intruchipare „reală" a „voinicului" din basmul popular, mai intii, eroul intimpină piedicile menite — și acum — a-i pune puterea la incercare. Motivele consacrate ale „incercării" sint : rătăcirea drumului („Dar Stoicea nu-și găsi urmele in pădure și se rătăci"), declanșarea amenințătoare a furtunii („De altă parte, furtuna nu crăpa deloc in ploaie sănătoasă, ci se oțerea in spinarea gorunilor, crișnea, fringea și dădea chiote. Numai niște picături mari și rare fluierau prin frunze, ca gloanțele. Stoicea mergea grăbit, ingrijorat oleacă și incotro il mina vijelia".) și diluviul faunii sălbatice, la fel de amenințător, surprins intr-un fragment descriptiv de mare dinamism : „De la o vreme băgă de seamă că, impreună cu el și tot devale, mergeau de zor, furișindu-se de după stufuri, droaie de jigănii cu patru picioare : cerbi, căprioare, vulpi, ba chiar și lupi. Toate aceste lighioane fugeau ghemuindu-se și scincind, ca sub spaima unui bici de foc. Ereții fugeau și ei ; hirțuiți de vijelie, se dădeau in scrinciobul aripilor citeva clipite și cădeau — săgeți. Dar iată că lighioanele incep să chelălăie și să urle cumplit. Lupii se reped la vale nebunește, luind vulpile in picioare și amestecindu-le cu pămintul ; iar cerbii sar in lături desfundind cu coarnele tufișul". In fine, pe aceeași linie a elementelor ce compun morfologia stereotipică a basmului se inscrie și momentul de incheiere a episodului, cind, la limita ultimă a primejdiei, Stoicea se salvează, făcind dovada puterii lui de „voinic" norocos : „Furtuna se face și mai amarnică și se rotește și filfiie și craune (pe deasupra pădurii ce s-a rărit fără de veste) ca o scorpie dușmană. Dar atunci povirnișul, de pe care vijelia mătura pe Stoicea in răzmerița jigăniilor pădurii, se frinse dintr-o dată in pieptul unui deal alb și drept ca zidul. Spaima lighioanelor se tăie in două, in trei și pieri in sucitorile văii, iar Stoicea dădu fuga la adăpost intr-o ocniță ivită sub deal...".

Este lense de presupus la ce constatări revelatoare se poate ajunge in eventualitatea că fragmentele de mai inainte ar fi radiografiate minuțios din perspectiva aderării lor la estetica basmului. Dealtminteri, insăși „povestea" măririi lui Stoicea, in datele ei de bază, valorifică același cimp semantic. Ivirea prințesei Tecla, salvarea ei de către Stoicea, generozitatea boierului Rovin de a i-o da de soție, ca semn de mare recunoștință și admirație pentru „voinic", sint tot atitea momente ce reiau binecunoscuta schemă a basmului popular. Pe de altă parte, imprejurarea că strict narativ clipa trăirii faustice se dilată in cadrele unei „micronuvele" de conținut istoricizant-romantică, impotriva aparenței de facilitate, își are explicația ei adincă ; este vorba de revificarea elementului fabulos propriu basmului folcloric, odată cu trecerea lui prin filtrul memoriei mitic-istorice. Este interesant că respectiva memorie „lucrează" cu o asemenea putere de conservare a insemnelor realului, incit ea insăși pune in mișcare resorturile ce duc la destrămarea visului de o clipă al lui Stoicea. Ne referim la năvala tătarilor, mai exact, la ultimele imagini ale episodului, „inghițite" de realitatea halucinantă a reintilnirii eroului cu diavolul, intruchipat de morarul Călifar :

„Boier Stoicea se repezi pe scară in jos ; dar cind fu să ajungă pe treapta din urmă, din ușa de stejar, in care răpăiau topoarele tătărești, îi suflă in față un vint așa de tare că-l zvirli inapoi și-l dădu in vine... Iar un glas de cucuvaie și de luare in ris îi inghețâ ficații :

— Bre, ce tărie de flăcău !... căci ce s-a izbit cu un pumn de apă in ochi, imi căzu ca un boboc de giscă...".

Explicațiile lui Călifar — acum, morarul inlătura masca bonomiei bătrinești, devenind cinic, adică, om al diavolului — il desmeticesc pe Stoicea, pecetluindu-se astfel ideea morală a povestirii :

„— Vino-ți in simțiri, nepoate Stoiceo. Ești la moara lui Călifar ; ai venit din Alăutești ca să te procopsesc.

Stoicea ascultă gură-căscată și cu ochi de timp ; apoi, apucindu-se cu miinile de păr, își zgiltiină capul ca pe o tigvă din care ai vrea să scoți un gărgăune.

— Te-ai dezmeticit ? Eu sunt moș Călifar, și tu Stoicea din Alăutești ; ai venit ca să te procopsesc. Ce zici..., te-am procopsit ?"

Sfirșitul povestirii, marcat de „uciderea" de către Stoicea a morarului și de „sinuciderea" celui dintîi, sporește la maximum ambiguitatea vizind raportul dintre planul vieții reale și cel oniric-imaginar :

„Batjocoritor, morarul se intepenea pe stinghiile podului ca o uriașă cucuvae sură.

— Jivină drăcească, vreau să intru in iad legat intr-un tei cu tine !

— Ce pomană ți-ai face ! Sint trei sute de ani de cind port in oase o viață blestemată și sunt afurisit că nu pot să mor decit omorit.

— Tine atunci !

Creierii vrăjitorului se sleiră pe pod. Stoicea se duse pe zăgaz și, cu capul inainte, spintecă adincul străveziu". „Moartea" celor doi protagoniști „ermetizează" misterul povestirii, conferindu-i calitatea de a se refuza oricărei orgolioase incercări de a-l dezlega dar intr-un anumit fel și, cu atit mai puțin, definitiv. Regula jocului dintre ceea ce poate și ceea ce nu poate fi sau nu trebuie ințeles intr-o narațiune fantastică își spune ultimul cuvint.

Nicolae Ciobanu

REMEMORĂRI

Unicul Grigore

Urmare din pag. I

nici Bachusist mai politicos și nici **bolar** mai **boiar**, chiar in cele mai delicate situații.

Trage un **somnic**, (ce cuvint sublim inventat de ingeri !) după care cu lumină ironiei pe chip mă intreabă : „Cit e ceasul dom' Mincu ?".

„Șase far' un sfert domn Grigore"... Și el se miră și reflectează cu voce tare : „Mă, a dracului vreme..."

De un sfint Gheorghe, mult inainte de soroc, am plecat impreună cu junele Mircea Dinescu **să verificăm** o damigeană de vin pe care o avea Grigore la **domiții**liul său de la Otopeni unde trage de obicei spre reculegere scandind in gind versurile : „Mai **lung** imi pare drumul acum la-ntors acasă..."

Băgăm mașina-n poartă, intrăm in curtea cu copaci bătrini dind să inmugurească in zvăpăiala amăgitoare a sfirșitului de martie și Grigorè vrea să ne ducă musai spre pivnița unde lenevea așteptind damigeana, uitind că posedă in mijlocul ogrăzii un dulău maidanist ce nu-și văzuse stăpinul de vreo săptămină. Latră cotarla la noi moralizator și se dă de ceasul morții cind își vede stăpinul, injurindu-l in limba lui ciinească.

Grigore se uită la el cu ochii umezi și nu indrăznește să se apropie.

Zice : „flămind și gol, făr' de-adăpost..." Intelegem. Blidul cu apă-gol, blidul cu mincare-gol ! Grigore era lătrat cu dușmănie ca un stringător de biruri. Pină la urmă s-au impăcat. Ciinele, de, un biet ciine, iartă orice.

Dibuim damigeana, o destupăm intr-o cămăruță cu pretenții de **birou** in care poetul își chinuie talentul scriind pe genunchi. Era frig...

— Mă, zice Grigore, știți voi cu ce crapă tatăl meu butucii ? Cu maiul, mă !

Și unde nu ieșim in ogradă și poetul trage trei maiuri cu trei lovituri scurte date in virful scăfirliei unei securi bine infipte intr-un butuc plin de noduri. Și unde nu se iscă un foc...

Se face oră de recitări preferate : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată..."

— Cit e ceasul dom' Mincu ?

— Șase făr' un sfert domn' Grigore...

— Dom' Mincu, la țambal știi să cinți ?

Rămin debusolat o clipă, mă reculeg și declar : la orice !

Se pierde undeva in intuneric de camere reci și vine cu un veritabil țambal dezacordat in brațe. Mi-l pune pe genunchi. Mă uit la el, (la țambal adică), apoi la Grigore și incep : tra-la-țimba, tra-la-țimba... !

— Dom' Mincu, ți-l dăruiesc !

Era grozav țambalul... Și vechi. Cred c-a bătut in corzile lui pină și Barbu Lăutarul... Dar era și greu... Mircea Dinescu, folosind involuntar alipirea de cuvinte frumoase cu care cel de sus l-a hărăzit, zice :

— Nea' Mircea, mai bine la maiu că ne trebule la Mogoșoaia dacă vin gerurile...

Renunț la țambal. Iau maiul, adică bucata aia groasă de lemn cu măciulie la capăt, și plecăm. Plecăm nu inainte de-a ne așeza pe burtă in mașină ca să-ncapă maiul...

Ajungem la Mogoșoaia, ne facem intrarea triumfală, (mai bine luam țambalul !) și năvălim in sala de mese peste Marin Preda (fie iertat !), peste Al. Ivasiuc, (fie iertat !), peste Teodor Mazilu (fie iertat !).

Se uită Preda la noi pe cind Mazilu, precaut și filosof, părăsește incăperea. Zice moncherul :

— Ce-i cu ăla mă, beliților ?

— Maiul lui Gregoar moncher...

— Hee, hee, auzi la ei, maiul lui Gregoar...

Deodată, pe ușa ce da spre sufrageria in care stăteam, intră chiar Grigore Hagiu, cu chiar țambalul după grumaz prins cu meșteșug de vechi cintăreț și zice :

— Cit e ceasul dom' Mincu ?

— Șase făr' un sfert, zic simțind că mă insurubez in ciomag.

— Moncher, zice Marin Preda, ești invitatul nostru...

★

L-am găsit dimineața pe Grigore dormind cu țambalul la piept căci uitasem că e invitatul nostru și ne risipiserăm prin camere lăsindu-l să tragă „un somnic". Îl mingii trezindu-l :

— Gryg, dă-mi țambalul să mă reciclez și-ți dau postul de șef al Caselor de creație...

Se uită la mine ca la trimisul Domnului venit să-l scoată dintre lespezi.

— Cit e ceasul dom' Mincu ?

— Șase făr' un sfert...

Se răsucește pe scaun gata-gata să scape țambalul și zice :

— Ia-l dacă vrei, dar, inainte, uită-te să vezi ce scrie pe verso...

Intorc instrumentul, sună corzile limpezi acordate la raze de stele și citesc siderat : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată vești tinăr infășurat in manta-mi..."

★

Maiul l-am păstrat. E șlefuit, dat cu șerlac, e grozav. O măciucă de calitate.

Uneori, imi vine să mă-nzestrez cu el și văzindu-i pe cei ce nu-i dau voie lui Gregoar să tragă „un somnic" dătător de viziuni poetice, să le arăt maiul și să zic : lăsați poetul să doarmă **pături invesmintat in manta-i**...

Dar dacă luam țambalul ?...

P.S. **Un alt Grigore și Mărășanu publică recent o fermecătoare carte de poezii cu un titlu incitant : „Distanța dintre mine și un iepure".**

Luni 21 martie, ora 18, la Sala Dalles, va avea loc o seară de muzică și poezie. Medalion poetic Grete Tartler, susținut de actorul Ovidiu Iuliu Moldovan. Muzică renascentistă, elisabetană și iberică, interpretată de mezzosoprana Elena Gaja-Muntean ; la ghitară și lăută, Adina Dimitriu. Lieduri de Doru Popovici. Madrigale românești interpretate de corul de copii Radio (dirijor Eugenia Văcărescu-Necula). Microrecitalul sopranei Laura Niculescu. La pian Doina Micu.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Traian Iancu fotografiat cu capul pe umărul lui Nichita Stănescu

Aproapele nostru, prozatorul Platon Pardău numărind pe degete romanele tipărite în ultimele decenii

Atmosferă de altădată cu Eugen Barbu, Virgil Teodorescu, George Macovescu și Mihnea Gheorghiu

CUMPĂNĂ

AȘCHII

Oameni și cuvinte. „Chestia este că mi s-a făcut o foame de pește colosală : știuculiță, că are carnea dulce, e groasă pe spinare și inoată repede in orice farfurie, strachină, ceaun ; crap, ca să-i pocnesc intii băjica sub talpă cit ar plezni fierea in burdihanul dușmanului ; moș, să mă intepe coama lui ca să-l duc mai repede la gură ; somotei, că-i puiul somnului și alunecă peste tot, trebuie să infigi unghiile in el ca să nu-l pierzi (cind il inhați in apă il cheamă Dunărea ca o sirenă și-n mod sigur il scapi dacă nu-l surzești băgindu-i degetele-n urechi) ; lin, că-i bălos cind il prinzi dar ingroașă ciorba și o incetinește ; regină, că-i gulerată ca păunii și rămii cu ea in mină zimbind, căutind copiii prin preajmă să le-o arăți să priceapă și ei că pină și frumusețea se mănincă ; plătică și boblete care creșteau in Borcea cum crește iarba pe cimp. Peste săltăreț ca nuntașii primelor nunți. Să-l prinzi cind asfințește soarele și lucește in minciog sau in cirlionț sau in mreajă că se vede de pe malul celălalt. Șalăul nu l-am pus la numărătoare că, dacă vorbesc de el, iau primul tren și mă duc din nou acolo. Un tren care merge spre baltă si undeva in trecut, nu către noua gară din urbea respectivă. Și n-am bilet și banii de atunci nu mai circulă astăzi ca să pot lua un asemenea tren. Un tren care se oprește cu botul in Borcea, bea apă, paște și așteaptă și dă din coadă să alunge vremea care sub formă de muște dă tircoale oricărui animal. Dar mai răbdați puțin, că și eu vă rabd. Seara, cum se-nroșea soarele toată balta mirosea a pește fript, a lapte de Joiană, de Lunaie, de Martină. Scoteam din fintină doi, trei pepeni cu coaja-ntunecată, reci ca gheața, care piriiau numai ce le arătai cuțitul. Tata lua șajmaua la spinare, o arunca de citeva ori pe malul girlii și eu, in urma lui, umpleam traista de șalăi. Capetele le indesam in traistă și cozile atirnau pe nisip. La intoarcere, el deșerta traista lingă foc in așa fel că peștele, simțind dogoarea, incepea să se zbată și intra singur pe jeratic. Se ridica un miros și se auzea un șfiriit care-ți gonea somnul către alte nopți. Și, in timp ce dinții noștri inotau in cărnea fierbinte a șalăului, aruncam din cind in cind buruiană pe foc să facă fum și să gonească țintarii. Fumul de la focul nostru se unea, la cițiva metri deasupra capului, cu fumul vecinilor și, cum nu bătea vintul, sta ca un zid ușor impotriva țințarilor pină noaptea tirziu. Zăgan, mare bostangiu, avea un acordeon rebegit (ziua, cind era la sapă, il priponea pe răzor). Venea la noi la foc și, cum femeile erau prea obosite după munca de toată ziua, cei doi, trei bărbați luau cite o măturâ in brațe și se roteau și țopăiau in jurul Zăganului. Băutură nu se amesteca aici. Amețeala era doar a cerului, a oboselii din ziua aceea și, poate, a ceva ce noi nu mai știm, n-avem cum să știm. Pricepem ceva numai dacă vorbim mult despre chestiile-astea. Dar dacă vorbim mult ne tocim limba și ne apucă somnul. Asta-i treaba, n-ai ce-i face !"

George Alboiu

„Interviuri neconvenționale"

Urmare din pag. a 2-a

română, sau măcar cu unele in limba slavă, sau in alte limbi, avind insă pentru noi o funcție autohtonă, ca de pildă **limitația lui Isus**, in prefața căreia, Udriște Năsturel face publică in Orient originea latină a limbii noastre. Un profesor universitar S. Șeviriov scria pe la mijlocul veacului trecut un curs de istoria literaturii ruse, in care exalta valorile medievale, incluiv pe cele scrise in slavona sacră — invinuind scriitorii moderni de instrăinare, de indepărtare de la spiritul național rus. Or, azi știe toată lumea că adevărata literatură rusă națională este aceea care incepe cu romanticii, cu Pușkin și Lermontov, instrăinații, byronienii de la inceputul veacului al XIX-lea. Cultura medievală ne-a inzestrat cu o coordonată spirituală proprie și altor popoare din sud-est, dar in tot specificul nostru nu ne-a reprezentat decit literatura modernă, culminind in sec. al XIX-lea.

Să nu se creadă că excludem operele medievale din istoria culturii românești. O istorie a literaturii române se poate concepe in două chipuri : fie ca De Sanctis, care incepe cu primele versuri in limba italiană, referindu-se totodată la procesul de formare a limbii naționale, fie ca Saint-Beuve, care adaugă cursului său de literatură franceză medievală o lungă introducere unde inregistrează toate operele create de autori născuți pe pămintul Franței, de la primii retori latini proveniți din Galia, la scriitorii crestini de limbă greacă sau latină, integrindu-l aici și pe Cassian, cel născut „in Scitia Minor, pe malul Mării Negre, dar care a trăit și a scris la Marsilia". Iar dacă urmăm exemplul francez, consemnind aportul românesc la cultura medievală nu văd ce ne impiedică să incepem mai devreme, cu primii autori crestini de expresie latină și greacă, apoi slavonă, care au creat pe teritoriul nostru : cu Niceta, Cassian (asumat și de Sainte-Beuve), Dionis cel Mic si chiar cu Wulfild (consemnați de Ioan G. Coman in **Scriitori bisericești din epoca străromână**). Dar dincolo de motivele ce tin de orgoliul creator, mai in profunzime, această cultură veche ne interesează in primul rind pentru influența ei asupra spiritualității noastre, o influență efectivă și adincă. Și să ne amintim că ea s-a exercitat in mai multe limbi universale — latină, greacă, slavonă. Iar cind vorbim de slavona sacră, nu trebule să uităm, că ea era limba culturii bizantine pentru popoarele slave. Apoi, un fapt pe care sincronismul lovinescian nu-l putea realiza este că slavona nu făcea decit să apropie și să asocieze popoarele slave la o spiritualitate in care poporul român trăia incă de la inceputurile sale. Incit, dacă slavona reprezenta lingvistic un instrument de „instrăinare" pentru români, se poate afirma și invers, că aceeași slavonă reprezenta un instrument de instrăinare a slavilor de cultura lor „pagină" și de integrare a lor in cultura popoarelor mediteraneene. Un statut convenabil in condițiile politice din Evul mediu, care nu trebuie deformat, nici de alții, nici de noi, sub presiunea conjuncturilor politice, cum s-a intimplat in ultimele două secole.

Totuși, cind incercăm comparații cu alte zone culturale, trebuie să avem in vedere, dincolo de autori, opere, mai vechi sau mai noi, un criteriu funcțional. Virgil Cândea și Dan Zamfirescu au tot dreptul să revendice pentru cultura românească, vechi și profunde texte scrise in mediobulgară, sau greacă, precum **Invățăturile... Ucenicia lui Ioan cel Nou de la Sucoava** etc, insă ne indoim că le putem apropia de opere ca **Divina Comedie** sau chiar **Principele**, scrise in limba „vulgară" și care intră intr-un curs de funcțiuni ideologice și literare moderne. Valabile toate in contextul „general răsăritean", asertiunile lui Dan Zamfirescu se potrivesc mai greu comparației cu literaturile occidentale, din cauza funcțiilor diferite pe care le au opere similare sub alte aspecte, tematice sau compoziționale. De altfel, Dan Zamfirescu își afirmă precauțiile cind spune : „Nu pretindem nimănui să așeze sec. al XVII-lea românesc pe același plan cu Le grand siècle al Franței" ceea ce inseamnă ca similitudinile se reduc la funcționalitatea identic modernă a celor două literaturi, ceea ce nu-i deloc puțin, e chiar esențialul in discuție. Secolul nostru al XVII-lea ne așează in același spirit cu literatura franceză din sec. XVI—XVII chiar dacă nu realizăm acum un „veac de aur" beletristic, precum francezii. Dar, in fine, sint simple sugestii pe care cercetătorii cu știința culturilor vechi, ca Virgil Cândea și Dan Zamfirescu pot să nu le ia in considerație. Tot in aceste interviuri se reia discuția in jurul mult disputatului protocronism, in favoarea căruia Edgar Papu, creatorul termenului, Paul Anghel și Dan Zamfirescu, aduc noi și interesante argumente. Ne-am exprimat propria noastră opinie la timpul respectiv și nu vrem s-o repetăm, nici s-o modificăm, incit nu insistăm asupra problemei. Am sugera insă ca bibliografia protocronismului adăugată de Mihai Ungheanu la finele volumului, completată cu toate contribuțiile pro și contra să fie editate intr-o carte, ca document al uneia dintre cele mai aprinse polemici literare din ultimele decenii.

OPINII

Istoria literară și bibliografia

Urmare din pag. I

a lui N. Georgescu-Tistu, considerat „singurul in stare să ne-o facă" (**Adevărul literar și artistic**, 1932, nr. 613, p. 7). Noutatea pe care o aducea N. Georgescu-Tistu in materie de gindire bibliografică — noutate care convenea, după cum se vede, marelui critic și istoric literar — consta, pe de o parte, in depistarea tuturor izvoarelor de informație posibile cu privire la domeniul literar, pe de altă parte, in sistematizarea bibliografică a acestora din mers, continuu, intr-o legătură strinsă, neistovită cu temele, autorii, principalele domenii de activitate, depozitele de informații etc. N. Georgescu-Tistu nu a putut să-și ducă la indeplinire vastul său program de muncă bibliografică. El rămine insă de o mare actualitate și astăzi. Este interesant de reținut in acest sens faptul că, atunci cind a inceput să pregătească o nouă ediție a **Istoriei literaturii române...**, G. Călinescu s-a arătat preocupat in primul rind de lărgirea izvoarelor de informație bibliografică privitoare la viața și activitatea diverșilor autori (chiar și mai obscuri) care au intrat in cimpul său de cercetare. S-a observat deja că diferențele intre prima și cea de-a doua ediție, apărută postum, a **Istoriei** sale a literaturii sint mai ales de această natură a lărgirii izvoarelor documentare. Este o dovadă in plus că nici istoricul literar de azi nu poate ocoli problema complicată a bibliografiei.

Domeniul cel mai vast și mai dificil este, in sensul celor de mai sus, acela al revuisticii, unde s-a consumat și se consumă o mare parte din energia intelectuală a scriitorimii române. Aici circulația informației din toate sferele culturii este mai rapidă, evenimentele literare principale sint mai bine marcate, schimbul de idei este mai intens, prezența unui mare număr de personalități la realizarea climatului cultural mai revelatoare. In schimb, tocmai aici lipsesc aproape complet instrumentele de informare și orientare bibliografică. Cine vrea să caute o informație in legătură cu un autor sau cu o altă problemă in colecțiile revistelor literare sau de cultură se vede nevoit să parcurgă sumarul fiecărui număr (in cazul in care acest sumar există !), iar dacă nu (in cele mai multe situații !), să străbată pur și simplu colecțiile privind cu maximă atenție foaie cu foaie, de la un număr la altul. De atita răsfoit colecțiile de reviste vechi s-au distrus ; multe din ele mai pot fi găsite la Biblioteca Academiei doar sub formă de microfilm. Cu colecțiile noi de periodice treburile devin și mai complicate. Aici informația literară și culturală, foarte multiplă și diversificată, tinde să se transforme intr-un adevărat hățiș, in care nici cel mai experimentat cercetător nu mai poate să se descurce. Problema se pune mai acut in cazul revistelor săptăminale, majoritatea lipsite pină și de elementarele sumare ale fiecărui număr. Evident, nici istoricul literar, nici cercetătorul obișnuit, nici indrumătorul de cultură nu pot evita cunoașterea in profunzime a activității literare desfășurate in publicațiile periodice, acolo unde s-au realizat principalele infruntări de opinii, s-au făcut schimburi de idei, au apărut scriitorii și criticii literari in „hainele lor de lucru", intr-un cuvint, viața literară s-a manifestat cel mai dinamic și mai intens.

Ce ar trebui făcut pentru a veni intr-un mod eficient in intimpinarea unor astfel de trebuințe ? Credem că soluția cea mai practică și mai utilă ar fi aceea a unor **indici bibliografici anuali** ai fiecărei reviste. Aceștia, constituiți tematic și pe autori și atașați in fruntea colecțiilor anuale, le-ar transforma in adevărate volume științifice de o mare varietate și bogăție, in care orice informație literară sau de cultură ar putea fi regăsită ușor și repede, cu o mare economie de timp, scutindu-i pe cercetători de servituțile unor căutări dificile, adesea infructuoase in maldărele unor publicații fără instrumentele necesare de orientare bibliografică. Cu ani in urmă, asemenea **indici bibliografici** își publica revista **Viața Românească**, reluați și in ultimii doi ani. Ne amintim de frumoșii indici bibliografici ai revistei **Amfiteatru**, cind era incă tinără și unde imaginea tumultuoasă a inceputurilor poeziei și publicisticii lui Ioan Alexandru, ca și a multor altor poeți ai generației sale poate fi reconstituită cu fidelitate. Acest bun obicei — care dovedește un anumit grad de civilizație a culturii și pe care, in treacăt fie spus, l-am intilnit și la **Revista Română** a lui Al. Odobescu de la 1860, și la unele colecții anuale ale ziarului **Românul** al lui C. A. Rosetti —, in loc să se extindă, a dispărut din păcate in ultimul timp tot mai mult din publicistica noastră.

Dacă in multe reviste acordăm un spațiu relativ intins discuțiilor despre informație, despre necesitatea organizării ei pe mapamond, credem că e cazul să pornim la realizarea acestui deziderat mai intii in propriile lor pagini. Căci toată cultura pe care o promovează ele se infăptuiește și se transmite mai intii ca informație și numai după aceea ca valoare. Informația culturală, ca dealtfel orice informație, este și ea o recoltă. Dacă n-o stringi la timp și in bune condițiuni se pierde. Eforturile ulterioare pentru recuperarea ei sint de-a dreptul incalculabile. Dovadă colectivele noastre de bibliografi din cele citeva mari biblioteci, bibliografi care, deși lucrează de foarte mult timp, n-au reușit să ne pună la dispoziție toate instrumentele de informare necesare cercetării culturii noastre din ultima sută și ceva de ani. Or, și aici vina cea mai mare o poartă absența **indicilor bibliografici anuali** ai publicațiilor periodice, acelea care sint depozitarele cele mai importante ale vieții culturale moderne. E timpul să meditâm serios la această lipsă. Să trecem la lichidarea ei din mers. Un prim pas ar trebui realizat chiar la sfirșitul acestui an, determinind principalele periodice culturale și literare să se achite de o obligație elementară, și anume, aceea de a-și publica **indici bibliografici** pentru activitatea de peste an. Unii se eschivează de la această indatorire motivind că nu ar avea hirtie, dar cele 2—3 pagini necesare pentru publicarea unor asemenea indici se consumă in ultimul număr al anului pentru tot felul de efemeride : răvașe, plugușoare, reclame, articole „tampon" etc., etc.

Odată depășită această inerție, ar rămine ca, incepind cu anul viitor, fiecare revistă să dea paginilor sale și o numerotare de colecție anuală in cifre arabe (alături de cea de număr in cifre latine), ceea ce ar duce la simplificarea și perfecționarea indicilor bibliografici și, mai ales, a legăturii lor cu izvoarele de informație la care se referă. In așa fel incit istoricul literar, cercetătorul de cultură, orice cititor să poată găsi colecțiile periodicelor noastre literare și de cultură inzestrate cu principalul lor instrumentar de informare bibliografică bine pus la punct. Ar fi acesta un pas cit de mic, dar cu efecte indelungate pe calea dezvoltării unei anumite civilizații a culturii, un sprijin dintre cele mai eficiente in realizarea sintezelor mult dorite in acest vast domeniu, inclusiv al istoriei noastre literare.

Iosif Keber : „Hambarul"

CARTEA DE DEBUT

„Estetica" bunelor intenții

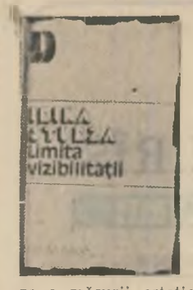

Trăim într-o epocă favorabilă publicării de versuri. Orice autor cit de cit tenace ajunge să-și vadă textele tipărite (cel puțin într-o culegere de cenaclu). Pusă în fața unei inmulțiri cu circa cinci sute pe an a autorilor de versuri tipărite (în volume sau în periodice) și refuzind soluția mandarinatului, critica este silită să recurgă la criterii de evaluare mai speciale, care trec dincolo de stricta întrebuințare a măsurii estetice. Unul dintre acestea, în mod frecvent folosit de către recenzenții și prefațatorii cărților de debut, se întemeiază pe o „estetică" a promisiunilor și a bunelor intenții. Admițindu-l ca valabil, comentatorul de poezie privește cu îngăduință versurile, le scuză, în trecere, neajunsurile, arătindu-se atent, **în schimb**, la semnificația mai larg umană a modului în care respectivul autor practică actul de a scrie. Admițind, din capul locului, că nu trebuie să se supere pe autorii ale căror intenții literare sint oneste, recenzentul obține dintr-odată un reper teoretic dintre cele mai utile. Avindu-l în vedere, el nu își mai consumă energia șicanindu-i pe autorii de versuri publicistice, cu tează, prin natura lor efemere, elocința acestora avind un rol în educația politică. De asemenea, nu îi mai ceartă pe versificatorii naivi care publică din elan cultural, necerindu-le decit să fie sinceri, să nu trișeze. Iată însă că volumul de la care pornesc insemnările de față (Irina Sturza, **Limita vizibilității**, Editura **Dacia**, 1982) conține versuri care nu sint nici jurnalistice și nici naive. Și, mă grăbesc să precizez, nici estetic convingătoare. Sint versuri interesante datorită unei calități destul de rar exprimată în poezia românească recentă. Autoarea, de meserie inginer demonstrează o neobișnuită capacitate de a simula trăirea poetică. Citite repede, multe dintre poeziile sale par întrutotul valide. (Numai astfel se explică faptul că avizatul Laurențiu Ulici, prefațator al **Limitei vizibilității**, a putut să se înșele în privința lor.) Dar cînd cititorul, a cărui primă, superficială impresie bună este totuși parazitată de o nemulțumire vagă, revine asupra textelor, trucurile încep să iasă, unul după altul, la iveală.

Autoarea, a cărei cultură poetică pare să fie remarcabilă, preferă în mod special procedeul permutării lucide, menit să suplinească forța imagistică. Se ivesc astfel versuri ermetice, pseudo-profetice, ale căror metafore acuză nevindecabila suferință a lipsei de intuiție poetică. Ofer spre exemplificare **în semn de cintec**: „Ascultă ierburile atinse de primii saci de argint / pe care răsăritul îi varsă în cimpiile de văpăi / ale nopții. / Răgușise toată noaptea. / Îi venea în ochi toată rugina. / Cînta, cu greu stăpinindu-și aurul oboselii. / Nu, încă nu, aramei. / Șoapta-i chinuie. / Cum își umezește reflexele metalice din vocea-i / încercind să trezească ecouri în varul pereților, / cum stă, / odihnindu-și chipul cirlionțat al notelor în palme / și în oglinzi de aer, / eu îl ascult, / îngăduitoare. / Stau acolo / cu spoiala de-o zi a întunericului / Suflată pe buze în semn de cintec". Este evident că termenii diferitelor metafore pot fi schimbați între ei fără ca întregul să sufere. Iată și un alt exemplu de text menit să îl „ducă" pe cititor: „Îmi simt umbra de trandafir pe pămînt / într-o rouă de spini. / În penitență, / absolvirea se închide în înflorire. / Eu stau în chilia mea / răvășind pilcul de haine monahale / care este un leopard, / blana lui de schivnic acoperind umerii mei de fiară". **(Chilia)**.

Ce se întîmplă atunci cînd autoarea renunță sau uită să își mai aplice procedeul? Se ivesc alcătuiri mai vii, în care umorul (în)voluntar este prezent. Iată un exemplu: **Venus în Cipru**: „Plutește, noapte cu cintecul înălțat / în ceruri. / Plutești, noapte, cum te agăți de fructele pe care viața / ți le poate dărui, pe jumătate otrăvită / de mărul îndoielii. / Și dormi, veninul tău îl picură o floare / cît un bob de soc și stearpă, / o insulă, / veninul cît o petală, o întoarcere grăbită / cu spatele spre artă".

Dacă n-ar folosi, cu atîta înfricoșător meșteșug, „metoda prafului în ochi", Irina Sturza ar părea o poetă simpatică, chiar dotată.

Voicu Bugariu

BALCANICE

IORGOS HRONOS
Viu este oare împăratul Alexandru

Viu este oare împăratul Alexandru ?
Întrebatu-l-a gorgona pe marinar.

Și el, în vreme ce stringea pinza
Sus pe catarg, i-a răspuns :
— Este viu !

Dacă era viu sau nu era viu, nu știa.
Dar marinarul era singur pe mare,
Sarea-i acoperise odgoanele
Și-un vînt fără milă sufla.

PANAIOTIS KIPARISIS
Istorie cu piatră și iezer

Am aruncat cu o piatră în iezer,
Cum face de obicei toată lumea,
Și-am început să număr
Pînă cînd s-au topit cercurile.
Și piatra s-a scufundat în vremea aceea.

În românește de
Dumitru M. Ion

Întrevederi

Judecarea marelui Maciste, cu toate insistențele domnului Still, n-a mai avut loc în ziua anunțată de șeful pazei. Jurnalistul Sever Justinian dăduse publicității evenimentul în ziarul **Speranța**, și în dimineața acelei zile la orele 9 se prezentă în biroul șefului secției de criminalistică, pentru a obține autorizația de a asista la proces. Maiorul știa că nu ar fi putut inventa nici un motiv de a-i refuza prezența la proces, de aceea se purtă atît de prevenitor cu trimisul **Speranței**, încît ziaristul avu impresia că rolurile se inversaseră cu totul :

— Ce părere aveți, întrebă Maiorul, n-ar fi mai bine ca eu să nu apar deloc la acest proces atît de absurd într-un fel ? Vă pun această întrebare pentru că mă îngrijorează ce se va spune mai tîrziu despre curiozitatea ce-am manifestat-o față de un act atît de nefiresc. Eu, unul, am insistat ca această judecată să nu aibă loc.

— Nu mai înțeleg nimic, se prefăcu Sever Justinian. S-a anunțat că instanța se va întruni astăzi ; prin informatorii mei am aflat că prezența oricărui om, neimplicat ca martor, va fi interzisă.

— Mie mi-e teamă să nu mă oblige să particip, dar nicidecum de faptul că voi fi absent.

— Dumneavoastră puteți afișa oricîtă plictiseală în privința acestei afaceri, continuă Justinian, dar noi nu ne putem permite un astfel de lux. Presa trebuie să alimenteze mereu nesățioasa curiozitate a marelui public, și pe deasupra, s-o și îndrume spre un punct de vedere sănătos, privind fiecare eveniment în parte.

— Deci dacă „evenimentul" acesta n-ar avea loc, întrerupse Maiorul, dumneavoastră ați fi — se pare — destul de îngrijorat ?

— Dacă procesul n-ar avea loc și dacă Maciste ar continua să stea în temniță indefinit, aș fi într-adevăr îngrijorat ; dar dacă marele motan ar fi liber, atunci îngrijorarea mea ar avea ca obiect alte și alte întîmplări din miile care au loc zilnic.

— După cum v-am mai spus, eu am insistat ca instanța să nu se întrunească astăzi și dacă e posibil niciodată, declară Maiorul.

— În acest caz trebuie să vă spun că, înainte de a sosi în biroul dumneavoastră, am avut o convorbire telefonică destul de neașteptată cu domnul Still. Dumnealui mă soma să încetez cu difuzarea știrilor false, desigur se referea la judecarea lui Maciste, și să-mi pun condeiul în slujba unor cauze mai demne. Mi-a spus că dînsul a luptat ca un leu pentru încetarea mascaradei în care un motan trebuie adus în fața unui tribunal. Ceea ce n-aș fi dorit să vă comunic este informația pe care mi-a servit-o același domn Still. Citez exact cuvintele sale : „Singurul om angrenat cu toate forțele sale în această absurditate este Maiorul, care continuă să dorească atît procesul, cît și condamnarea motanului la spînzurătoare". E adevărat ?

— Nu-i adevărat, strigă Maiorul (și-și rezervă timp), nu-i adevărat că domnul Still a putut spune așa ceva despre mine ! De altfel să știți că veți răspunde pentru cele spuse acum, fiindcă, vă dați seama, am înregistrat fiecare cuvînt pe care l-ați rostit !

— Sper să nu vă fac singe rău dacă vă spun că și eu am înregistrat fiecare silabă din cele spuse de domnul Simion Still. Așadar vă întreb de ce nu are loc procesul azi ? Și dacă știți data cînd a fost reprogramat ?

— Din diverse rațiuni s-a hotărît ca procesul să aibă loc în fața unei mari asistențe, răspunse Maiorul. Am satisface astfel și gustul pentru spectacolul rar al marelui public. Mai aveți vreo întrebare ?

— Am o dorință : mi-ați putea îngădui să-l văd chiar acum pe Maciste ?

— Într-un singur caz : dacă-mi promiteți că după ce-l veți vedea pe Maciste, voi putea să aud și eu, cu urechile mele, informațiile pe care vi le-a dat domnul Still.

— Pe cuvînt de onoare, izbucni Justinian, iar Maiorul văzu cu precizie că jurnalistul își va ține cuvîntul.

Maiorul își conduse oaspetele pînă la etajul zece ; șeful pazei le deschise celula, iar Maiorul coborî îndată pe scări, fluierînd și atît de bine dispus încît doi plutonieri pe care-i întîlni rămaseră holbați de mirarea că în loc să salute ei primii, se văzură salutați ca niște superiori.

Ajuns în biroul său, Maiorul nu mai avu răbdare să se convingă de cele spuse de jurnalistul de la **Speranța** și formă numărul domnului Simion Still.

— Am onoarea să vă salut, domnule consilier.

— Trăiască vigilența, paza și ocrotitoarea noastră a tuturor, căci fără poliție ar fi o adevărată anarhie, Maiorule, răspunse domnul Still.

— Domnule consilier, sunt grăbit, foarte grăbit. Un om al meu m-a informat acum cinci minute că în **Speranța**, care se află sub tipar, urmează să apară ceva cu totul și cu totul neadevărat. Stă scris acolo cum că eu sunt cel mai interesat ca procesul marelui motan să aibă loc și că fac presiuni peste tot ca sentința să fie, bineînțeles, capitală. Vă deranjez pentru a vă întreba dacă n-ați putea opri apariția acestei știri mîrșave ?

— Minunat, minunat ! Deci există oameni interesați să te amestece și pe dumneata în această problemă, pentru a pretinde ulterior că eu te-am influențat. Interesant ! Ce-aș putea să-ți spun decît că dușmanii noștri încearcă și-n acest caz să manipuleze opinia publică împotriva noastră. Este clar că vor să te intimideze, și dacă n-aș fi convins că dumneata ai luptat mai mult decît mine chiar ca adevărul să iasă la iveală m-aș da peste cap ca știrea să nu apară. Dar știind cîtă dreptate ai avut în tot ce-ai întreprins pînă acum, parcă mi-ar părea rău să fii privat de o publicitate pe măsură. Lasă-i în eroarea lor, să-și publice notițele neputincioase, iar noi să ne vedem de slujirea intereselor generale !

— Bine, dar eu nu aspir să ies în față, iar publicitatea de care vorbești, tocmai aceasta va reuși să facă : să mă înalțe o clipă în sens negativ, pe cînd munca mea, după cum știți, — deși cinstită, se petrece în necunoscut.

— Vei vedea, nu peste multă vreme, ce bine-ți va prinde ieșirea aceasta din anonimat, atunci cînd lumea își va da seama ce efort uriaș ai depus, pentru a înlătura din viața ei un pericol atît de mare ca prezența criminalului Maciste.

În biroul Maiorului se auzi un țiriit prelung, consilierului i se cerură scuze pentru întrerupere, iar mai apoi cînd convorbirea fu reluată, domnul Still rămase dus pe gînduri nemaiînțelegînd nimic, deoarece Maiorul continuă astfel :

— Domnule consilier, se pare că v-am deranjat fără motiv, fiindcă același om a telefonat adineauri că redactorul șef, sosit dintr-o călătorie în această dimineață și citind numărul în andruck, a eliminat știrea privitoare la persoana mea. După cele ce mi-ați spus, după curajul pe care ni l-ați dat, parcă-mi pare și mai rău că știrea nu va mai apare.

— Lasă, Maiorule ! Vei avea ocazia să te afirmi și de acum înainte ! Totul este să nu-ți slăbești dorința de a fi drept și de a face dreptate, și mai ales onoarea de a fi în orice împrejurare la datorie.

— Am înțeles, domnule consilier, și pentru că ei încearcă să ne intimideze, trebuie să le arătăm că noi nu ne temem de opinia publică, dimpotrivă, suntem de partea ei atunci cînd ne luptăm să smulgem răul din orașul nostru. De aceea v-aș propune să ne străduim ca marele motan să fie judecat și executat în unul și același loc ; într-un spațiu cît mai larg cu putință, pe un stadion, bunăoară, sau dacă, după cum bănuiesc, se va aduna prea mult popor — atunci, pe aeroport. Ce părere aveți ?

— De acord, Maiorule, aeroportul ar fi cel mai bun loc.

— Atunci să trăiți și la revedere, încheie Maiorul.

Întrevederea lui Justinian cu Maciste se terminase și ea, astfel că jurnalistul, spre stupoarea gardianului, îmbrățișă tigrul (care era Maciste) și cobori condus de un alt paznic pentru a-l însoți pe Maior la redacția ziarului **Speranța**.

Gheorghe Pituț

REPERE

Albert Schweitzer (I)

De la Cluj ne vine o carte surprinzătoare, datorată unui spirit ales, cunoscut pînă acum îndeosebi din publicistica practicată la revista **Tribuna**. Este vorba de Crișan Mircioiu, de fapt un distins chirurg, un binefăcător din seria marilor personalități medicale ale școlii clujene, pe linia tradițiilor ardelenești de luminare, cultivate și de un alt reprezentant al slujitorilor lui Esculap, regretatul profesor Octavian Fodor, autor al unor eseuri prea repede uitate de către mulții săi elevi. Crișan Mircioiu editează la **Dacia** o lucrare consacrată lui Albert Schweitzer, celebrul organist, interpretul și editorul lui Bach, ginditorul de ținută, omul de acțiune care și-a dedicat viața aproapelui. Este profund edificantă această preocupare a profesorului Crișan Mircioiu, o operă de construcție sufletească, pentru care nu ne precupețim elogiile, o poemă închinată faptei creatoare de bine, speranței și încrederii în forța sufletească a omului supus la ideal. Într-o epocă pozitivistă, dominată de un materialism primitiv, Albert Schweitzer a probat prin viața sa că omul se poate depăși, renunțînd la cuvintele abstracte, la dezechilibrul pierderii în indeterminat și infinitudine, cum i-ar spune Kierkegaard, pentru a întreprinde gestul cel mai simplu de ajutorare a aproapelui în suferință. Viața Marelui Doctor a fost inspirată de exemplul suprem al sacrificiului pentru umanitate, prin forța mîntuitoare a abandonului de sine, cu atît mai impresionant, atunci cînd renunțarea implica o carieră artistică și socială de prim rang. Recunoscîndu-se în idealul lui Albert Schweitzer, profesorul Crișan Mircioiu ne-a propus o lucrare aproape perfectă în stilistica ei rafinată, un poem al iubirii de oameni, un elogiu al binelui în forma cea mai pilduitoare, răspunzînd unui țipar etern. Nu întîmplător imaginea cea mai apropiată de viața doctorului Schweitzer a fost aceea a pelicanului, căruia i-a dedicat un faimos album. Simbolistica pelicanului închide în sine o aluzie profundă la realitatea istorică determinantă a erei actuale, o prezență a jertfei supreme, menită să conducă la o acțiune mîntuitoare și la restaurarea fundamentală a omului. Mica monografie a lui Crișan Mircioiu distinge cîteva dintre elementele coordonatoare ale vieții și acțiunii lui Albert Schweitzer, într-un stil de o mare limpezime, lipsit de orice emfază, cu insistență asupra activității din Gabon, fără a uita elementele de doctrină personală, corola sa de idei călăuzitoare. Era potrivită probabil o situare mai exactă în curenții de gîndire ai secolului, și mă refer îndeosebi la datoria morală a lui Schweitzer față de Mahatma Gandhi precum și față de ginditorii indieni în general. Se știe că Albert Schweizer le-a consacrat o lucrare, menționată în volumașul profesorului Crișan Mircioiu, dar netratată cu suficientă atenție. Mă gîndesc la faptul că o asemenea referință ar fi constituit un element de simetrie potrivit pentru frumoasa interpretare pe care profesorul clujean o dă lucrării de doctorat în medicină a lui Albert Schweitzer. Consider că este necesar să evidențiem, atunci cînd se creează prilejul, contribuția mai multor orizonturi de gîndire, în cazul unor personalități dominatoare, cu totul excepționale prin caracterul oarecum disonant al vieții și acțiunii lor, față de ceea ce propunea întreaga tradiție europeană a momentului respectiv. Sursele orientale ale gîndirii și vieții lui Albert Schweitzer sînt tot atît de semnificative și în cazul lui Pablo Casals, o altă figură de care ne leagă exemplul unei vieți coerente, una din acele figuri plastice, cum ar fi spus Hegel, în care părțile se supun întregului, bazate pe un unic principiu interior.

Iosif Keber : „Natură statică"

Aurel-Dragoș Munteanu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Decernarea premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor pentru scriitori de limbă maghiară

● În cadrul unei festivități organizate la Teatrul de Stat din Oradea, joi, 10 martie 1983, în prezența tovarășului **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a fost decernat premiul special al Uniunii Scriitorilor pe anul 1982 scriitorului **Horváth Imre**.

Festivitatea s-a bucurat de prezența tovarășului prof. **Ion Suciu**, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Bihor, a numeroși scriitori români, maghiari, ziariști, alți oameni de artă și cultură, cadre didactice, tineret.

Au luat cuvîntul scriitorii **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Domokos Geza**, vicepreședinte al Uniunii, **Traian Iancu**, directorul Uniunii, **Radu Enescu**, redactor șef adjunct al revistei „Familia", **Dumitru Chirilă**, redactor la revista „Familia", **Alexandru Andrițoiu**, redactor șef al revistei „Familia", și **Illyes Francisc**, redactor șef al ziarului „Faklya". A răspuns în cuvinte emoționante **Horváth Imre**. În încheierea acestei festivități, actorii **Bato Ida** și **Eugen Tugulea** au prezentat versuri din opera lui Horváth Imre. La Comitetul județean Bihor P.C.R., tovarășul **Szanto Ștefan**, secretar cu problemele de propagandă, a primit, în dimineața aceleiași zile, conducerea Uniunii Scriitorilor.

La Cluj-Napoca

● În ziua de vineri, 11 martie 1983, la sediul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca s-a desfășurat festivitatea decernării Premiului special al Uniunii Scriitorilor, poetului **Kiss Jenő**.

Au participat numeroși scriitori români și maghiari, membri ai Asociației. A fost de față tovarășul **Ion Noja**, secretar al Comitetului județean P.C.R. Cluj.

Festivitatea a fost condusă de tovarășul **Ion Vlad**, secretarul Asociației, rectorul Universității „Babeș Bolyai" din Cluj-Napoca.

Au luat cuvîntul **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Domokos Geza**, vicepreședinte al Uniunii, **Traian Iancu**, directorul Uniunii, criticul **Fodor Sándor**.

În încheiere, a răspuns în cuvinte calde, vibrante, **Kiss Jenő**.

În cadrul unei întîlniri tovărășești omagiale, poetul **Ștefan Aug. Doinaș** a evocat personalitatea și opera lui **Kiss Jenő**.

CONFABULE

Un țăran trece strada

trăgea fără rost de puloverul fără mineci / peste cămașa deschelată la git / o cămașă decolorată la guler / abia se dăduse jos din autobuz / într-o mînă coșul cu mere și nuci / în cealaltă damigeana cu must / avea o sarcină de la președinte / mă / zisese acesta / ia merele și damigeana / și dă fuga la București / ca să i le dai lui Ionescu / ăla de a fost pe la noi / în primăvară / unul nu prea înalt și voinic / cu părul tuns scurt / de-asupra urechii / și ochelari mari / de i se văd ochii de broscoi / nu se poate să nu-l fi văzut pe aici / a stat cîteva zile cu inventarul / așa că iată-l în București / adînc nedumerit / că nu-i dăduse nimeni adresa / și nici ei n-o ceruse / de / ca la țară / cînd te duci dintr-un sat într-altul / dar lasă că se descurcă el / întreabă / de-aia are limbă / ca să-ntrebe / nu-i știi pe unul / Ionescu ?

Iulian Neacșu

Morala faptului senzațional

S-a încetățenit de o bună bucată de vreme ideea că ar exista, printre alte compartimentări și formule ale scrisului, și aceea de „reportaj rutier". Strada a oferit întotdeauna ochiului proaspăt al reporterului subiecte de mare interes publicistic. Apariția masivă pe drumuri și șosele a fragilului automobil sau a mastodonților de cîteva zeci de tone a adus sporirea considerabilă a numărului accidentelor de circulație. Aceste întîmplări care emoționează și uimesc, care produc o puternică impresie pot constitui fiecare în parte subiecte de reportaj de senzație. Ceea ce interesează însă e demontarea mecanismului acestui nedorit eveniment cu grave implicații morale și sociale pentru ca, pe cît este posibil, să fie prevenit, poate chiar anulat. Dacă formula „reportajului rutier" există cu adevărat, atunci ea își datorește viabilitatea, în bună măsură, cărților scrise de Victor Beda și Gheorghe Ene, doi excelenți cunoscători ai evenimentelor șoselei, oameni de meserie, cum s-ar zice, dar, mai cu seamă, combatanți în prima linie a luptei pentru VIAȚĂ. Scrierile lor din care nu lipsește, prin forța impresionării, senzaționalul, au o evidentă tentă moralizatoare ; sînt adevărate „bucăți de învățătură" ; caută, prin mijlocirea unui autentic talent reportericesc, a științei dozării nuanțelor, să ne ofere tuturor celor care trăim printre sutele de cai-putere ai monștrilor șoselei o șansă de viață. Tentație ispititoare dacă ne gîndim că accidentul de circulație este azi, după statisticile O.M.S., al treilea flagel al lumii moderne. Ultima apariție editorială semnată de Victor Beda și Gheorghe Ene, „Jurnal rutier", tipărită într-o remarcabilă ținută grafică la Editura **Albatros**, oferă o suită de reportaje al căror miez e de fiecare dată o întîmplare adevărată petrecută pe șosea. De cele mai multe ori mici drame ; nu de puține ori mari tragedii ; toate însă cu deosebite implicații pe plan uman. O clipă de neatenție poate valora, la volan, nici mai mult nici mai puțin decît o viață. Irresponsabilitatea poate avea aceeași greutate ca o sentință capitală. Întîmplările sînt ciudate ; unele sînt parcă regizate îndelung ; altele se nasc dintr-un lucru care nu prevede nimic grav : iau deodată o amploare nebănuită ; consecințele lor sînt de-a dreptul incredibile. O biată gălină declanșează un accident în care își pierde viața un copil ; trei oameni excepționali dispar datorită cîtorva pahare de alcool ; o banală țigară provoacă răsturnarea unui automobil ; o anecdotă picantă nivelează drumul către o greșeală fatală... Dacă n-am fi preveniți că toate aceste întîmplări sînt, din nefericire, autentice am putea spera că ele sînt imaginate de un maestru al suspence-ului. Că de cele mai multe ori realitatea depășește pînă și cea mai înfierbîntată închipuire o dovedește din plin „Jurnalul rutier" care adună fapte de necrezut ce își datorează trista celebritate irresponsabilității așezate cu dezinvoltură la volan ori disprețului cras pentru securitatea propriei persoane. Cele mai multe dintre evenimentele descrise se datoresc alcoolului, oboselii, care „generează anual peste 200 de morți în accidentele datorate adormirii la volan, sau, în tot cazul, alterării reflexelor ca efect al extenuării șoferului", agresivității, inconștienței, lipsei de îndeminare, dar și lipsei aptitudinilor, egoismului, vanității, imprudenței și nu în ultimul rînd lașității. Simpla înșiruire a cauzelor care generează tragediile șoselei descrise în carte evidențiază selecția strînsă, de autentică finețe, pe care autorii au operat-o insistînd asupra învățăturilor pe care le degajă fiecare din întîmplările relatate. Însăși dispunerea materialului sub forma unui jurnal, începînd cu evenimente care s-au petrecut în ianuarie și pînă la finele lui decembrie, departe de a fi doar o formulă publicistică, accentuează caracterul moralizator al scrierii ; particularitățile multor accidente se explică prin starea șoselelor, condițiilor atmosferice, aglomerației din unele perioade ale anului. Cartea devine astfel un îndreptar care poate fi răsfoit cu folos de-a lungul unui an întreg. Operînd cu exemple de o duritate maximă, autorii reușesc cu tact și inteligență să ne convingă că accidentul de circulație nu e o fatalitate. Ei pledează cu talent pentru o conduită preventivă pe căile rutiere, militează pentru o autentică civilizație a șoselei.

Mircea Croitoru

Armistițiul echinocțiului

Urmare din pag. 1

albi, grași, gingași, unduitori și repede trecători.

Degeaba, pentru că de acum soarcle bate și străbate prin perdele și jaluzele, se strecoară printre pleoape, ducînd molcom la rememorări de ginduri mediocre ori consemnări săpate în adolescența mai întotdeauna ginditor-lirică, ginduri precum — „lumina victorioasă calcă și sfișie mantia nopții", ori parcă mai puțin mediocre — „lumina fugărește rizind întunericul care se impotrivește și zgribulește în frigul său".

Loviți și la început orbiți de bulgării și pumnii de primăvară vom fi scoși în grădini. Acolo de unde alungați odată pentru un măr și o femeie pe care dezinteresat bărbatul a luat-o fără zestre și „dotă" — punem iar arbuști pitici, părăluțe, arbagic și stinjenei, curățăm creangă de copac și de pom.

Și razele soarelui cad peste brațul care împlintă plantă peste straturi și tarlale prozaic și trebuitor roditoare ori peste ronduri de flori — inscriindu-și repetat efortul și numele în izbindă și rotunjimea fructului — o dată oprit, rotunjime venită să prelungească și să echivaleze pe cea a bobului de sudoare a frunții sau a mîinii.

Mai ieșim zilele acestea, fără „convocator", să dăm o față nouă, primăvăratecă, proaspătă „orașului nostru de capitală". Pentru că București (Bucureștii ?) a cărui (a căror ?) harababură pitorească a încîntat, desfătat, umilit și dezgustat se organizează acum prinir-un efort colectiv într-o disciplină și acurateță urbanistică — în care arhitectura, tăietura frumoasă a parcurilor impun și încîntă — acurateță și tăietură de un calm și linie ascendent artistică și umană fără precedent.

P.S. Deoarece în orice ziar sau revistă, fiecare semnătură nu lasă să-i scape fenomenul audiovizual al plesnirii mugurilor (să-i văd eu p-ăla care le-a auzit biciușca plesniturii...) trebuie să spun aici că vrăbilile alungate din congresul lor (copacii de lîngă Universitate) mi se plîngeau odinioară nu de hotelul „Intercontinental" care le-a stricat soborul, ci de:

— Ce ne facem, — ariploarelor — că nu prea mai sînt cai și nu mai avem fire de păr de cal cu care să ne pornim cuiburile de primăvară.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (VIII)

Grupul celor nouă

Impresia de activitate vie și epuizantă care ar rezulta din probele emise pînă aici este cît se poate de adevărată și ea se explică ușor prin lipsa izbitoare de combatanți ; aceia care, din întîmplare sau din interes, au aderat la o cauză întunecată sînt obligați să facă tot ceea ce ar trebui să facă un număr mult mai mare de inși. Grupul „Europei libere", prezent și la publicațiile-satelit, nu cuprinde mai mult de șapte-opt, cei mult nouă, să le zicem „scriitori", ceea ce e extraordinar de puțin. Printre ei nu se află nici unul dintre autorii de origină română cu notorietate în Occident și oricît ar încerca „cei nouă" să-i atragă prin recenzii, interviuri și prin tot felul de mijloace abile nu izbutesc. Mircea Eliade, E. M. Cioran, G. Uscătescu, E. Coșeriu, Ștefan Baciu, Ioan Guția, St. Lupașcu, chiar E. Ionescu nu reprezintă grupul „verificat" al „Europei libere" : rarele lor colaborări sînt accidentale și, probabil, smulse după multe insistențe penibile. Cum s-ar putea explica o astfel de pasivitate a celor cu adevărat importanți dintre români nu e greu de explicat. Dacă, să zicem, pentru Horia Stamatu, despre care în Occident lumea știe foarte puțin, o cronică scrisă de Sanda Stolojan însemnează ceva, pentru E. M. Cioran, ale cărui cărți sînt comentate de critici serioși și cu autoritate, o astfel de recenzie este egală cu zero. „Conaționalitatea" nu e, în aceste cazuri, un argument decisiv. În plus, o comparație între ceea ce scrie critica occidentală despre acești scriitori și ceea ce născocesc „românii" „Europei libere" este și mai lămuritoare. Criticii occidentali scriu savant și cu fundament filosofic, „foiletoanele" lor sînt dialoguri de factură intelectuală utile atît pentru public cît și pentru autor. Cită cultură încape în recenziile difuzate la „Europa liberă", ori publicate în „Limite", este mai greu de apreciat căci în afara unor șlagăre politice, de felul „închisori", „totalitarism", „contestație" și așa mai departe, oamenii nu mai știu altceva. Întreabă-i de Platon și ei îți vorbesc despre „arestări".

Acestea fiind faptele, e drept cam ridicule, înțelegem în ce bază **grupul celor nouă** este atît de restrins cantitativ : el a fost pas cu pas izolat de aceia care știu că a vorbi cu glas ridicat și brutal despre „cultură" nu e totuna cu a face cultură. Marginalizarea forțată la care au fost supuși căzuții „Europei libere" explică, de altfel, multe din trăsăturile operațiunilor pe care ei le scornesc. S-a văzut cît se poate de limpede cum se produc cu consecvență mistificațiile puse la cale de ei și cît din acestea izbutesc să se impună o zi, o lună sau un anotimp. Dacă o campanie bine regizată cade repede în gol aceasta nu e într-atît de important căci mîine se va porni alta care să răspundă nevoilor de moment, chiar contradictorie față de aceea de mai înainte. Nu consecvența în principii trebuie semnalată aici și nici factorul etic, ci **consecvența în provizoratul conjunctural.**

Totuși, un element este impresionant aici și anume disciplina. Observatorul care studiază cu răceală aceste fenomene constată relativ repede că grupul „Europei libere" are o configurație ierarhică foarte riguroasă de felul acelora militare sau a „civilelor" companii de agenți. În mijloc, se află Monica Lovinescu și Virgil Ierunca pe care oricît te-ai strădui nu poți să-i deosebești : totul seamănă la ei, de la stil și pînă la manii. Ei transmit cuvintele de ordine, fixează tactica și împart funcțiunile, dictînd ordinele de atac și de retragere. S-ar putea face interesante studii parțiale asupra lozincilor noi pe care, odată emise de „centru", le adoptă subordonații, fiecare cum poate și cît înțelege. Acest mic organism bicefal e organizat, mai departe, în cercuri concentrice, de principiul politic al piramidei, cu tot ce presupune aceasta, inclusiv **promovare și demitere.** O cercetare cronologică a „grupului" ar revela o relativă mișcare de cadre, mai greu de perceput sub regimul momentului, explicabile, desigur, prin „excomunicări", „adoptări", „promovări". Despre „excomunicări" (operate cu mina „papală" a lui V. Ierunca) am mai vorbit și adaug aici doar pe aceea a lui C. Amăriuței, inițial colaborator foarte devotat al lui V. Ierunca, pe care îl seconda, înainte de 1950, într-un cerc politic de anarhiști (trotkiști) ; cu C. Amăriuței, V. Ierunca edita prin anii '50 o „foiță literară", intitulată „Caete de Dor" (sic !) ; se sprijineau și în altele. Aproape fără explicație, C. Amăriuței a decăzut brusc din funcțiunile sale și a fost eliminat de grup : alții, mai supuși, își oferiseră serviciile.

Pînă la înfățișarea (și ea în mișcare) a grupului actual s-au mai produs și numeroase alte modificări și este sigur că se vor mai produce. În 1971, de exemplu, grupul „Europei libere" nu cuprindea pe Paul Goma însă l-a anexat treptat de atunci și pînă în 1977 cînd „autorul" de „scrisori deschise" s-a trezit printre ei. Promovat pe poziția a doua, îndată ce a sosit la Paris, Paul Goma a început chiar de atunci să piardă teren și s-ar putea aprecia că astăzi tinde vertiginos către o poziție periferică : interesant ca **obiect propagandistic** atunci cînd încă se afla în România, omul nu avea, odată sosit la Paris ce să mai inventeze și participarea lui, în 1982, la o așa-zisă afacere de răpire, despre care presa occidentală neutră a ris cîteva luni, îl arată într-o enormă criză de publicitate. Steaua lui de semileader începea să apună chiar în 1977 cînd un nou „scriitor" necunoscut și dornic de reclamă apărea la orizont : Virgil Tănase, mai abil, așa cum s-a văzut acum un an, în a regiza povești cu haiduci și capturi puse la cale în combinație cu poliția, spre a fi mai confortabile.

Paul Goma nu era singurul decăzut din funcție, înainte de el mai fusese chemat „să depună mărturie" un prozator, D. Țepeneag, despre care, prin 1973, se făcuseră destule comentarii. Însă mai dotat decît alții și probabil cu accese neliniștitoare de autonomie el și-a văzut în continuare de treaba lui, fanatizat cum este de „literatura onirică", a cărei propagare în Occident l-a preocupat mai degrabă decît depozițiile „politice" în a căror falsificare nu era meșter. Acest destul de greu perceptibil ciclon interior care face ca niciunul dintre căzuși să nu fie sigur de ziua de mîine are drept efect, la aceia slabi de înger, o sporire a... „disciplinei", o considerabilă scrupulozitate la ordin.

Cei care au rămas în situația de la început ori au avansat cu viteză de melc sînt și cei în ale căror producții **fanatizarea politică** a crescut progresiv. Pentru Sanda Stolojan, aflată mereu în imediata apropiere a celor doi vătafi parizieni, amenințarea cu afurisenia nu s-a emis în chip limpede : directoare la „Cahiers de l'Est", foiletonistă (cu „mize" consecvente față de grup) la „Journal de Genève", colaboratoare, pe bază de servicii reciproce, la „Esprit", aceasta e, nu încape îndoială, o piesă de bază care, mîine, cine știe ?, ar putea lua în mînă frînele întregii afaceri. Anneli Ute Gabanyi, venită în anii '70 în grup, după ce a recenzat cu drag prima carte a lui Goma apărută în R.F.G. și a publicat o așa-zisă istorie a literaturii române post-belice, pe care o vom descoase, e un util mecanism activ pentru propagarea „grupului" în spațiile de limbă germană. Șerban Cristovici, mai mărunt decît Sanda Stolojan și pe o poziție asemănătoare cu a „lunei" Gabanyi, traduce cu hărnicie și acceptă această însărcinare ancilară care îl absorbă de prea intens efort mental. Adeziunea lui Horia Stamatu, mai demult trăitor în Spania, și iubitor ai fostilor lui „camarazi" de acolo, ar fi, în adevăr, curioasă dacă n-am ști că nu trecutul „democrat" sau „liberal" îl face pe om „bun pentru Europa liberă", ci supunerea fără condiții la ordin și aptitudinea de a se lăsa cumpărat cît mai repede și mai ușor. Acesta fiind „grupul celor nouă" care se forțează să dea impresia că ar fi în realitate mult mai numeros, ar rămîne să vedem ce funcțiune au și alți așa-ziși autori care colaborează temporar pe „unde scurte" sau la „gazete", cite sînt. Sînt, de regulă, inși fără operă literară, cu **funcțiune decorativă** care trebuie să îngroașe, propagandistic, rîndurile foarte străvezii ale celor cumpărați odată pentru totdeauna. Asemeni trupelor reduse numeric, împresurate iremediabil, și care, spre a da sentimentul mulțimii, îmbracă în uniforme pietre, bețe și comilitoni morți, așa procedează și grupul celor nouă : din nouă sute cîți ar voi, poate, să ne iluzionеze că sînt, nu rămîn, la privirea atentă, **decît nouă, chiar nouă.**

Artur Silvestri

Adevãratele ispite ale Sfîntului Anton

lui Ensor

MICHEL DE GHELDERODE

Care este preludiul diavolilor scandalagii...

Ce miros îi mîngîia nările ? Anton, sculat din odihna lui, văzu, cu mirare, purcelușul așezat doctoral, îmbrăcat cu o rasă de călugăr și ținînd un discurs craniului încoronat cu trandafiri proaspeți. Și auzi :

— Antonie e păcătos din toate privințele !
— Să ardă ! scrîșnea craniul.
— E puturos.
— Să fie prăjit !...
— E lacom !...
— Să fie înfierat cu fierul roșu !...
— E invidios !...
— Să fie virit de viu în ulei și smoală !...
— E trufaș !...
— Să fie împănat cu slănină !...
— E vanitos !...

— Să i se scoată măruntaiele, să i se pună sare pe răni, să i se ciopîrțească carnea !...

— Da, să i se facă toate acestea, veacuri și veacuri de-a rîndul !... hotărî purcelul pe un ton grav.

Anton se sculă transpirat și scoase un strigăt înfricoșător. Se auzi un sunet de trompetă ; porcul capușin și craniul împodobit cu flori dispărură. Și miile de chicoteli încetară de peste tot.

— Of... oof... of, oof ! strigă Anton scrîșnind din dinți ; uite, les diavolii din gaura lor neagră să mă tortureze !... Isuse, prieten al meu, tu care ai fost ispitit de ei, ai grijă de mine, căci tu nu știi cît mi-e de frică !

Dar nici o lumină nu apăru dinspre răsărit. Și sfîntul își ascunse fața în mîini. Atunci cerul se întunecă. Iar soarele își urma purpuriu orbita. Ploua cu stele și constelații albe. Stelele lăsau dîre grozave : spade, fascii, cruci răsturnate... Clopotele de alarmă băteau în depărtare. Marea, zbuciumată sălbatic, vuia. Iar vînturile dezlănțuite îi răspundeau cu furie. În zare, un sat ardea. În văzduh, începură lupte între păsări mari. Iar vulcanii țîșniră dintr-odată descărcîndu-și cu vuiet groaznic torente de flăcări, încît cîmpia se transformă într-un lac incandescent pe care galerele se urmăreau și se luau la întrecere.

Uluit, Anton vru s-o ia la fugă, dar cărările muntelui erau asaltate de legiuni colcăitoare de păduchi uriași, de gîndaci și pălanjeni, o adevărată oaste tentaculară și scîrboasă înarmată cu arme ciudate, care suna înrolarea din pilnii și bătea din aripi. Sfîntul se văzu înconjurat de broaște-rîioase împopoțonate cu carapace ; ochii lor astrali îl zăpăceau. Căuta, în nebunia lui, formula care alungă Iadul — formulă pe care o uitase ca un prost și-un credul ce era. Și cu un gest de repulsie se întoarse legănîndu-se într-o parte și-n alta, prăbușindu-se tot așa cum fulgerele sulfuroase ar despica de-a lungul scoarța unui abanos.

Ispitirea cu mîncare

Dintr-odată se auzi o voce plină de milă :

— Uite, își revine !...

Și o altă voce blîndă spuse :

— S-a mai văzut vreodată vreo renunțare la toate, dusă atît de departe ! Nu-l atinge decît cu respect, căci e un sfînt mare și foarte virtuos !...

Anton deschise ochii și zări doi necunoscuți aplecați de-asupra lui.

— Of... oof... of, oof... gemu el. Unde sînt diavolii cei mulți, cu mutre hidoase, scîrnăviile Iadului, monștri de neînchipuit ce sînt în stare să saimînteasă toată simțirea ca să mă înfricoșeze ?

— Blînd pustnic, spuse unul din cei doi, nu e nici un diavol și nici vorbă să fie așa ceva pe cîmpia aceasta... Uite, nu-i decît cîmpia cea verde în bătaia soarelui de dimineață. Vino-ți în fire. Ah, ce întristare pentru sufletele noastre creștine să te găsim zăcînd pe jos, frînt de oboseală și aiurind de temperatură !... Ce bine a făcut stăpînul nostru că ne-a trimis la tine !...

— Deci ați fost trimiși la mine ?... spuse Anton uluit ; între timp se ridicase. Și cum îl cheamă pe stăpînul vostru ?...

Episcopul Mîncăcilă, prelat foarte cunoscut al catolicității, pentru rigorile și posturile lui, dar desigur mai puțin decît tine, căci tu ești un călugăr exemplar !...

Fără să vrea, Anton surise mulțumit. Liniștit acum, se sculă deși tot se mai clătina încă și-i privi atent pe cei doi. Aveau un chip prietenos, de oameni cinstiți ; erau îmbrăcați cu haine de velur roșu-închis, puse în valoare de blazoane apostolice. Călugărul îi mai întrebă :

— Și cu ce scop v-a trimis în umilul meu locaș acest prea sfințit episcop, al cărui nume-l voi cinsti mereu ?

Cel mai gras dintre tovarăși făcu o plecăciune adîncă și vorbi pe un ton grav :

— Era în zori de zi cînd Episcopul nostru, care se ruga, auzi o muzică îngerească, ce curgea parcă înaintea acestor cuvinte hotărîtoare :

„Mîncăcilă, ascultă-mă !... Cel mai înalt, cel mai pur, cel mai cumpătat, cel mai păstrat, cel mai dureros, cel mai iubit, cel mai glorios, cel mai mirositor, cel mai sublim pustnic Anton, care sălășluiește în munte, trăiește cu ierburi și apă, care îndură de bună voie mai mult decît o sută de mii de martiri la un loc, va muri în timpul inițierii !...“

— Păcat !... suspină Anton.

Omul continuă :

„Mîncăcilă, ascultă-mă ! Voința lui Dumnezeu este ca Anton să se întărească, căci în clipa aceasta slăbiciunea trupului lui îl face să vadă fantasmagorii îngrozitoare. Și dacă nu va muri

Iosif Keber : „Flori de spinz“

de foame, va muri din cauza fricii lui bineînțeles !... Trimite-i imediat mîncare și băutură !“

— Mulțumesc Atotstătătorului, Episcopului și vouă, oameni buni ! murmură pustnicul zăpăcit.

Mișcați, oamenii începură să scoată de sub mantalele lor farfurii dantelate pe margine și nenumărate ulcioare din porțelan cu ciocul prelung, pe care le puneau cu mare atenție în jurul lui Anton ; uluit, sfîntul le privea cu ochi scînteietori ca de nestemate. Mirosuri îmbătătoare se răspîndeau peste tot. Pierdut, călugărul sorbea din ochi fripturile, păsările, morunii afumați, homarii, cîrnații, pireurile, piersicile, clătitele cu dulceață și alte feluri de mîncare pe care le uitase, în timp ce o foame bruscă și violentă lătra în măruntaiele lui șubrezite. Bîlbîi :

— Domnilor valeți, sînt mîncăruri prea frumoase și prea bune ; eu țin posturi severe. Dați-mi numai slănină, pîine și o oca de bere și totul va fi pentru mine o agapă fastuoasă !

Tovarășii surîseră plini de bunăvoință și trecură farfuriile cu mîncare pe sub nările fremătînde ale lui Anton.

— Cerul este cel care ospătează regește, cu banii Episcopului !...

Anton scoase o limbă de-un cot.

— Ah !... suspină el, în pofida cumpătării mele promise, va trebui să mai bat încă toba pe burta goală !... Dacă-aș gusta doar din sosul acestei frip... Dacă mi-aș uda puțin doar sufletul cu acest vin spaniol !...

Dar pe cînd își apropia arătătorul de sos, văzu dintr-odată ochii celor doi tovarăși sfrălucind negru-roșietic, ca niște limbi de foc. Brusc, aruncă farfuriile și urlă :

— Nu vreau, diavoli ipocriți, nu vreau, în numele Sf. Duh și în numele tuturor arhanghelilor care vă fac să cădeți fără milă în hăurile voastre !...

Dintr-odată cei doi se transformară, devenind diformi și păroși, cu capete buhăite și cu un bot din care ieșeau niște colți monstruoși. Cu ghiarele lor de vampir, încercau să-l apuce pe sfînt care repeta mereu în aer semnul perfecțiunii totale. Iar diavolii, boncăluind de ciudă, vomară șuvoaie de venin și căzură amețitor de pe munte, lăsînd în urmă dîre persistente al căror miros făcu să moară păsările din copaci. În tot acest răstimp mîncarea zăcea tot pe jos și privind-o, Anton o văzu transformîndu-se în cranii hidoase, putrezite, în timp ce din ulcioarele sparte ieșea un fum puturos de smoală. El începu să hohotească de plîns — de foame și de recunoștință...

Fiicele Babilonului și propunerile lor

— Of... oof... of, oof !... gemea Anton plîngînd cu lacrimi amare... ce de nenorociri !... Sînt foarte mîhnit, mi-e inima grea, ca o amforă amară și mereu plină !...

Dar o mînă blîndă îl atinse pe umăr și tresărind, el văzu o femeie foarte frumoasă, cu buze roșii și cu un păr ca de aur, care-i cădea greu pe umărul tunicii. Lîngă ea, mai era și o altă femeie, la fel de frumoasă. Năucit, pustnicul spuse :

— Nobile și grațioase doamne, frumoase, parfumate și împodobite cu bijuterii, cine sînteți voi ?...

Cu voci catifelate, ele îi răspunseră :

— Noi sîntem creaturi evanghelice și-am venit la tine ca să te alinăm... Numai femeile pot face acest lucru !

Și apoi, rînd pe rînd :

— Eu sînt Magdalena, casta prietenă a lui Isus !...

— Eu sînt Marta, de care vorbește Scriptura !...

— Femei mironosițe și prea fericite, spuse pustnicul, ce frumos mirosiți a mosc și ce frumoase sînteți.

— Așa e obiceiul în Orient, spuseră ele surîzătoare și lăsînd să se vadă printre dinții lor ca de fildeș o limbă roșie. Cu brațele lor marmoreene îl înlănțuiră pe pustnic, care se apăra cu greu și era vădit tulburat de sînii lor, bîiguind :

— Prea nobile doamne, cît de ciudat mă alintați cu mîngîierile acestea abia simțite !...

— Așa e obiceiul în Orient, spuseră ele. Așa iubesc mamele și fiicele în Orient !...

— Bucuros vă cred, murmură pustnicul care închidea ochii pe jumătate și se lăsa, încetul cu încetul, amețit de parfumul și căldura trupurilor lor. Iar frumoasele îi cîntară un vechi cîntec flamand :

— Iată cum Natura își dezvăluie frumusețile ei multiple ; marea e de smarald și argint, cerul tot are o strălucire sidefie și reflexe de perlă, cîmpul e colorat în zeci de culori, iar veselele piriiașe, care cîntă, aruncă praf de apă liliachie... Uită-te și la aceste cupole de sticlă, la aceste clopotnițe unde încep să bată clopotele...

— Văd, murmura Anton, sau am orbul găinilor. Dar de ce oare n-am văzut niciodată privelиștile acestea încîntătoare ?... Hei ! uite, mi-ați alinat suferințele, prea nobile și iubitoare doamne... Aceasta este pacea Paradisului !... Îmi vine foarte greu să vă părăsesc... Dar parcă sînt paralizat !... Încercă să se ridice și încheie clipind din ochi :

— Vă mulțumesc foarte mult și vă rămîn recunoscător... doamnelor Magdalena și Marta, pentru bunătatea voastră, dar mi-e teamă...

Femeile înseră cristalin.

— Ce sălbatic rideți ! exclamă Anton.

— Așa e obiceiul în Orient !... răspunseră ele... Mare sfînt, noi te putem consola și mai bine, căci noi știm la ce dureri profunde, trupești și sufletești, te duce viața riguroasă pe care o trăiești !

— Vă jur pe Sf. Treime că sînt la fel de tînăr și de bine dispus cum n-am fost niciodată !... protestă pustnicul neliniștit.

Dar părul i se zbirlea pe trup, iar ochii i se roteau în orbite. Șughiță :

— Prea nobile doamne, ce faceți ?... Lăsați-mă să fug !... Nu e decent de personajele din Evanghelie !... Sau și acesta este vreun alt obicei din Orient ?...

Ironice, femeile își lăsau să le alunece tunica, iar trupurile lor dezgolite păreau, în lumina soarelui, adevărate sculpturi.

— Nenorocire de șapte ori, strigă pustnicul, nu mai pot suporta aceste sluțenii !... Doamne ! ce bucăți frumoase ! Sînteți îngrozitoare, doamnelor, scîrboase !... Ah, de ce rău este plăcut !... Orb să rămîn pentru totdeauna !... Și-și ascunse fața în mîini, privind totuși liber printre degete. Și văzu micii sîni ovali, cu sfîrcuri obraznice, curba onctuoasă a taliei, pîntecele bombate și cărnoase, coapsele strălucitoare ca zăpada, fesele săltărețe. Mișcîndu-și grațios trupul, ele veniră la pustnic, care se ruga și-și descînta inutil, blestemînd.

— Înapoi !... N-am nici dinți și nici nu mi-e foame de fructele voastre blestemate !...

Dar ele dansau cu mișcări unduitoare, ca de felină :

— Sîntem pentru totdeauna fecioare... gura noastră e dulce ca mierea, suflarea noastră mireasă a flori, sînii noștri îi îmbată pe cei care-i gustă, pîntecele noastre sînt fierbinți, pe dinăutru sîntem tainice și sodomice.

Anton se clătina transpirînd ; genunchii îi tremurau lovindu-se unul de celălalt, dinții îi clănțăneau în gură ca niște castaniete. O curtezană se agață de el și-și lipi buzele fierbinți de locurile unde anteriul era rupt... În plină agonie, și tulburat de zbuciumul singelui, pustnicul văzu atunci la orizont cele cinci răni șiroinde ale lui Hristos. Cu o mînă sleită de puteri, își șterse fruntea, pieptul și umerii. Femeile sărîră și scoaseră niște țipete sinistre ca de cucuvea. Și dintr-odată avură o virstă care se număra în sute de ani, erau ridicole, fleșcăite, zbîrcite, chele și păcătoase ; bube și buboaie îl se întindeau pe pielea lor zbîrcită. Și în timp ce ele făceau salturi extraordinare, pustnicul striga găsindu-și forța :

— Cărați-vă, caprelor, tîrfe ale apocalipsului, spirite răufăcătoare, depravatelor, sau vă plătesc cu monede de ciomag pentru parada voastră amoroasă !...

Și, apucînd un retevei, se repezi asupra celor două care scrîșneau asemenea unor copii. Dar bățul căzu peste șira spinării uneia din cele două pisici, care o luară la fugă, abia trăgîndu-și suflarea și mieunînd îngrozitor.

— Să se întoarcă la dracu, libidinosul lor galant !... încheie pustnicul, căzînd de oboseală !... numai diavolițele pot fi atît de frumoase !...

În românește de Muguraș Sârbu-Dobrescu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL** „Demonii seducători“, **Frankfurter Allgemeine Zeitung** publică o amplă cronică dedicată unei expoziții de măști mexicane. Este o artă frapantă în aceste expresii bizare, avînd un sens spiritual mai greu de descifrat. Citîm cîteva aprecieri din articolul menționat : „Comparațiile și aprecierile care pot fi făcute între aceste măști ce aparțin unor perioade diferite riscă să inducă publicul în eroare și să-l deruteze. Așa se face că în Mexic, indienii puneau măști pe fețele defuncților pentru a le reaminti trăsăturile naturale, dar și pentru a împiedica spiritul lor (fața omului și sufletul său formează o unitate) de a reveni pe pămînt pentru a-i înoportuna sau pentru a-i persecuta pe cei vii“.

● **O INTERESANTĂ TEMATICĂ**, formulată succint prin titlul „Artă și psihiatrie“, conține o expoziție din Hanovra. Ursula Bode scrie într-un eseu dedicat acestei manifestări neobișnuite : „Ziegfied Neuenhausen subliniază că aceste proiecte au fost concepute după teza prin care orice individ posedă facultatea de a crea ceva, o facultate care somnolează în el și pe care într-un anume fel trebuie s-o resuscităm pentru a-i permite să se desăvîrșească. Experiența nesperată pe care o poate face un individ care-și dă seama că este capabil să creeze un lucru admirat de către semenii săi, procesul prin care la în posesie o aptitudine interioară pe care nu o bănuia, poate să contribuie la stabilizarea psihică a personalității sale“.

● **CARTEA** lui Li Zehou, „Evoluția esteticii“, se bucură de frumoase aprecieri din partea lui Bao Zunxin în revista **Litterature Chinoise.** Li Zehou întreprinde o cercetare amplă, cu incursiuni de istorie culturală, și cu referințe bogate la contribuțiile moderne, concluzînd asupra unor idei personale pe care le propune cititorilor. Bao Zunxin îl prezintă în următorii termeni : „Li Zehou este actualmente vicepreședinte al societății naționale de estetică. El este reprezentantul unei noi școli, una din cele trei mari școli chineze de estetică. Are 50 de ani și este născut la Chang-sha în provincia Hunan. Diplomat al Facultății de filozofie de la Universitatea din Beijing în 1955, el a lucrat la institutul de Filozofie care depinde de Academia de științe sociale din China, unde s-a dedicat cercetărilor asupra istoriei, gîndirii moderne chineze. Prima sa lucrare publicată în 1957 expunea tezele sale principale“.

● **IN CADRUL** marilor lucrări de sinteză publicate de Editura poporului Beijing, un loc aparte ocupă **Istoria criticii literare chineze,** de Minze, o lucrare ce conține peste 800 de mii de caractere. Profesorul Yu Kekun de la Institutul central al naționalităților în China scrie : „Această carte constituie o evaluare originală a aportului scriitorilor la istoria criticii literare. Pe baza unei analize foarte complete. Minze situează în istorie contribuțiile scriitorilor, deschizînd perspective noi, cu ajutorul unei argumentări foarte convingătoare“.

● **LUCRAREA** recentă a romancierei Iris Murdoch, „Călugărițe și soldați“, este recenzată de revista **Atlantic** în următorii termeni : „Desigur, fiind vorba de un roman de Murdoch, nimic nu este atît de simplu pe cît ar părea să fie. În timp ce **Călugărițe și soldați** apare drept o povestire arhetipală de dragoste triumfătoare, cu o notă de uimire că se întîmplă așa, cartea prezintă de asemenea o duzină de alte posibilități de interpretare. Există, de pildă, întrebări numeroase privitoare la semnificația credințelor ; de fapt, în bucătăria personajului Anne se produc adevărate „apariții“, probleme și mai generale de moralitate sînt introduse treptat...“

CHINA '82 (VIII)

FIECARE AL PATRULEA SURÎS

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Aș scrie un poem închinat bicicletei dacă aș fi poet. Și, dacă aș avea o putere miraculoasă, l-aș învia, ca pe Lazăr, din morți, pe francezul Pierre Michaux să-i arăt gloria la care a ajuns în China bătrînul său „vehicul rutier cu două roți, cu ghidon de direcție, cu două pedale acționate de picioare și cu o șa pentru transportul unei persoane...“ L-aș învia chiar și pe Galloux, compatriotul său, care pretindea că ar fi descoperit bicicleta cu un sfert de veac înaintea lui Michaux, adică în 1837, și poate că i-aș mîngîia amărăciunea provocată de refuzul atribuirii paternității revendicată de el asupra acestei „banale“ invenții, arătîndu-i un „parking“ de biciclete la stadionul din Beijing atunci cînd se joacă un popular meci de fotbal.

China este o națiune pe bicicletă. La orele de vîrf ale circulației, marile artere rutiere ale orașelor chinezești par a reproduce o cursă în masă a cicliștilor. Furnicar de pedale rotite cu osîrdie de toate vîrstele, bătrîni, femei, bărbați, tineri, copii. O ticseală velocipedică prin care automobilele „intruse“ se strecoară cu greu, claxonînd inutil, deoarece bicicleta e „regele“, ea dictează regulile de circulație, și, cum doar trotuarul îi este interzis, partea carosabilă a drumurilor îi rămîne în întregime concesionată, doar stopurile de la intersecții stăvilind pentru un minut fluxul dintr-o direcție pentru a lăsa cale liberă celui venind sau ducînd spre arterele perpendiculare.

Cu șaptesprezece ani în urmă, în 1965, am văzut aici biciclete mult mai puține, în schimb domina cărucul cu hulube pe două roți, la care erau înhămați oameni, puși să care adeseori încărcături unei camionete de o tonă. Acum, tot invenția domnilor Michaux-Galloux extinsă la trei roți și, uneori, la un tandem de patru „pedale-putere“ rezolvă o bună parte a transportului „mărunt“. În locul oamenilor la hulube au apărut mini-tractoare, zbîrniitoare, cu niște bîrzăuni, cu motoare nervoase dar cu un consum redus de motorină, putînd trage la remorcă cîte două tone de încărcătură. N-a dispărut în lumea rurală cobilița de bambus, a cărei excepțională elasticitate pusă într-un riguros ritm cu săltatul pașilor face ca un singur om, adeseori firav și mărunțel, să poată purta o greutate de halterofil vînjos. Patru oameni la două cobilițe de bambus, cu ancore din funii, pot duce astfel într-o cadență perfect sincronizată un bloc de piatră ce depășește uneori o jumătate de tonă. China cară în pas săltăreț, și dacă s-ar organiza un campionat mondial de cobilițe concurenții din Zhongguo n-ar avea rivali.

Dar cîte suflete sînt în China ? Iată o întrebare pe care și-au pus-o cu legitimă îngrijorare toți demografii din lume. În iulie 1982 s-a desfășurat cel de-al treilea recensămînt general, primul avînd loc în 1953, al doilea în 1964. Douăzeci și nouă de computere de ultimă generație au „digerat“ numărătoarea, decodificînd și exprimînd în cifre exacte, cu o toleranță infimă, răspunsurile la 19 întrebări din chestionarele completate de echipele de recenzare, privind numărul locuitorilor pe sexe, pe vîrste, pe naționalități, al căminelor și al profesiunilor, al gradului de instruire școlară etc.

Față de precedentul recensămînt, chestionarele au cuprins noi rubrici consacrate stării materiale a populației, numărului total de nașteri, copiilor rămași în viață, evoluției familiilor de la orașe și sate după introducerea „planingului familial“. Trebuie să se obțină datele cele mai exacte cu privire la repartizarea geografică a populației și la gradul real al nivelului ei de trai pentru a se putea desfășura în mod planificat modernizarea socialistă în vederea ameliorării vieții materiale și culturale, ca și pentru definirea măsurilor sociale în domeniul politicii demografice.

Data exactă a „înghețării“ statistice a fost stabilită ziua de 30 iunie, orele 24. Aproape patru luni mai tîrziu, la 27 octombrie 1982, după ce calculatoarele electronice și recenzenții chinezi asistați de specialiști ai O.N.U. în domeniul demografiei au terminat calculele s-au dat rezultatele celei mai mari numărători a populației din lume: 1 031 882 511 (adică un miliard-treizeci-și-unu-de-milioane-opt-sute-optzeci-și-două-de-mii-cinci-sute-unsprezece suflete), cu 313 593 529 mai multe decît se număraseră cu 18 ani în urmă.

Nivelul creșterii demografice în 1981 s-a dovedit a fi fost de numai 1,46 la sută, jumătate față de cel din 1970, an în care s-a instituit „planingul familial“. Se demonstrează astfel că China va trebui să-și continue eforturile pentru dezamorsarea „exploziei demografice“, deoarece un nou val de nașteri se va produce odată cu ajungerea la capacitatea de procreație a celor veniți pe lume în deceniile cincizeci și șaizeci. Proporția între sexe arată un echilibru stabil, 51,5 la sută dintre recenzați fiind de sex masculin și 48,5 la sută de sex feminin. Printre persoanele în vîrstă de peste 12 ani s-au înregistrat 236 de milioane de analfabeți sau semianalfabeți, cu aproximativ 15 la sută mai puțini decît în 1964. La o sută de mii de locuitori revin 599 diplome universitare, față de 416 în 1964. „În ciuda ameliorării situației în acest domeniu — se spune în comunicatul oficial — China păstrează încă o întîrziere considerabilă față de țările dezvoltate. Experiența a numeroase țări arată că fără un număr suficient de persoane dispunînd de diplome universitare va fi imposibilă dezvoltarea normală a științelor“.

Nivelul mortalității înregistrat în 1981 s-a ridicat la 6,36 la mia de locuitori, cel al natalității păstrîndu-se pentru același an la 20,91 la mie, rezultat relativ bun în comparație cu 32 la mie în unele țări în curs de dezvoltare și cu 16 la mie în țările dezvoltate.

Lozinca zilei în materie demografică rămîne: „Un copil la un cuplu“, politică ce nu este ușor de aplicat în practică, îndeosebi în anumite provincii unde s-a înrădăcinat credința conform căreia : „vrei să ai o bătrînețe fericită, fă cît mai mulți copii !“ — aceasta fiind însă moștenirea morală a unor timpuri cînd mortalitatea infantilă era excesiv de ridicată, și cînd, pentru perpetuarea familiei, părinții trînteau copii după copii, nestiind niciodată cîți dintre ei vor atinge vîrsta maturității.

Perspectivele ? După noul val de nașteri din anii optzeci — chiar în condițiile aplicării „planingului“ — se va produce către începutul anilor nouăzeci o stabilizare a nivelului creșterii populației, urmată chiar de o relativă scădere, ceea ce va face ca, în anul 2000, China să nu depășească 1,2 miliarde de suflete.

Oricum, astăzi, cînd te gîndești că aproape fiecare al patrulea zîmbet de pe glob este un surîs chinezesc înțelegi cît de complexe sînt problemele demografice ale celei mai populate țări din lume. Congresul al XII-lea al partidului comunist chinez a indicat ca, pînă în anul 2000, producția agrară și industrială a țării să crească de patru ori, venitul direct pe cap de locuitor trebuind să atingă anual 1 200 de yuani.

Pot spune însă că n-am văzut ființe mai ocrotite, mai alintate și mai răsfățate decît copiii chinezilor, indiferent de mediul social sau de cel geografic. Un popor care nu recunoaște ierarhizarea ocupațiilor în munci „penibile“ și munci „profitabile“. Toate muncile sînt demne, de aceea nu rămîne o palmă de pămînt nelucrată, iar disciplina muncii constituie climatul general al unei atitudini liber consimțite față de existență. Țara foametelor cronice are ce mînca, iar ambițiile ei acum sînt propășirea, deschiderea largă spre lume, eficiența, bunăstarea moderată și cultura pentru toți. „Ca să vezi departe — spun chinezii — trebuie să-ți cunoști bine trecutul și, mai ales, să acționezi cu responsabilitate în prezent !“ Și mai au o vorbă : „Nu semăna prea des, deoarece risti să nu recoltezi nimic, plantele sufocîndu-se cînd n-au spațiul necesar să respire...“

De cele mai multe ori, pe străzi, în aglomerații, în magazine, pruncul este dus în brațe de tatăl său, și nu de mamă, așa cum ne-a obișnuit tradiția să vedem. Cel mai puternic îl ocrotește pe cel mai firav și mai nevolnic, acestuia fiindu-i rezervată o cît mai mare parte din „dulcența traiului“, ca unicei odrasle aduse pe lume să înfrunte viitorul.

...Bicicletele chinezilor au adeseori un atas pe dreapta, ca un landou cu coviltir, cu parbriz și zurgălăi. Se aude un clinchet de clopoțel ? „Faceți loc, vine viitorul !“

● **CARTEA** lui William S. McFeely dedicată lui Grant se înscrie pe linia cunoscutelor lucrări de istorie pozitivistă. Phoebe Lou Adams scrie : „O dată ce s-a dispensat de unele noțiuni de psihiatrie amatoristă, și de pretenția nefirească după care eroul cărții sale a fost un om destul de obișnuit, McFeely întreprinde o monografie inteligentă, serioasă și scrisă plăcut de asemenea avînd un material bine organizat și foarte documentat. Cartea nu schimbă perspectiva tradițională că U.S. Grant a fost un bun general și un președinte slab, dar poate la contribuție o informație serioasă pentru a trece în revistă cariera sa nemulțumitoare ca șef al executivului“.

SPORT

Așa arată performanța

Presa sportivă românească a inventat un nou complex al fotbaliștilor români : complexul vest-german. Sună frumos, dar este o invenție și intră în zestrea lipsei tradiționale de realism a rubricilor noastre sportive. Singurul meci disputat la București între naționala României și cea vestgermană s-a terminat cu o victorie românească. Alte meciuri amicale, disputate pe terenul germanilor, au fost cîștigate la limită în condiții de deplină egalitate a jocului de gazde. Într-unul din aceste meciuri a lăsat o mare impresie un debutant pe care îl chema Dobrin. Pe alci nu văd dovada complexelor. În competițiile oficiale, Universitatea Craiova a învins acasă cu 1—0 pe Borusia Monchengladbach, motiv de superioritate și nu de complex de inferioritate, atît timp cît această Borusie n-a reușit să marcheze Universității nici un gol : acel 2—0 care a calificat pe vestgermani este o violentă contribuție de arbitraj, într-un meci în care Universitatea Craiova a jucat mai bine decît partenera ei. Recapitularea noastră este probantă prin ea însăși : motivația complexului nu există. Am zice mai curînd, în aceeași linie realistă, că dat fiind apelul vestgermanilor la arbitraje avantajoase în întîlnirile cu noi, motivele de neliniște, dacă nu complexul, trebuie căutat în altă parte. Dacă ținem să privim realist lucrurile. Dacă nu, inventăm complexe de inferioritate.

Victoria morală a calificării Universității Craiova este cu atît mai mare cu cît a fost obținută în condiții de dificultate sporită. Craiova n-a luptat numai de la egal la egal cu echipele pe care le-a eliminat ci a luptat în egală măsură și cu arbitrajele care au încercat să-i anuleze valoarea și existența de mare echipă. Aceste arbitraje au funcționat în meciurile cu Fiorentina, cu bordelezii și cu Kaiserslautern, și acasă și în deplasare, ceea ce sporește cu mult calificarea acestei echipe foarte românească în concepție și execuție. Clasa fotbalului românesc, reală de multă vreme, a fost anihilată de multe ori de asemenea arbitraje. Marea victorie craioveană este cu atît mai mare cu cît ea a înfrînt și acest obstacol, care-și va face simțită prezența și în etapa care urmează. Ea este amplificată de bătălia cartonașelor galbene, care iată că vizează — oare cît de întîmplător ? — pe cei mai buni jucători ai formației craiovene : Ștefănescu și Balaci. Cine crede că ceea ce se petrece pe terenul de fotbal este o întîmplare greșește : performanța se obține datorită unui complex de factori. Avansînd în fazele superioare ale competițiilor europene, fotbalul românesc începe să ia cunoștință de ele în modul cel mai limpede.

Arbitrul întîlnirii a făcut o remarcabilă observație despre jocul de la Craiova : am avut impresia că asist la un joc de șah. Acesta a fost adevărul și meritul craiovenilor este de a fi știut să joace șah cu balonul rotund și să fie astfel mai buni decît adversarii lor, profesioniștii vestgermani.

În declarațiile de dinaintea meciului, publicul craiovean era apreciat ca fanatic și drept principalul obstacol al oaspeților. Dar meciul a dat prilejul unui episod rar : oaspeții noștri au încercat după 1—0 să joace în 12 oameni. Un fotoreporter german a intrat în teren și a pasat fundașului german care a continuat nestingherit să joace... Nu știm dacă vreodată fotoreporterii români au făcut dovada unui asemenea fanatism. Desigur, niciodată.

Încheiem aici aceste scurte observații asupra unui meci, cu prilejul căruia unii cronicari au crezut că morganatic vine de la Fata Morgana, arătîndu-se interesați mai mult de floricele literare decît de sport, ținînd să atragem atenția asupra unui jucător al Universității a cărei modestie de bun augur îl face inobservabil : este un jucător care se arată la fața jocului cu cît întîlnirea este mai grea. Geolgău este un jucător de mare clasă al craiovenilor și fazele sale din acest meci după altele asemănătoare în altele ne dau dreptul să-l socotim între cei mai buni. Adică între cei ai săi : echipa Craiovei. Așa arată performanța. Mai prozaică, mai simplă decît pare. Acum vine la rînd Benfica Lisabona, Craiova jucînd primul meci în deplasare. Se pare că Fortuna ne-a ajutat. Sîntem siguri că și craiovenii vor ști s-o ajute...

Interim

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată. Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII